

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İbrahim Uğur ACAR

YEREL YÖNETİMLERDE ÖZELLEŞTİRME
VE ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ UYGULAMASI

Danışman

Prof.Dr. Mahmut DURAN

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ANTALYA, 2009

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından
.....Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Başkan :.....

Üye (Danışman):.....

Üye :.....

Üye :.....

Üye :.....

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../....

İmza

.....

Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
ŞEMA LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
GİRİŞ	1
1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI, BİÇİMLERİ, DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER	3
1.1. Yerel Yönetim Kavramı Ve Kurumu	3
1.1.1. Yerel Yönetim Kavramı	3
1.1.2. Yerel Yönetim Kurumu	3
1.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	5
1.3. Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Nedenleri	7
1.3.1. Ekonomik Nedenler	7
1.3.2. Siyasal Nedenler	8
1.3.3. İdari Nedenler	8
1.3.4. Hukuki Nedenler	9
1.4. Dünyada Yerel Yönetim Biçimleri	9
1.4.1. A.B.D.' De Yerel Yönetimler	10
1.4.2. Japonya'da Yerel Yönetimler	11
1.4.3. Avrupa Birliğinde Yerel Yönetimler	12
1.4.3.1. İngiltere'de Yerel Yönetimler	12
1.4.3.2. Fransa'da Yerel Yönetimler	14
1.5. Türkiye'de Yerel Yönetimler Ve Yerel Yönetimlerin Yapısı Ve Organları	15
1.5.1. Yerel Yönetim Yapısı Ve Belediyeler.	15
1.5.1.1. İl Özel İdareleri	16
1.5.1.2. Köyler	17
1.5.1.3. Belediyeler	17
1.5.1.3.1. Belediye Türleri ve Türkiye'de Belediye Sayıları	17
1.5.1.3.2. Belediyelerin Görev Ve Yetkileri	19
1.5.1.3.3. Belediyelerin Organları	20

2. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMI, AMAÇLARI, YÖNTEMLERİ VE UYGULAMALARI	26
2.1. Özelleştirme Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	26
2.1.1. Özelleştirme Kavramı ve Tanımı	26
2.1.2. Özelleştirmenin Tarihsel Gelişimi	27
2.2. Özelleştirmenin Amaçları	30
2.2.1. Ekonomik Amaçlar	30
2.2.2. Mali Amaçlar	31
2.2.3. İdeolojik Ve Siyasal Amaçlar	32
2.2.4. Sosyal Amaçlar	32
2.3. Özelleştirmeye Eleştirel Yaklaşım	32
2.4. Özelleştirme Yöntemleri	34
2.4.1. Mülkiyetin Özelleştirilmesi Yöntemleri	35
2.4.1.1. Varlık Satışı	36
2.4.1.2. Halka Arz	36
2.4.1.2.1. İlk Kez Halka Arz	36
2.4.1.2.2. Hisse Senedi Borsalarında Halka Arz	36
2.4.1.3. Blok Satış	36
2.4.1.3.1. Çekirdek Yatırımcı Gruba Blok Satış	36
2.4.1.3.2. Kısa Listeye Giren Firmalara Blok Satış	37
2.4.1.3.3. Gecikmeli Halka Arz İçeren Blok Satış	37
2.4.1.4. Borsada Toptan Satışlar Pazarında Satış	37
2.4.1.5. Borsada Özel Emirle Satış	37
2.4.1.6. İştirak Hisseleri Satış	37
2.4.1.7. Yönetici ve Çalışanlara Satış	37
2.4.1.8. Bağış Yöntemi	38
2.4.1.9. Altın Hisse Yöntemiyle Satış	38
2.4.2. Yönetimin Özelleştirilmesi Yöntemleri	38
2.4.2.1. İşletme Hakkı Devri	39
2.4.2.2. Kiralama	39
2.4.3. Kamu Kuruluşlarının Üretim Faaliyetlerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirilmesinin Teşviki	39
2.4.4. Finansmanın Özelleştirilmesi	39
2.4.4.1. Yarıştırmalı Piyasalar	39

2.4.4.2. Gelir Ortaklığı Senedi Satışı	40
2.4.4.3. Yap-İşlet-Yöntemi	40
2.4.4.4. Yap- İşlet- Devret Yöntemi	40
2.4.4.5. Kamu - Özel Ortak Girişimi	42
2.4.5. Serbestleşme	42
2.4.6. Diğer Özelleştirme Yöntemleri	43
2.4.6.1. Kupon Yöntemi	43
2.4.6.2. İmtiyaz Yöntemi	43
2.4.6.3. Gönüllü Kuruluşlar Yöntemi	43
2.4.6.4. Fiyatlama Yöntemi	43
2.4.6.5. Şirketleşme Yöntemi	44
2.4.6.6. Tasfiye	44
2.4.7. İhale Yöntemi	44
2.5. Özelleştirmede Seçilecek Yöntemin Belirlenmesi	46
3. MERKEZİ VE YEREL YÖNETİMLERDE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI	47
3.1. Dünya’da Merkezi Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları	47
3.1.1. ABD’de Özelleştirme Uygulamaları	47
3.1.2. İngiltere’de Özelleştirme Uygulamaları	48
3.1.3. Fransa’da Özelleştirme Uygulamaları	48
3.1.4. Almanya’da Özelleştirme Uygulamaları	49
3.1.5. Doğu Avrupa Ve Balkan Ülkelerinde Özelleştirme Uygulamaları	49
3.2. Türkiye’de Merkezi Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları	51
3.3. Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları	54
3.3.1. Dünya’da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları	54
3.3.1.1 A.B.D. Yerel Yönetimlerde Özelleştirme	54
3.3.1.2. İngiltere’de Yerel Yönetimlerde Özelleştirme	56
3.3.1.3. Fransa’da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme	58
3.3.1.4. İsveç’te Yerel Yönetimlerde Özelleştirme	58
3.3.1.5. Almanya’da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme	58
3.3.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları	59
4. TÜRKİYE’DE ÖZELLEŞTİRMEYE DAYANAK OLAN YASAL DÜZENLEMELER	61
4.1. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu	63

4.2. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu.	64
4.3. 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanunu	66
5. ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI	67
5.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelişimi, Yapısı, Bütçesi	67
5.1.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelişimi	67
5.1.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Organizasyon Yapısı	68
5.1.2.1. Fen İşleri Dairesi Başkanlığı	69
5.1.2.2. Ulaşım Dairesi Başkanlığı	70
5.1.2.3. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığına Bağlı Müdürlükler	70
5.1.3. 2006–2008 Döneminde Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütçelerinin Gelişimi	72
5.1.3.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gider Bütçesinin Gelişimi	73
5.1.3.2. 2006–2008 Döneminde Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelirlerinin Gelişimi	75
5.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Özelleştirme Öncesi Durumu	76
5.3. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Özelleştirmelerin Gerekçeleri	77
5.4. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Özelleştirme Uygulamalarının Hukuki Dayanağı	80
5.5. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Birimlerinde Yapılan Özelleştirme Uygulamaları	81
5.5.1. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu Kapsamında Yapılan Özelleştirme İhaleleri	83
5.5.1.1. Temizlik Hizmetlerinde Yapılan Özelleştirme Uygulamaları	83
5.5.1.1.1. Personel Ücretlerinin Karşılaştırılması	85
5.5.1.1.2. Araç Gereç Maliyetlerinin Karşılaştırılması	87
5.5.1.1.3. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Sarf Malzemesi Maliyetinin Karşılaştırılması	88
5.5.1.1.4. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Toplam Maliyetlerinin Karşılaştırılması	89
5.5.1.1.5. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Kişi Başına Maliyetlerinin Karşılaştırılması	91
5.5.1.1.6. Toplanan Katı Atık Miktarına Göre Maliyetlerin Karşılaştırılması	91
5.5.1.2. Park Ve Bahçelerde Yapılan Özelleştirme	92
5.5.1.3. Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğünün Özelleştirme Uygulaması	94
5.5.1.4. Koruma Ve Güvenlik Hizmetlerinde Özelleştirme Uygulaması	96
5.5.1.5. Zabıta Hizmetlerinde Özelleştirme Uygulamaları	97

5.5.2. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu Kapsamında Yapılan İhaleler	97
5.5.2.1. Emlak İşleri Şube Müdürlüğünde Yapılan Özelleştirmeler	98
5.5.2.1.1. Varlık Satış Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler	99
5.5.2.1.2. Kat Karşılığı Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler	100
5.5.2.1.3. Kiralama Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler	100
5.5.2.1.4. İşletme Hakkı Devri Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler:Otobüs Terminali	102
5.5.2.1.5. Yap-İşlet- Devret Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler	103
5.5.2.2. Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü Yetki Alanın İçinde Yapılan Özelleştirmeler	110
5.6. Özelleştirme Çerçevesinde Belediye Şirketlerinin ve İştiraklerinin Konumu	113
5.6.1. Antalya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	115
5.6.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin İştirakleri	117
6. ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARINDA REGÜLASYON UYGULAMALARI	118
6.1. Regülasyonun Tanımı ve Türleri	118
6.2. Regülasyonların Sağladığı Fayda ve Maliyetler	119
6.3. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Özelleştirme İle İlgili Regülasyonlar ve Denetimler	121
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	130
ÖZGEÇMİŞ	138

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1. İngiltere’de Yerel Yönetimlerin Ana Fonksiyonları	12
Tablo 1. 2. Fransa Yerel Yönetimlerin Sayıları	13
Tablo 1. 3. Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Kuruluş Yerleri ve Kanunları	24
Tablo 3. 1. 1986–2008 Döneminde Özelleştirme Uygulamalarından Sağlanan Gelirler(\$)	50
Tablo 3. 2. İhale Edilen Yerel Yönetim Hizmetleri ve Payları	53
Tablo 3. 3. Amerika’da Belediyelerin İhaleye Ettiği Hizmetlerden Sağlanan Tasarruflar	54
Tablo 3. 4. Trabzon Belediyesinin Özelleştirdiği Hizmetler (000 TL)	58
Tablo 5. 1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gider Bütçeleri (TL)	71
Tablo 5. 2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Döneminde Bütçe Giderlerinin Yıllık Değişimi (%)	71
Tablo 5. 3. 2006–2008 Döneminde Giderlerin Bütçe İçindeki Payları(%)	72
Tablo 5. 4. Antalya Büyükşehir Belediyesi Birimlerine 2008 Yılında Yapılan İhaleler	73
Tablo 5. 5. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gelirleri(TL) ve Yıllık Değişimi(%)	73
Tablo 5. 6. Gelir Türlerinin Bütçe İçindeki Payı(%)	74
Tablo 5. 7. 1960 – 2008 Döneminde Antalya Kent ve Merkez İlçe Nüfus Gelişimi	75
Tablo 5.8. Temizlik Hizmetlerinde İhaleye Çıkış Bedeli İçinde Tahmini Maliyet Kalemleri ve Payları	83
Tablo 5. 9. Antalya Büyükşehir Belediyesinin ve Özel Sektörün Personel Maliyetinin Karşılaştırılması (TL)	84
Tablo 5. 10. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Toplam İşçilik Maliyetleri (TL)	85
Tablo 5.11. Temizlik Hizmetlerinde Araç Türleri, Sayısı ve Aylık Maliyeti (TL)	85
Tablo 5.12. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Araçların Yıllık Maliyetleri (TL)	86
Tablo 5.13. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Sarf Malzemeleri ve Tahmini Tutarları (TL)	86
Tablo 5.14. Belediye İçin Temizlik Hizmetinin Toplam Yıllık Maliyeti (TL)	87
Tablo 5.15. Özel Sektör İçin Temizlik Hizmetinin Toplam Yıllık Maliyeti (TL)	87
Tablo 5. 16. ABB İle Özel Şirket Temizlik Hizmeti Maliyet Karşılaştırılması (TL)	88
Tablo 5.17. Temizlik İşlerinin Belediye ve Özel Şirket Kişi Başı Maliyetleri	89

Tablo 5.18. 2008 Yılında Toplanan Katı Atık Miktarının Ton Başına Maliyetlerin Karşılaştırılması	90
Tablo 5.19. Park ve Bahçelerin Bakım Temizlik İşlerinde Yıllık İşçi Maliyetleri (TL)	91
Tablo 5.20. Park ve Bahçe Bakımı ve Temizlik İşleri Belediye ve Özel Şirket Kişi Başına Maliyetler (TL)	92
Tablo 5.21. Belediyeler Arasında Yüklenici Şirketlerin Personel Başına Maliyetleri	92
Tablo 5.22. Vektörel Mücadele De Yıllık İşçi Maliyetleri Ve Kişi Başına Maliyetleri(TL)	93
Tablo 5.23. ABB'nin Kiraya Verdiği Taşınmazlar ve Sayıları	99
Tablo 5.24. Doğu Garajı İhalesinde Şirketlerin Teklifleri	105
Tablo 5.25. ABB Nin Yap-İşlet- Devret Yönteminin Uygulanmasıyla İlgili İhaleler	107
Tablo 5.26. Belediye Şirketlerin Sermayeleri ve Ortaklıkları	114
Tablo 5.27. Antalya Büyükşehir Belediyesinin İştirakleri	115

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3. 1. Yıllar İtibariyle Özelleştirmeden Sağlanan Gelirleri	51
Grafik 3. 2. Yöntemler İtibariyle Özelleştirme İşlemlerinin Payı	51

ŞEMALAR LİSTESİ

Şema 1. 3. Türkiye Yerel Yönetimi	14
Şema 2. 1. Yap- İşlet-Devret Yönteminin Tarafları ve Süreci	39
Şema 5. 1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Örgüt Yapısı	70

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABB	Antalya Büyükşehir Belediyesi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A	Anonim Şirket
BİT	Belediye İktisadi Kuruluşları
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme Raporu
KBB	Kayseri Büyükşehir Belediyesi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİT	Kamu İktisadi Kuruluşları
Ltd	Limited
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Şrk	Şirket
FE	retici Fiyat Endeksi
Vb	ve benzeri
YİD	Yap-İŞlet-Devret

ÖZET

Bu çalışmada; önce yerel yönetim kavramı, biçimleri, Dünyada ve Türkiye’de yerel yönetimler, özelleştirme kavramı, amaçları ve yöntemleri açıklanmıştır. Daha sonra Dünya’da ve Türkiye’de merkezi ve yerel yönetimlerde özelleştirme uygulamaları incelenmiştir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde Türkiye’de özelleştirme uygulamalarının yasal dayanakları, Antalya Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirdiği özelleştirme uygulamaları ve regülasyonlar açıklanıp değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

Privatisation in Local Governments and the case of Antalya Metropolitan Municipality

On this research, the concept of local government, forms, the local governments in the world and Turkey has been given information about the customization concept, objectives, methods will be described. Central and local governments in the world and in Turkey customization applications will be reviewed.

After mentioning about the legal basis for privatization in Turkey, Antalya Metropolitan Municipality customization of applications will be reviewed and analyzed, within the framework of privatization of municipal regulation applications are being reviewed and the results will be evaluated

GİRİŞ

Sanayileşmeyle birlikte yeni kentler kurulmuş, bir kısım kentler hızla büyümüştür. Kentlerin nüfusu bir yandan doğumlarla öte yandan kırsal kesimden kente olan göçlerle önemli ölçüde artmıştır. Bu olgu; yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin önemini arttırmış, eskiden yerine getirdikleri hizmetlerin genişlemesine, yeni hizmetleri üstlenmelerine neden olmuştur.

Kentsel nüfusun hızla arttığı ülkemizde belediyeler daha büyük bir nüfus kitlesine hizmet sunmak zorunda kalmaktadırlar. Buna karşılık belediyelerin mevcut yönetim yapısı, hizmet sunma biçimleri ve sınırlı kaynakları yöre halkının artan kamu hizmet talebini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum belediyeleri yeni arayışlara zorlamış ve yönlendirmiştir.

1980'lerin başından itibaren Gelişmiş Batı Ülkelerinde hem merkezi devlette hem de yerel yönetimlerde uygulamaya koyulan özelleştirme politikaları tüm Dünya'yı etkisi altına almış; benzer politikalar ve uygulamalar az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de de yürürlüğe konulmuştur.

Bir taraftan Belediyelerin büyüyen kent nüfusunun artan hizmet talebine yanıt vermekte karşılaştıkları yönetsel ve mali güçlükler, öte yandan Dünya'da özelleştirme akımının etkisi; ülkemizde de Belediyelerin özelleştirme politikasını uygulamasına yol açmıştır. Bu koşullar çerçevesinde Antalya Büyükşehir Belediyesi özelleştirme uygulamalarını yürürlüğe koymuştur.

Bu çalışmanın amacı; genel olarak Dünya'da yapılan özelleştirme uygulamalarındaki gelişmeler ortaya koymak; özel olarak da Antalya Büyükşehir Belediyesinde yapılan özelleştirme uygulamalarını incelemek ve sonuçlarını değerlendirmektir.

Bu inceleme yapılırken; özelleştirmenin başarısını değerlendirip, Belediye kuruluşları ile özel şirketlerin verimliliğini karşılaştırmasını yapmak için sağlıklı ve yeterli verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle sınırlı sayıda veriler bazı varsayımlar çerçevesinde analiz edilerek sonuç çıkarılmaya çalışılmıştır.

Hazırlanan tez altı bölümden oluşmaktadır:

Birinci Bölümde yerel yönetim kavramı, ortaya çıkış nedenleri, yerel yönetim biçimleri ve Türkiye'deki yerel yönetimler açıklanmıştır. İkinci Bölümde özelleştirme kavramı ve gelişimi, özelleştirmenin ekonomik, mali, ideolojik ve sosyal amaçları, kullanılan yöntemler ve özelleştirme karşıtlarının görüşleri ele alınmıştır. Üçüncü Bölümde merkezi ve yerel yönetimlerin özelleştirme uygulamaları anlatılmış; Dünya'da ve Türkiye'de özelleştirme uygulamaları incelenmiştir.

Dördüncü Bölümde Türkiye’de özelleştirmeye dayanak olan yasal düzenlemelerden bahsedilmiş; bu çerçevede 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanununun özelleştirme ile ilgili hükümlerine değinilmiştir.

Beşinci Bölümde Antalya Büyükşehir Belediyesinin gelişimi, organizasyon yapısı ve bütçesinin gelişimi anlatıldıktan sonra Antalya Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirdiği özelleştirme uygulamaları açıklanmış ve değerlendirilmiştir. Bu bölümde özelleştirme uygulamalarında yapılan ihaleler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Altıncı Bölümde Antalya Büyükşehir Belediyesinin özelleştirmeyle ilgili yaptığı regülasyon uygulamalarından ve denetiminden bahsedilmiştir.

Sonuç Bölümünde Antalya Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirdiği özelleştirme uygulamalarının genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve özelleştirme uygulamaları ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

1. YEREL YÖNETİM KAVRAMI, BİÇİMLERİ, DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER

1.1. Yerel Yönetim Kavramı ve Kurumu

1.1.1. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetimler, ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde faaliyet gösteren kuruluşlardır.

Literatürde kullanılan genel tanıma göre "Yerel yönetimler belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireylerine kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan; merkezden ayrı olarak kararlar alabilen; yönetim organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görev ve yetkilerini özel gelirleri, bütçe ve personeliyle sağlayan; üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını kurabilen: merkez yönetimi ile ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişisidir"(Öncel, 1998, s.7).

1.1.2. Yerel Yönetim Kurumu

Yönetim bilimi yerel yönetimleri iki ilke çerçevesinde inceler: Yetki genişliği ve yerinden yönetim ilkeleri.

- Yetki Genişliği (Deconcentration, Delegation): Merkezdeki kuruluşlar, merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek bir ya da daha çok yetkiyi, kendi adlarına kullanmak üzere devrederler. Merkezi kuruluşların kimi etkinliklerini, taşrada kurdukları örgütler eliyle yürütmeleri, yetki genişliğine dayanan bir uygulamadır (Keleş, 2000, s.19).

Yetki genişliğinin temelinde, merkezden yönetim sonucunda doğan bazı sakıncaları gidermek amacıyla, merkezi idarenin denetimi altındaki bazı birimlere bazı yetkilerin devredilmesi yer alır.

- Yerinden Yönetim (Devolution): Yerinden yönetim, yasalar gereğince oluşturulmuş yönetim organlarının, merkezi yönetimin üstlendiği görevlerden başka işlevleri yerine getirebilmeleri için tüzel, siyasal ve akçal bir takım yetkilerle donatılmasıdır (Keleş, 2000, s.19).

Yerinden yönetim (decentralization) kavramı merkezden yönetimin karşıtı bir anlam içerir. Bu uygulamada yürütmeye ilişkin bazı görevler ve yetkiler artık seçimle göreve gelen yerel organlara aittir (Nadaroğlu, 2001, s.22).

Yerel organlara ait olan bu görev ve yetkiler kendi içinde yine bir sınıflamaya tabi tutulmuştur:

- **Siyasal Yerinden Yönetim:** Siyasi gücün merkezi idare ile yerel yönetimler arasında bölüşümüdür. Bu sistemde siyasi otorite merkezde toplanmamış, çeşitli birimler arasında paylaşılmıştır.

Siyasal yerinden yönetim, merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında eyalet, kanton, cumhuriyet, federe devlet gibi adlarla ayrı bir yönetsel kademe oluşturan ve yönetsel yetkilerin yanı sıra belli ölçüde yasama ve yargılama yetkileri olan yönetim biçimlerini anlatır (Eryılmaz,1994, s.68) .

İster üniter isterse federal devlet sistemlerinde olsun yerel idare kuruluşlarının yasama ve yargılama yetkileri yoktur. Bu yetkilerin yerel yönetimler düzeyinde alansal olarak bölünmesi söz konusu değildir. Yasama ve yargılama yetkisi ile bunlara ilişkin örgütlenme yetkisi; üniter yapıli devletlerde merkezi yönetime, federal yapıli devletlerde ise federal devlet ile federe devletlere aittir.

- **İdari Yerinden Yönetim:** Yerel nitelikli kamu hizmetleri ile bazı teknik, ticari ve kültürel nitelikteki hizmetlerin; merkezi yönetimin hiyerarşik yapısı dışında teşkilatlanan kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluşlarca yürütülmesidir (Eryılmaz,1994, s.71) .

İdari yerinden yönetimde kuruluşların; sadece idari alanda kendi organları tarafından icrai kararlar alma ve uygulama yetkisi vardır, yasama ve yargılama alanına ilişkin yetkiler merkezde toplanmıştır (Keleş, 2000, s.16).

İdari yerinden yönetim yer ve hizmet yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Yer yönünden yerinden yönetim: Yer yönünden veya coğrafi yerinden yönetim, belli coğrafi sınırlar içindeki yerel nitelikli hizmetlerin, genel karar organları kimi durumlarda yürütme organları yöre halkının seçimiyle oluşan kamu kuruluşlarınca yürütülmesidir. Bu ilkenin sonucu olarak ortaya çıkan ve merkezi yönetim teşkilatının dışında ayrı ayrı bir hukuki varlığa sahip yönetim birimlerine yerel yönetimler denilmektedir.

Hizmet yönünden yerinden yönetim: Merkezi yönetimin görev alanı dışında tutulan belli bazı hizmetlerin, yine merkezi yönetim teşkilatının dışında örgütlenen teknik ve uzman kamu kuruluşları tarafından yürütülmesine hizmet bakımından yerinden yönetim denilmektedir (Günday,1992, s.19).

1.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Ortaçağ boyunca ve Yeniçağ'a kadar geçen süre içerisinde, Avrupa'da yerel yönetimlerin temelini oluşturan belediyelerin önemli gelişmeler kaydettiği söylenemez. Gerçek dönüşüm; 18. yüzyılın sonunda Avrupa'nın Fransız ve Sanayi Devrimi ile tarım toplumundan/geleneksel toplumdaki, sanayi toplumuna/modern topluma geçmeye başlamasıyla yaşandı. Kentlerin sanayinin merkezi olarak ortaya çıkması ve buralara köylerden yoğun göç olması yeni bir dönemin başlangıcıydı. 19. yüzyılda kentler önceki dönemlerden farklı olarak yoğun nüfus, çarpık kentleşme, hava kirliliği, alt yapı yetersizliği gibi sorunlarla karşılaştılar. Bu sorunların çözümüne yönelik arayışlar ve çabalar, Avrupa'da belediyeleşmeyi derinden etkiledi ve yerel yönetimlere yeni bir anlam kazandırdı. Dünya'daki Belediyeleşme ekollerini çeşitli başlıklar altında toplayabiliriz:

- **Federal Devletlerde Belediye Örgütlenmesi**

- Alman belediyeleri

- ABD belediyeleri

Bu ülkelerde yerel yönetimler anayasal bir statüye sahip değildir. Bir başka ifadeyle kurulmaları parlamento eliyle olur, yani yasayla kurulurlar. Merkezi yönetim üzerlerinde bir denetim uygular, merkezi yönetimin taşra birimleriyle yerel yönetimler arasında bir iç içe geçmişlik göze çarpmaz. Tersine, merkezi yönetim ve federal devlet sistemlerinde federal devlet ya da eyalet (federe devlet), yerel yönetimlerden tümüyle ayrı bir kişilik olarak kalmaya özen gösterir. Yerel Yönetimler günlük etkinliklerinde oldukça geniş bir özerkliğe sahiptir. Devletle yerel yönetimler arasındaki ilişkinin niteliği yataydır(www.tumbelsen.org.tr).

- **Üniter Devletlerde Adem-i Merkeziyetçi Belediye Örgütlenmesi**

- İngiliz Belediyeleri

- Fransız Belediyeleri

İngiliz belediyeleşmesinde yerel demokrasiye daha fazla bir önem verilmektedir. İngiltere'de yerel yönetimler, genel olarak yasa ile kendilerine verilmiş yetkilerin ötesinde yetki kullanma inisiyatifine sahiptir. Bu ekolde merkezi yönetimle yerel yönetim arasında ilişkilerde katı kurallar yoktur. Yerel yönetimler oldukça geniş bir yönetsel ve mali özerklikten yararlanırlar.

Fransa belediyelerinde yerel yönetimlerin anayasa ile güvence altına alınmış belli bir statüsü vardır. Bununla birlikte belediyelerin, yerel kamu hizmetlerinin sunulması açısından merkezi yönetimin taşra birimlerinin yardım ve desteğine gereksinimi vardır.

Anayasalar bütün yerel yönetimlere eşit bir statü tanımıştır. Yerel yönetimler vali adı verilen ve merkezi yönetimi taşrada temsil eden bir ajanın gözetim ve denetimi (vesayet) altındadır. Vali, yerel yönetimler üzerindeki bu yetkisini merkezi yönetim adına kullanır.

Bu sistemin özelliklerinden biri de; yerel yönetimlerin belediye başkanlığı, belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliği gibi görevlerle milletvekilliğinin bir kişide birleşmesine olanak tanıyarak, merkezi yönetim üzerinde fiilen etkili olabilecek bir konumda bulunmalarıdır(www.tumbelsen.org.tr).

- **Sosyalist Belediyecilik**

Bu modelde ekonomik ve yönetsel yapı üst üste bindirilmiştir. Devlet sisteminin kendisi de gerçekte yasama ve yürütmenin birlikteliğine dayanır. Rusya'da Halk Temsilcileri Sovyetleri ya da öteki ülkelerde Halk Meclisleri adını taşıyan meclisler seçimle oluşturulur. Ancak Sovyet sistemi tek partili bir sistemdir ve seçimlere bir parti katılmaktadır. Bu sistemde, her basamaktaki kararlar bir üst basamağın onayına bağlıdır. Bu bakımdan bilinen anlamda yerel özerklikten bahsedilemez(www.tumbelsen.org.tr).

- **Osmanlı'da Belediyecilik ve Cumhuriyet Dönemi**

Osmanlıda belediyecilik farklıdır, kuruluşundan 1850'li yıllara kadar Osmanlı devletinde bir belediye örgütlenmesi yoktu. Devletin görmesi gereken belediye hizmetleri vakıflar aracılığıyla görülüyordu. Bunlar arasında su işleri, temizlik ve aydınlatma işleri, parklar ve bahçeler, mezarlıklar, yol ve altyapı hizmetleri, halk sağlığını koruyucu hizmetler olarak sayılabilir. Bu tip hizmetler için halktan vergi alınmaması, devletin bu işler için para harcamaması ve hizmetlerin halka parasız olarak sunulması olumlu yanlar olarak sayılabilir.

Cumhuriyet döneminde Belediyelerle ilgili 1930 tarihinde 1580 sayılı Belediyeler Yasası çıkarıldı bu yasa 12 Eylül dönemine kadar yürürlükte kaldı. Bu yasadan sonra 27.6.1984 tarih ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası, 03.07.2005 tarihinde 5393 sayılı Belediye Yasası ve 10.07.2004 tarihinde 5302 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası çıkarılmıştır.

1.3. Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Nedenleri

Yerel yönetimlerin ortaya çıkış nedenleri ekonomik, mali, siyasal, hukuki ve idari olarak gruplandırılmaktadır.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedeni kıt kaynakların optimum etkinlikte kullanılabilmesinin koşullarından biri olan arzın tüketici tercihlerine uydurulması yani kamu hizmetlerinin halkın tercihlerine göre sunulması gereğidir. Bir ülkede kamu yönetimi örgütlenirken iki zorunluluğun göz önünde tutulmasında fayda vardır. Bunlardan birincisi, ülkede yürütülen idari faaliyette asgari bir homojenlik sağlanması; diğeri ise ülkenin değişik coğrafya alanlarında yaşayan insanların yerel ihtiyaçlarının, özgül özelemlerinin ve farklılıklarının yönetime yansımalarıdır. Yönetim faaliyetlerinde birlik ve homojenlik sağlanması gereksinimine merkezden yönetim, halkın yerel gereksinimlerini karşılama, isteklerini seslendirme, karar alma sürecine katılma gibi istemlerine de yerinden yönetim cevap verebilir. Bu istemleri gerçekleştirecek olan yerel yönetimin üç anlamı içerdiği söylenebilir. Bunlardan birincisi yerel yönetimin kendini yöneten topluluk olması diğeri bir deyişle özerk olması; ikincisi yerel nitelikli gereksinimleri karşılayan bir örgüt olması; üçüncüsü ise merkezi hükümetin bir alt birimini oluşturmasıdır.

Görüldüğü gibi yerel yönetimlerin ortaya çıkışlarında siyasal ve ekonomik nedenlerin çok önemli etkisi vardır. Ancak yerel yönetimlerin sayılan istemleri yerine getirebilmesi için hukuksal düzenlemelerin varlığına gereksinim vardır. Bu ise yerel yönetimlerin varlık nedenleri incelenirken; ekonomik, siyasal, idari faktörlerin yanı sıra hukuksal boyutunun ele alınması gerektirir.

Yerel yönetimlerin ortaya çıkışının ekonomik gerekçesi; kamusal mal ve hizmet arzının halkın tercihlerine uygunluğunun sağlanmasının yanı sıra, bir kısım mal ve hizmetlerin faydasının sınırlı bir bölgeye yönelik olması oluşturur. Belirli bir bölgede yaşayan topluluklar, bölgeye özgü bölünmez mallara ilişkin tercihlerini kuracakları örgütlere daha kolaylıkla ve etkin biçimde iletebilirler. Aynı şekilde kendi isteklerinin yönetimlerce ne şekilde yerine getirildiğini denetleyebilirler. Tercihleri iletilme ve denetlemedeki etkinliği merkezi yönetime karşı gösteremezler. Bir bölgede kirliliğin önlenmesi, yol ve sokak lambalarının yapımı gibi hizmetlerin yerel nitelikte olduğu, bir ulusun bütün bireylerini ilgilendirmediği açıktır.

Yerel yönetimler hizmet arzı yönünden de merkezi yönetime kıyasla daha isabetli karar alabilirler. Çünkü yerel yönetimler bölgeye yönelik hizmet önceliklerinin türü ve miktarını belirlemede merkezi yönetime kıyasla çok daha isabetli davranabilirler. Bu durum, bir

anlamda yerel yönetimlerin yerel karakteri olan kamusal mal ve hizmet arzı için daha verimli olacağını göstermektedir. Bazı yarı kamusal mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimlerinin neden oldukları dışsallıklar yerel sınırlar içinde kalır. Su, kanalizasyon, itfaiye, park vb. yerel karakter taşıyan hizmetler örnek verilebilir. Yerel yönetimler bu hizmetleri merkezi idareye göre daha etkin bir şekilde yerine getirebilirler (Ulusoy ve Akdemir, 2006, s.40–45).

1.3.2. Siyasal Nedenler

Hangi kamusal hizmetin yerel yönetimlere bırakılacağı konusunda ülkeden ülkeye farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar, hizmetlerin teknik yapısına, merkezi idarenin gücünün ne olması gerektiği konusundaki değer yargılarına ve bölgelerin ekonomik güçlerine göre değişebilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2006, s.40–45).

Siyasi açıdan yerel yönetimlerin varlık nedeni, söz konusu yönetimin halkın katılımı ve denetimiyle kendine yüklenen görevleri yerine getirdiği savıyla açıklanmaktadır. Yani demokrasinin beşiği olarak görülmeleri siyasal açıdan yerel yönetimlerin varoluş gerekçesini ortaya koyan temel görüştür. İdare geleneği tarihsel süreçte demokrasi geleneğinin yerleşimine ön ayak olmuş ve önemli bir işlev yüklenmiştir. Bu nedenle yerel yönetimlere demokrasilerin beşiği denilmektedir. Özgürlükçü demokrasilerin temelinde yerel özgürlüklerin yer aldığı belirtilmektedir.

Yerel yönetimlerin iktidarın merkezden yerele dağılımını sağlayarak, bireysel özgürlükleri teşvik ettiği ve demokrasinin temel kavramları olan özgürlük, eşitlik ve katılımın yerel yönetimlerin varlığıyla hayata geçirildiği sık sık savunulmaktadır. Yerel yönetimlerin var olduğu toplumlarda, iktidar ve yetkinin mekansal bölüşümü sayesinde merkezin gücü sınırlanmakta, muhtemel keyfi yönetime karşı birey ve birey gruplarının korunması sağlanmış olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yerel yönetimler, siyasal ve ekonomik gücün bir elde toplanarak tekelleşmesini önlemektedir (Yıldırım,1993, s.35).

Merkezi idarenin varoluş gerekçesini yönetim faaliyetlerinde birlik ve homojenlik sağlanması ihtiyacı oluşturmaktadır. Buna karşılık halkın isteklerini karşılayacak ve yönetime katılımını sağlayacak bir örgütsel yapı ihtiyacı ise yerel yönetimlerin varoluş gerekçesini oluşturmaktadır (Acar,1988, s.83).

1.3.3. İdari Nedenler

Yerel yönetimlerin idari açıdan ortaya çıkış nedeni kamu hizmetlerinin tamamının merkezi idare tarafından etkin ve verimli bir şekilde sunulmamasıdır.

Artan ihtiyaçlar devletin örgüt yapısının bu yeni duruma göre yapılandırılmasını gerektirirken; bölgesel Őartların farklılığı, merkeze olan uzaklık, halkın yönetime katılması ve halkla daha iyi hizmet sunulması gibi sorun ve ihtiyaçlar bir kısım mal ve hizmetlerin merkezi yönetimin hiyerarşik yapısı dışındaki kamu tüzel kiŐilerince yerine getirilmesini gerektirmiştir.

Bazı kamusal hizmetlerin merkezi yönetim dışındaki kamu tüzel kiŐilerince karŐılanma ihtiyaı yerinden yönetimleri ortaya çıkarılmış ve yerel yönetimler yerinden yönetim ilkesinin yer bakımından uygulanması sonucu dođmuŐlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2006, s.40–45).

1.3.4. Hukuki Nedenler

İdarenin hukuka bağlı olma ve yasaların anayasaya uygunluğu prensibinden hareketle bir ülkede yerinden yönetimin tesis edilmesi için o ülkenin yasalarının bu tip bir örgütlenmeye izin vermesi gerekmektedir. Bu yönetimin durağan olması anlamına gelmez. Yönetim rgt; sosyal koŐullara, siyasal görüşlere, coğrafi zorunluluklara, kamu hizmetinin gereklerine ve teknik niteliklere göre zaman içerisinde deđiŐebilir. Olası tüm bu deđiŐikliklerin yönetim kademelerine yansıtılması ise yasaların değiştirilmesi ve günün koşullarına uygunluğunun sağlanması ile olanaklı olur.

Kamu hizmetlerinin görülebilmesi için devletin örgütlenmesinde birbirinin karşıtı olan iki eğilim vardır. Bunlardan birincisi "merkezi yönetim", ikincisi ise "yerinden yönetimdir" (ncel,1998, s.12).

Yerinden yönetim ya da yerel yönetim, yönetim biliminde "ademi merkeziyet" (decentralization) olarak bilinen kavramdır. Yerinden yönetim; yerel nitelik taşıyan kamusal mal ve hizmetlerin devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kiŐilerince gerçekleştirilmesi için, bir kısım kamu glerinin daha az yetkili bir otoriteye transfer edilmesidir. Daha az yetkili otorite karŐımıza yerinden yönetim kavramını çıkarır (Nadaroğlu, 2001,s.20).

1.4. Dünyada Yerel Yönetim Biçimleri

Toplum halde yaŐamanın en gelişmiş rgtsel Őeklini oluşturan devletin; yasama, yürütme ve yargıya ilişkin fonksiyonları ile kamu hizmetlerinin etkin bir Şekilde yerine getirilebilmesi için değişik örgütlenme biçimleri vardır. Devlet rgtnn önemli bir parçası da yerel yönetimlerdir. Her ülkede mevcut olan yerel yönetim kuruluşları, ülkelerin benimsedikleri idari örgütlenme biçimine göre değişik önem ve özellikler gösterirler (Pehlivan, 2008, s.189).

AŞağıda değişik ülkelerde yerel yönetim biçimleri açıklanacaktır.

1.4.1. A.B.D.' de Yerel Yönetimler

ABD'nin federal devlet yapısı, “adem-i merkeziyet” anlayışını bütün yönetim mekanizmasına hakim kılmıştır. Amerika’da yerel yönetim sistemi tek merkezli bir niteliğe sahip olmaktan son derece uzaktır. Bu nedenle Amerikan yerel yönetimlerini sistematik bir şekilde ele almak son derece zordur.

Birçok eyalette özellikle büyük kentler, kendilerine genel yetki veren özerklik beratına (home-rule charter) sahiptirler. Bunun anlamı, eyalet yasaları ve kendi beratları sınırlamamak kaydıyla bu kentler, her tür faaliyette bulunma hak ve yetkisine sahiptirler. ABD’de yerel yönetimler arasında bir kademelenme de yoktur. Aynı alanda birden çok yerel yönetim birimi fonksiyon ifa edebilmektedir.

ABD’de yerel yönetimleri; county, belediye yönetimi, kasaba yönetimi ve özel amaçlı yönetim şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bunlardan ilk üç sıradakiler genel amaçlı, sonuncusu ise özel amaçlı yerel yönetim birimidir (Türker, 2003.s.461).

- *County*: ABD’nin birçok eyaletindeki en büyük yerel yönetim birimidir. İçinde çok sayıda yerleşim yerini ve diğer coğrafi alanları kapsayan “county” ya da “shire” olarak adlandırılan idari birimlerin Amerika’ya adapte edilmiş karşılıklarıdır. Yerel yönetim türleri arasında en geniş coğrafi alanı kapsamaya dolayısıyla Türkiye’deki il özel yönetimlerini çağrıştırmaktadır. Bununla birlikte, diğer birçok özelliği dikkate alındığında, “county”nin “il” ve ya “il özel idaresi” olarak adlandırılması yanlış anlamlara sebep olacaktır.
- *Belediye Yönetimi*: ABD’ nin en fonksiyonel ve dolayısıyla en önemli yerel yönetim birimleridir. County’ler kadar geniş bir coğrafi alana hizmet vermekle birlikte, daha geniş kamu hizmetlerini yürütmektedirler. Bunu paralel olarak da daha fazla yetkiyle donatılmışlardır. Bütün eyaletlerde var olan belediyelerin adlandırılması konusunda farklı uygulamalara rastlamak mümkündür. Hepsi bu yönetimleri ifade etmek üzere, değişik eyaletlerde “municipality” , “city” “brough” veya “village” olarak adlandırmalar mevcuttur.
- *Kasaba yönetimi*: Kasaba yönetimleri, ABD’nin belirli eyaletlerinde bulunmakta ve ülke nüfusunun beşte birine yakın bir kısmına hizmet vermektedirler. Bu birimler geleneksel yerel yönetim birimleridir.

Kasabalar bazı yörelerde önemli görevler ifa ederler. Ülke genelinde en sık rastlanan görevleri: Kütüphane, su, kanalizasyon ve çöp imha işlemleridir. Bazı eyaletlerde ise sadece kırsal nitelikli hizmet sunarlar. ABD genelinde 17 bine yakın kasaba yönetimi bulunmaktadır. Bunlardan sadece 100 kadarının nüfusu 50 binin üzerinde yaklaşık 10 bin tanesinin nüfusu ise 1.000'in altındadır.

- *Özel Amaçlı İlçe Yönetimi:* Özel amaçlı ilçe yönetimleri; genel amaçlı olan diğer üç yerel yönetim türünden farklı olarak, belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek ya da hizmeti yürütmek üzere kurulan yerel yönetimlerdir (Türker, 2003, s.464).

En tipik olarak rastlanan hizmet konuları; su, kanalizasyon, konut, yangınla mücadele çevre kirliliğinin önlenmesi, tabii kaynakların korunması ve ulaşımdır.

Yerel Yönetimlerin Görevleri: ABD'de yerel yönetimler mevzuatı eyaletten eyalete çeşitlilik gösterdiği için, bu yönetimlere ait görevlerin dağılımı konusunda standart bir model yoktur. Yukarıda türlerine göre yerel yönetimleri açıklarken bu çeşitliliğin yansımalarına değinilmiş ve görevlerle ilgili özet bazı bilgiler verilmişti. Bu bölümde görevler kategorize edilmek suretiyle yerel yönetimlerin tamamıyla ilgili bilgilere yer verilecektir (Türker, 2003, s.465).

Amerikan yerel yönetimlerin görevleri dört ana grupta ele alınabilir:

- Eğitimle İlgili Görevleri
- Sağlık ve Çevre ile İlgili Görevleri
- Kamu Esenliği ile İlgili Görevleri
- İçişleri ile Görevleri

1.4.2. Japonya'da Yerel Yönetimler

Üniter bir yapıya sahip olan Japonya'da yerel yönetim sistemi iki kısma ayrılmıştır; bunlardan ilki valilikler, diğeri ise belediyelerdir. Valilikler ve belediyeler genel nitelikli yerel yönetim birimleridir. Bunların dışında Japonya'da özel nitelikli yerel yönetim birimleri de mevcuttur. Bunların en önemlisi özel beldelerdir (special wards –tokubetsuku). Sadece Tokyo metropolitanında bu yerel yönetim birimleri şehirlere benzer bir yapıya sahiptirler.

Ancak şehirlerden ayrıldıkları yönlerde bulunmaktadır. Şöyle ki; normalde şehirlerin yükledikleri bazı hizmetler Tokyo metropolitan yönetimi tarafından yerine getirilmektedir (itfaiye hizmetleri gibi). Tokyo'da 234 adet alt kademe belde yönetimi vardır (Ulusoy ve Akdemir,2006, s.143).

1.4.3. Avrupa Birliğinde Yerel Yönetimler

Avrupa Birliğini oluşturan ülkeler yerel ve bölgesel yönetim sistemleri açısından başlıca iki küme oluşturmaktadırlar: Daha profesyonel ve bürokratik yerel yönetim yapısına sahip kuzey ülkeleri (Danimarka, İsveç, Norveç, Britanya, İrlanda, Hollanda, Almanya) ve daha dağınık, zayıf ve müşteriye (clientelistic) yerel yönetimlere sahip güney ülkeleri (İspanya, Fransa, Yunanistan, Portekiz, İtalya) (Arıkan, 2004, Sayı 58, s.38).

İrlanda dışındaki kuzey Avrupa ülkelerinde oldukça ileri düzeyde özerk bir yerel ve bölgesel yönetim geleneği bulunmaktadır. Sağlam meşruiyete sahip homojen yerel ve bölgesel yönetimler; yasal statüsü yüksek, büyük ve kaliteli örgütlere sahiptirler. Eğitim, konut, ulaşım gibi refah devletine özgü hizmetlerin tümünü değilse de büyük bölümünü kapsayan geniş bir yetki ve sorumluluk alanları vardır (Arıkan, 2004, Sayı 58, s.38).

Güney Avrupa ülkelerinin yerel ve bölgesel yönetimleri ise genel olarak daha az gelişmişlerdir; İtalya, İspanya ve Fransa'da olduğu gibi bir reform süreci içindedirler. Çok sayıda ve küçük yerel yönetim birimi güney ülkelere özgü bir özellik olarak göze çarpmaktadır. İspanya'daki Bask ve Katalan bölgeleri gibi henüz tam oturmamış bölge yönetimleri ise daha çok kültürel veya tarihi geleneklere dayanmaktadırlar. Sonuç olarak kuzeyli yerel ve bölgesel yönetimlere oranla daha az homojen oldukları, idari yapı ve personellerinin daha az profesyonelleşmiş olduğu görülmektedir. Buna rağmen güçlü bir politik yapıya ve hükümet politikaları üzerinde önemli etkiye sahip olduklarını belirtmek gerekir (Arıkan, 2004, Sayı 58, s.38).

AB'de yerel ve bölgesel yönetimlere daha çok yetki aktararak özerkliklerinin artırılması öngörülmektedir. Uzun dönemde kuzey ülkelerinin yerel ve bölgesel yönetimleri ile güney ülkelerinin sistemlerinin daha çok yakınlaşması sağlanacaktır.

Yukarıdaki genel açıklamalardan sonra AB de iki gruba ayırabileceğimiz 4 ülkenin yerel yönetimleri açıklanmıştır.

1.4.3.1. İngiltere'de Yerel Yönetimler

İngiltere'de yerel yönetimlerin bugünkü mevcut yapısı; 1972'de hazırlanan ve 1 Nisan 1974'den itibaren yürürlüğe konulan Yerel Yönetimler Yasası ile 1986 yılında yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur. 1974'den itibaren yürürlüğe konan Yerel Yönetimler Yasası ile yerel yönetimler; nüfus yoğunluğu ve sosyo-ekonomik durumlarına göre yeniden düzenlenmiş ve mevcut yerel yönetim birimlerinin sayısı azaltılarak üç sınıflı bir sistem oluşturulmuştur (Stanyer, 1980, s. 46-47).

Bu sınıflamaya göre birinci kademede il (county) ikinci kademede bölge (district), üçüncü kademede köyler (parishes) yer almaktadır. İngiltere’de yerel yönetimler bir yandan il, bölge ve köy kademelerine ayrılırken; diğer taraftan bu kademeler metropoliten olup olmadıklarına göre sınıflandırılmıştır. Başkent Londra’da Büyük Londra Yönetimi ayrıca düzenlenmiştir.

İngiltere’de bölgesel yönetimlere doğru eğilim oluşmadan önce merkezi yönetimin bir alt düzeyi olarak yerel yönetimler mevcuttu. Yerel yönetimlerin geleneksel olarak birçok kamu hizmetini sundukları görülmektedir. Bu hizmetlerin içerisinde elektrik ve gaz dağıtımı, ortaöğretim ve yükseköğretim hizmetleri ve içme suyu gibi hizmetlerde yer almaktadır.

Ancak günümüzde yerel yönetimler birçok alanda yetki ve sorumluluk erozyonuna uğramışlardır. Bugün yerel yönetimler geçmişteki birçok yetki ve sorumluluklarını; yöneticileri atamayla gelmiş, yerel ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş bazı ajanslar ve quango (bağımsız yetkileri olan hükümet kuruluşu) statüsündeki kamu örgütleriyle paylaşmaktadırlar (Örneğin; sağlık ve polis). Dolayısıyla organları seçimle iş başına gelmiş yerel yönetimler; yerel düzeyde hizmet sunan karmaşık yapıları birçok kamu örgütünden sadece bir tanesi durumundadırlar. Yerel düzeydeki bu karmaşık yapıları hizmet sunumunu tanımlamak için günümüzde artık "yerel yönetim" kavramı kullanılmaktadır (Uzun, 2003, s.611).

Yerel yönetimlerinin yapısının değişik tarihlerde önemli reformlara uğradığı görülmektedir. Ocak 2000 tarihi itibarıyla değişik düzeylerde toplam 475 yerel otorite mevcuttur. Bunlardan 365 tanesi İngiltere Bölgesinde, 65'i İskoçya Bölgesinde, 45 tanesi ise Galler Bölgesi'ndedir. 2000 yılı sonlarında oluşturulan Büyük Londra Yönetimi (*Greater London Authority*) de bu listeye eklenmiştir (Uzun, 2003, s.611).

1990'ların sonunda İngiltere Bölgesinde toplam 46 tane yeni tek düzey yerel yönetim birimi oluşturuldu. İskoçya ve Galler’de yerel yönetim reformuna ilişkin hazırlık çalışması yapılmamasına rağmen buralarda da yeni yerel yönetimler kuruldu. 1996 yılında Galler Bölgesinde 22 yeni tek düzey yerel otorite oluşturuldu. İskoçya da ise 32 yeni tek düzey yerel otorite mevcut 65 yerel otoritenin yerini aldı. Kuzey İrlanda’da yerel yönetimlerde ise değişiklik yapılmadı. Yeni kurulan bu tekli ve iki düzeyli yerel yönetimlerin yanı sıra İngiltere’nin birçok yerinde üçüncü düzey yerel yönetimler mevcuttur.

Yerel Yönetimlerin Fonksiyonları:

Yerel yönetimler sadece Parlamento tarafından kendilerine yasa ile verilmiş görevleri yapabilirler (*ultra vires*-yasa ile bağıllık kuralı). Yasada açıkça belirtilmemiş bir hizmet ya da harcama yapılması bu birimlerin mahkemeler tarafından yetki aşımıyla suçlanmalarına neden olabilmektedir. Diğer taraftan yasal olarak sorumlu oldukları hizmetleri yerine getirmede zaafiyet gösteren yerel otoriteler mahkemeler tarafından bu hizmetleri yapmaya zorlanabilmektedir. İngiltere'de seçilmiş yerel yönetimlerin ana fonksiyonları Tablo 1.1'de verilmiştir.

Tablo 1. 1. İngiltere’de Yerel yönetimlerin Ana Fonksiyonları

1	Hizmet Sunumu: Her bir yerel hizmetin planlanması, bütçelendirilmesi ve doğrudan veya dolaylı sunumunun sağlanmasıdır
2	Düzenleyici Fonksiyonu: Kişilerin ve ticari kuruluşların ekonomik faaliyetlerinin kamu menfaatleri doğrultusunda düzenlenmesi, bunların mal ve hizmet sunumlarının standartlara bağlanması ve faaliyetlerinin kural ve prosedürlere uygun yürütülmesinin sağlanması. Ruhsat vermek, denetlemek ve kayıt altına almak gibi işlemler.
3	Stratejik Planlama: Kurum içi ve dışı organizasyonların hizmet alanları veya kurumlar üstü konulara ilişkin yerel faaliyetlerini etkileyebilmek için uzun vadeli bir planlama anlayışının geliştirilmesi
4	Teşvik ve Kolaylaştırma: Bir kısım (özel sektör veya gönüllü kuruluş) organizasyonların veya şirketlerin yerel halkın yararına olacak faaliyetlere ikna ve teşvik edilmesi ve onların bu faaliyetlerinde gerekli kolaylıkların sağlanması.

Kaynak: Uzun, “21.Yüzyılda Yönetim”, 2003, s.611

1.4.3.2. Fransa’da Yerel Yönetimler

Sayıları 37.000'e yaklaşan yerel yönetimler bölge, il ve belediye olmak üzere üç kademededen oluşmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin oluşturduğu birlikler bulunmaktadır. *Wallis ve Futuna, Yeni Kaledonya, Fransız Polonezyası* ve Fransız Güney Okyanusu deniz aşırı bölgeler olup, *Mayotte ve Saint-Pierre-et-Miquelon'da* özel konumlu idarelerdir(Nitaş, 2003, s.241).

Tablo 1. 2. Fransa Yerel Yönetimlerin Sayıları

Belediyeler	36.763
Metropoliten Fransa'da	36.551
Denizaşırı İllerde (Dom)	113
Denizaşırı Bölgelerde (Tom)	80
Özel Statülü Olanlar	19
Departmentler	100
Metropoliten Fransa	96
Denizaşırı İller	4
Bölgeler	26
Metropoliten Fransa	22
Denizaşırı Departement	4
Denizaşırı Bölgeler	4
Özel Konumdaki İdareler	2

Kaynak: Nitaş, “21.Yüzyılda Yönetim” 2003, s.241

Yerel yönetimlerin yetki ve görevleri:

Yerel yönetimlerde hizmetlerin sunumunda ve yetkilerin kullanımında merkezi idare ile yerel yönetim arasında bir dağılım görülmekte; bazı yetkilerde ara kademe idari birim olan bölgelere verilmiştir. Bu hizmetler; genel güvenlik, adalet, sivil savunma, nüfus, istatistik, okul öncesi eğitim, ilk ve orta öğretim, mesleki ve teknik eğitim, yüksek öğretim, tedavi, koruyucu sağlık, sosyal güvenlik, konut, bölgesel ve büyük ölçekli planlama, su ve kanalizasyon, çevre koruma, tüketicinin korunması, gösteri sanatları, müze ve kütüphane, spor, yol, ulaşım, liman, hava ulaşım, elektrik, ekonomik teşvik ve turizm hizmetleri ya bütünüyle merkezi yönetimin taşra birimlerinin sorumluluğu altında ya da merkezi yönetimle yerel yönetimlerin ortaklaşa sorumluluğu altında bulunmaktadır. Genel güvenlikle belediyelerin ilgisi; önleyici kolluk ve şehir içi trafik hizmetleri veren zor kullanma yetkisi de bulunmayan yerel belediye polisiyle sınırlıdır.

Kamusal hizmetlerden sadece itfaiye, seçmen kayıt, yetişkin eğitimi, kreş ve bakım evleri, aile refahı, şehir planlama, atık toplama ve arıtma, mezbaha, mezarlık ve krematoryum, park ve açık alanlar, şehir içi ulaşım, gaz, merkezi ısıtma ve su tedariki konularında merkezi yönetim taşra birimlerinin görev ve yetkisinin olmadığı görülmektedir(Nitaş, 2003, s.243).

1.5. Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Organları

1.5.1. Yerel Yönetim Yapısı ve Belediyeler.

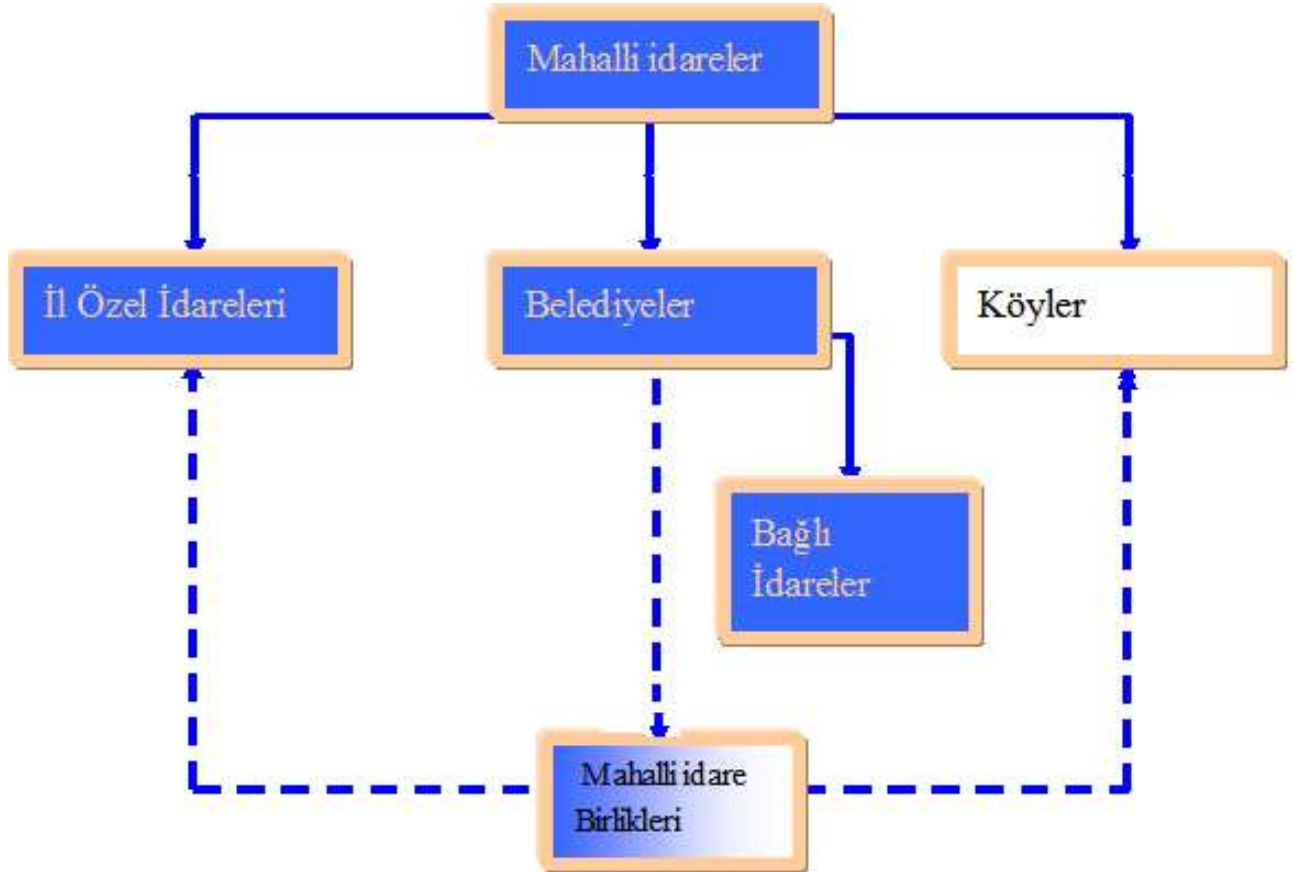
Yerel yönetimler Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127 inci maddesinde “Yerel idareler; il, belediye veya köy halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek

oluşturulan kamu tüzelkişileridir” şeklinde tanımlanmıştır. Yine Anayasamızın 127 inci maddesine göre yerel idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Türkiye siyasi ve hukuki birlik içinde yönetsel yerinden yönetim ilkesine göre teşkilatlanmış bir ülkedir. Yönetsel yerinden yönetim sistemi, biri yürütülen “coğrafi alanın” diğeri “hizmetin” esas alınmasına göre iki şekilde uygulanmaktadır.

Ülkemizde coğrafi alanın esas alınmasıyla oluşturulan yerinden yönetim birimleri “il özel yönetimi”, “belediye yönetimi” ve “köy yönetimi” olmak üzere üç türdür. Bunlar içinde en eski ve geleneksel olanı köy yönetimidir. Diğerleri ise Fransa’dan örnek alınarak kurulmuştur

Şema 1. 3. Türkiye Yerel Yönetimi

1.5.1.1. İl Özel İdareleri

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanununa göre il özel idaresi; il halkının yerel müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İl özel idaresi ilin

kurulmasına dair kanunla kurulur. İl özel idaresinin görev alanı il sınırlarını kapsar (Pehlivan, 2008, s.197).

İl özel idarelerine kuruluş yasası ve diğer yasalarla görevler verilmiştir. Bu görevleri 6 ana başlık altında toplayabiliriz:

- Sağlık ve Sosyal Yardım Görevleri
- Bayındırlık Görevleri
- Eğitim ve Kültür Görevleri
- Tarımla İlgili Görevleri
- Ekonomik Görevleri
- Diğer Görevler

1.5.1.2. Köyler

Geleneksel bir yerel yönetim birimi niteliğinde olan köyler ile ilgili ilk düzenleme 1864 yılında çıkarılan "Vilayet Nizamnamesi" dir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kabul edilen 1924 tarihli 442 sayılı yasa ile köyler tüzel kişiliğe kavuşmuşlardır(Pehlivan,2008, s.200).

Köy yönetiminin görevlerini 7 ana grupta toplamak mümkündür.

- Sağlık ve sosyal yardım görevleri
- Bayındırlık ve imar görevleri
- Esenlik ve kolluk görevleri
- Kültür ve eğitim görevleri
- Tarımsal görevler
- Ekonomik görevler

1.5.1.3. Belediyeler

1.5.1.3.1. Belediye Türleri ve Türkiye’de Belediye Sayıları

5272 Sayılı Belediye Kanununa göre “Belediye, belde sakinlerinin yerel müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir”(Md.3/b).

Ancak ülkemizde ‘belde’ kavramı, il ve ilçe merkezleri dışındaki belediye teşkilatı olan yerleşim yerlerini ifade etmektedir. Daha önce köy olan ve sonradan belediye teşkilatı kurulan yöreler köy statüsünden çıkarılır ve belediye kanununa tabi olur. Belde sınırları içinde mahalleler oluşturulur ve her mahalle ayrı bir muhtarlık haline getirilir (Pehlivan,2008, s.196).

Türkiye’de büyükşehir, büyükşehir ilçe, il, ilçe ve belde belediyeleri olmak üzere beş tür belediye vardır.

Büyükşehir belediyeleri dışında tüm belediyeler 5393 Sayılı Belediye Kanununa tabidir. Büyükşehir belediyeleri ise 5216 Sayılı Kanuna tabidir, bu kanunda yer almayan hususlarda 5393 Sayılı Kanunu uygulanır. 5393 Sayılı kanunla belediye yönetimleri idari ve mali özerkliğe sahip birer kamu tüzel kişisine dönüşmüştür

Türkiye’de belediye sayıları ile ilgili açıklamalar aşağıda yapılmıştır.

2008 yılında çıkarılan 5747 sayılı kanunla Türkiye’de belediye sayılarında değişiklik olmuştur. Belediye sayılarında bu kanun öncesi ve sonrası durum şöyledir.

5747 Sayılı Kanundan Önce ve Sonra Türlerine Göre Belediyeler;

<u>Belediye Türleri</u>	<u>5747 sayılı Kanundan Önce</u>	<u>5747 sayılı Kanundan Sonra</u>
Büyükşehir Belediyesi	16	16
Büyükşehir İlçe Belediyesi	100	142
İlk Kademe Belediyesi	283	0
İl Belediyesi	65	65
İlçe Belediyesi	750	750
Belde Belediyesi	2.011	1.132
Toplam	3.225	2.105

5747 Sayılı Kanun öncesi Büyükşehir Belediye sayısı 16, Büyükşehir İlçe Belediye sayısı 100, İlk Kademe Belediye sayısı 283 iken 5747 sayılı kanun sonrası ise bu sayılar Büyükşehir Belediye sayısı 16, İlçe Belediye sayısı 142 olmuş ve İlk Kademe Belediyelerin tamamı kaldırılmıştır.

100 İlçe Belediyesinden 1’inin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye, 283 İlk Kademe Belediyesinden; 35’i ilçe belediyesine, 8’i büyükşehir dışına çıkarılarak belde belediyesine, 239’u bağlı oldukları ilçe belediyesine bağlanarak mahalleye, 1’i büyükşehir dışına çıkarılarak köye dönüştürülmüş ve 240 ilk kademe belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır.

2011 belde belediyesinden; 862’sinin nüfusu 2000’in altında kaldığı için köye dönüştürülmüştür. 24/03/2008 tarihi itibarıyla 25 belde belediyesinin, tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.

Sonuç olarak Türkiye’de son belediye sayısı; 16 büyükşehir belediyesi, 65 il belediyesi, 892 ilçe belediyesi ve 1132 belde belediyesi olmak üzere toplam 2.105 belediye bulunmaktadır.

<u>Belediye Türü</u>	<u>Sayısı</u>
Büyükşehir Belediyesi	16
İl Belediyesi	65
İlçe Belediyesi	892
<u>Belde Belediyesi</u>	<u>1.132</u>
Toplam	2.105

Kaynak:www.yerel-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durumu.doc

1.5.1.3.2. Belediyelerin Görev ve Yetkileri

5393 Sayılı Kanun belediyelerin yetki, görev ve sorumlulukları ile belediye yönetimlerine tanınan imtiyazlar konusunda kapsamlı bir düzenleme getirmiştir. Bu kanuna göre belediyenin görev ve sorumluluklarını sekiz ana başlık altında toplanabilir:

- Alt yapı ve imarla ilgili hizmetleri İmar, su, kanalizasyon, şehir planları hazırlama
- Şehircilik ile ilgili hizmetler Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetleri,
- Sosyal ve kültürel hizmetler Konut, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım, kurslar
- Ekonomik hizmetler: Fiyat ve ücretleri tespit edip denetlemek, hal yerleri açmak, mezbaha kurmak, pazar yerleri kurmak, işportacılığı düzenlemek, küçük sanayi bölgesi ve çarşı kurmak, otel, dükkan vb. yapıp kiralamak, ticaret odaları ve benzeri yerleri organize etmek, fuar, sergi, panayır, festivaller düzenlemek, belde dahilinde ilan ve reklam faaliyetlerini düzenlemek, turistik tesisler kurmak, turistik faaliyette bulunmak,
- Çevre sağlığı ve kontrol hizmetleri: Çevre ve çevre sağlığı hizmetleri sağlamak, park ve yeşil alanları düzenlemek
- Eğitim hizmetleri: Okul öncesi eğitim hizmetleri, ilköğretim görevleri, mesleki eğitim kursları düzenlemek, kütüphane ve okuma salonları açmak, öğrenci okutulması
- Ulaşım hizmetleri: Şehir içi trafik, toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek, şehir ulaşım planını hazırlamak
- Mali ve hukuki görevleri: Yerel vergiler (vergi, rusüm, harç vb), ile belediye cezalarını toplamak, kamulaştırma işlemlerini yapmak.

Belediye Kanununun 14 üncü maddesinin metninde sayılan görev ve yetkiler haricinde diğer kanunların belediyeler tevdi ettiği görevler de vardır. Bu görevlendirme sistematik olarak Belediye Kanununa ek yapmaktan daha çok ilgili kanunlarda müstakil hükümler olarak düzenlenmiştir

Belediye Kanununun 15 inci maddesinde Belediyelere verilen yetki ve imtiyazlar aşağıda belirtilmiştir:

-Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak.

-Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.

-Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek.

-Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.

-Mahallî müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesis etmek.

-Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek.

-Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak.

-Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek.

1.5.1.3.3. Belediyelerin Organları

5393 sayılı Kanuna göre belediye idaresinin organları; belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanından oluşmaktadır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da benzer bir düzenleme öngörmüştür.

Belediye Meclisi

Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usûllere göre seçilmiş üyelerden oluşmaktadır. Belediye meclisinin görev ve yetkileri ise Kanunda şu şekilde sayılmıştır:

-Stratejik plân ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek.

-Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmak.

-Belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamak, büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni plânını kabul etmek.

-Borçlanmaya karar vermek.

-Taşınmaz mal alımına, satımına, takasına, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisli bir taşınmazın kamu hizmetinde ihtiyaç duyulmaması hâlinde tahsisin kaldırılmasına; üç yıldan fazla kiralanmasına ve süresi otuz yılı geçmemek kaydıyla bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesisine karar vermek.

-Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak ücret tarifesini belirlemek.

-Şartlı bağışları kabul etmek.

-Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı beşbin TL'den fazla dava konusu olan belediye uyuşmazlıklarını sulh ile tasfiyeye, kabul ve feragat karar vermek.

-Bütçe içi işletme ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununa tâbi ortaklıklar kurulmasına veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek.

-Belediye adına imtiyaz verilmesine ve belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına; belediyeye ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek.

-Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları üyelerini seçmek.

-Norm kadro çerçevesinde belediyenin ve bağlı kuruluşlarının kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine karar vermek.

-Belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek.

-Meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine ad vermek; mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesine karar vermek; beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerini kabul etmek.

-Diğer mahallî idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek.

-Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptıрма, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek.

-Fahrî hemşehrilik payesi ve beratı vermek.

-Belediye başkanıyla encümen arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlamak.

-Mücavir alanlara belediye hizmetlerinin götürülmesine karar vermek.

-İmar plânlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmek.

Belediye meclisinin yetkileri incelendiği zaman; yukarıda koyu harflerle yazılan yetkiler çerçevesinde Belediyelerin özelleştirme yapabileceği, belirli varlıkların ve hizmetlerin özel şirketlere devredebileceği, kiraya verebileceği ve yaptırabileceği görülür.

Belediye Encümeni:

3030 Sayılı Kanun döneminde tamamen belediye yöneticilerinden oluşan belediye encümeni, 5216 Sayılı Kanunla seçilmiş meclis üyelerinin de katılımının sağlanması sonucu daha demokratik ve katılımcı bir yapıya kavuşturulmuştur. Büyükşehir belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin her yılın ilk olağan toplantısında kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşmaktadır. Belediye başkanının katılmadığı toplantılarda, encümen toplantılarına genel sekreter başkanlık etmektedir.

Encümenin görevleri: 5216 Sayılı Kanunda açıkça sayılmamakla birlikte, söz konusu kanunun 28. maddesine göre Belediye Kanununun hükümleri büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyeleri hakkında da uygulanmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 34.maddesine göre Belediye Encümeninin görev ve yetkileri şunlardır:

-Stratejik plân ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek.

-Yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak.

-Öngörülmeyen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek.

-Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyleri arasında aktarma yapmak.

-Kanunlarda öngörülen cezaları vermek.

-Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı beşbin TL'ye kadar, dava konusu olan belediye alacaklarının anlaşma ile tasfiyesine karar vermek.

-Taşınmaz mal satımına, trampasına ve tahsisine ilişkin meclis kararlarını uygulamak; süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanmasına karar vermek.

-Umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek.

-Diğer kanunlarda belediye encümenine verilen görevleri yerine getirmek.

-Belediye Encümeni, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre aynı zamanda “İhale Komisyonu” görevini de yürüterek kiraya verme, satış, kat karşılığı, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi vb işlemleri gerçekleştirmektedir(2886 Sayılı D.İ.K. Md.13).

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Kanuna göre yapılacak ihaleler için ayrı bir ihale komisyonu kurma imkanı doğmuştur. Ancak, 5216 Sayılı Kanunun çıkmasından sonra Kamu İhale Kanununa tabi işlerin ihale komisyonları tamamen ayrılmıştır.

Yukarıda koyu harflerle yazılan yetkiler çerçevesinde Belediye Encümeni özelleştirme yapılmasına karar vermektedir.

Büyükşehir Belediyesi:

Ülkemizdeki belediye yönetimleri arasına 1982 Anayasasından sonra büyükşehir belediyeleri de katılmıştır. Büyükşehir alanındaki ilk çalışmalara 12 Eylül 1980'den sonra başlanmıştır. İlk uygulama olarak belli nüfusa sahip şehirlerin içinde ve civarında bulunan belediyelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak şube haline dönüştürülmüştür. Mesela İstanbul'da 13, İzmir'de ise 12 belediye şubesi kurulmuştur. Diğer illerde de buna benzer uygulamalar yapılmıştır. Bunu müteakip 1981 yılında Büyük Şehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun çıkarılmıştır. 2561 sayılı bu kanunla son genel nüfus sayımına göre nüfusun 300 000 i aşan büyük şehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köylerin söz konusu büyük şehir belediyelerine belli esaslar dahilinde bağlanabilmesine imkan getirilmiştir. Bu bağlanmalardaki nihai işlem Bakanlar Kurulunca karara bağlanıyordu. Büyük şehir belediyelerinin seçimleri konusu 2972 sayılı Yerel İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunla düzenlenmiş, bu arada 2680 sayılı Yetki Kanununa istinaden çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile Büyük Şehir Belediye Yönetimlerinin şekillenmesi sağlanmıştır. Bu çerçevede 25 Mart 1984 günü yapılan Yerel idare seçimleri ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyük şehir belediyeleri kurulmuştur. Bunları takiben muhtelif kanunlarla sırasıyla Adana, Bursa, Gaziantep, Konya ve Kayseri'de büyük şehir belediyeleri kurulmuştur.

Kabul tarihi 27.06.1984 olan, Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ise 09.07.1984 tarih ve 18453 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun evveliyatını ise,

08/03/1984 tarih ve 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname oluşturmuştur. 2007 itibariyle Büyükşehir belediyelerinin sayısı ise 16'dır.

Tablo 1. 3. Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Kuruluş Yerleri ve Kanunları

Yılı	Kurulan Büyükşehir Belediyeleri	Kuruluş Kanunu
1984	Ankara İstanbul İzmir	3030
1986	Adana	3306
1987	Bursa	3391
1987	Gaziantep	3398
1987	Konya	3399
1988	Kayseri	3508
1993	Antalya Diyarbakır Erzurum Eskişehir İzmit Mersin Samsun	504 KHK.
2000	Sakarya	593 KHK.

Kaynak: www.antalya.gov.tr.

Büyükşehir Belediyelerin Oluşturduğu Sistem

Kural olarak Büyükşehir Belediye Kanununda hüküm bulunmayan hallerde 5393 sayılı Belediye Kanunu hükümleri tatbik edilecektir. Bu husus Büyükşehir Belediye Kanununda hükme bağlanmıştır. Bu hatırlatmadan sonra 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yer alan bazı önemli hususları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Büyükşehir Belediyesi; en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır. Büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için asgari 750.000'den fazla nüfus olması öngörülmüştür. Böylece, büyükşehir belediyesi de idari ve mali özerklik sahibi olarak tanımlanmış ve bu belediyelerin kurulması da zorlaştırılmıştır.
- Büyükşehir dahilindeki her türlü taşımacılık ve toplu ulaşımda büyükşehir belediyesi yetkilendirilmiş ve il trafik komisyonlarının yetkilerinin büyükşehir tarafından kullanılması benimsenmiştir. Bu alanda Karayolları Trafik Kanunu hükümleri geçerli olmayacaktır.

-Büyükşehir belediye meclisi diğer belediyelerde olduğu gibi her ay toplanmaktadır. Büyükşehir belediye meclisi kararları üzerindeki vali onayı prosedürü de kaldırılmıştır. Kararların kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde yerel en büyük mülkî idare amirine gönderilmesi benimsenmiştir. Mülki idare amirine gönderilmeyen kararlar yürürlüğe girmeyecektir. Valinin hukuka aykırı gördüğü kararlar aleyhine on gün içinde idari yargıya müracaat hakkı da bulunmaktadır.

-Büyükşehir belediyelerine ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir. Böylece büyükşehir dahilinde imar bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır.

-Büyükşehir belediye encümenine belediye meclisinden seçilecek üyelerin de katılması öngörülerek sadece atanmış üyelere oluşmasına son verilmiştir.

-Büyükşehir belediye başkanlarına nüfusa göre 5 ila 10 arasında danışman görevlendirme imkanı getirilmiştir.

-Büyükşehir belediyesinin sermaye çoğunluğuna sahip olduğu şirketlere, büyükşehir belediyesinin kendisine ait büfe otopark ve çay bahçelerinin işletmesini ihale mevzuatına tabi olmadan devretme imkânı sağlanmıştır. Bu imkan Büyükşehir Belediyelerine özelleştirme yamasına olanak vermektedir.

-Büyükşehir dahilindeki belediyeler arasında ihtilaf çıkması durumunda büyükşehir belediye meclisinin yönlendirici ve düzenleyici karar alınmasına imkan tanınmıştır.

-Büyükşehirlerde nüfusa göre belirli bir kilometre yarıçapı büyüklükte bulunan ilçe ve beldeler Büyükşehirde dahil edilmiş, bu yarıçap dahilinde kalan orman köyleri dışındaki köyler mahalleye dönüştürülerek ilgili belediyelere bağlanmıştır. 5390 Sayılı kanunla mücavir alana dahil olan orman köylerinde yaşayan nüfusa tekabül eden genel bütçe vergi gelirleri paylarının büyükşehirlere aktarılmasına imkan verilmiştir.

2. ÖZELLEŞTİRME KAVRAMI, AMAÇLARI, YÖNTEMLERİ VE UYGULAMALARI

Bu bölümde özelleştirme kavramı, amaçları ve uygulanan yöntemler açıklandıktan sonra yapılan özelleştirme uygulamaları incelenecektir.

2.1. Özelleştirme Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

2.1.1. Özelleştirme Kavramı ve Tanımı

Özelleştirme; birçok bilim dalının ilgi alanına girmesi nedeniyle, gerek teoride gerekse uygulamada tam olarak açıklığa kavuşturulamamış ve üzerinde görüş birliği sağlanamamış bir kavramdır. Özelleştirme kavramı dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dar anlamda özelleştirme; kamu kesiminin mülkiyetinde ve işletmesinde olan kamu hizmetlerinin özel kesime devredilmesidir. Geniş anlamda özelleştirme ise; kamuya ait mal varlığının ya da para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının özel sektöre aktarılmasıdır. En geniş anlamda ise; kamu kesiminin ekonomik faaliyetlerinin azaltılması veya tümüyle ortadan kaldırılmasıdır (Kepenek,1992, s.114).

Bir başka tanıma göre özelleştirme, devletin üretim ve mülkiyetteki payının özel sektörün lehine azaltılması olarak da ifade edilebilir (Ersöz, 2001, s. 32).

Özelleştirme dar anlamıyla, “mülkiyeti ve yönetimi kamuya ait olan iktisadi üretim birimlerinin özel sektöre devri” olarak tanımlanmaktadır. Bu devir; genel olarak ya iktisadi birime ait hisse senetlerinin halka arzı yoluyla ya da iktisadi birimin bir bütün olarak (blok satış) kişi ya da kurumlara satışıyla gerçekleşmektedir. Tarihin çeşitli dönemlerinde hemen hemen her ülkede kamu mülkiyetindeki birimlerin, özel sektöre devri söz konusu olduğu halde, bu devirlerden hiç birisi “özelleştirme” olarak adlandırılmamıştır.

Özelleştirme; basit bir mülkiyet veya yönetim transferinin ötesinde, bütün bir iktisadi organizasyonu, serbest piyasa mekanizmasına göre işleyen yapıya kavuşturmak ve bunun için gerekli dönüşümü sağlamaktır. Bütün bu unsurlar ise özelleştirmenin geniş anlamda tanımının içinde yer almaktadır.

Geniş anlamda; kamu kuruluşlarının mülkiyet devrinin yanı sıra, bu tür kuruluşların özel kesime kiralanması, kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetlerin finansmanının özel kesimce sağlanması, yönetimin özel kesime devri, mal ve hizmet üretimindeki kamusal tekellerin kaldırılması ve kurumsal serbestleşme özelleştirme kavramı içinde yer almaktadır (Çankaya, Öz, 2001, s.98).

2.1.2. Özelleştirmenin Tarihsel Gelişimi

Özelleştirme politikaları kapsamlı bir biçimde 1980'li yıllarda uygulamaya konulmuştur. Özelleştirme akımı 1970'li yılların ortalarından itibaren sanayileşmiş ülkelerde yoğun biçimde gündeme gelmeye başlamış; daha sonra hem bu ülkeler hem de bunların egemen olduğu İMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından az gelişmiş ülkelere yayılmıştır. Özelleştirme akımının sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkması ve bu ülkeler aracılığıyla diğer ülkelere yayılması rastlantı değildir. Sanayileşmiş ülkelerde bu akım öncelikle enflasyonla işsizliğin bir arada yaşandığı, acil ekonomik sorunlarından kaynaklanan sorunlara çözüm bulmak için ortaya atılmıştır.

Özelleştirme akımının sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkmasının ve bu ülkeler tarafından az gelişmiş ülkelere yayılmasının başlıca nedenleri şunlardır: (Duran,1994, s.83).

- Sanayileşmiş ülkelerde özel kesimin elindeki toplam sermaye birikimi, hem miktar hem de nitelik olarak ulusal ekonomilerin düzenli olarak işlemlerini sağlayacak yeterli bir düzeye ulaşmıştır. Bu ekonomilerin gelişim sürecinin başlangıcında özel kesim, faaliyetlerini yürütmek için özellikle alt yapı yatırım ve tesislerinin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesine gereksinim duyarken; bugün ulaştıkları gelişim aşamasında artık kamu kuruluşlarına gereksinim duymamaktadır.
- Bu ülkelerde büyük sermaye kesimi; bir taraftan çok büyük kaynak birikim düzeyine erişmiş; öte yandan da kamu kuruluşların dışında daha selektif biçimde devletin kaynak aktarım mekanizmalarından yararlanma konumuna gelmiştir. Dolayısıyla artık, kamu kuruluşlarına pek fazla gereksinimi kalmamıştır.
- Artan kamu harcamalarını karşılamak için kamunun gelir ihtiyacı çok üst boyutlara ulaşmıştır ve bu ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılan kamu harcamalarının sınırlarına gelinmiştir. Üstelik kamu kuruluşları zararları ve finansman açıkları kamu kesiminin borçlarını daha da çoğaltmaktadır. Kamu kesiminin gelir ihtiyacını karşılamak için hükümetlerin elinde iki seçenek kalmıştır; ya vergi yükünü arttırmak ya da özelleştirmek, vergi yükünü ancak sermaye kesimini daha fazla vergilendirerek arttırmak durumunda olan hükümetlerin, bunu uygulamaları olanaklı değildir. O zaman özelleştirme seçeneği; sermaye kesimi üzerindeki vergi yükünü ağırlaştırmadan, hükümetlere kamunun gelir ihtiyacını karşılamasına olanak veren bir çözümdür.
- Sanayileşmiş ülkelerde 1960'lı yıllarda hissedilmeye başlanan, 1970'li yılların ortalarında yaşanan petrol şoku ve az gelişmiş ülkeler dış borç sorunuyla belirginleşen dünya ekonomik krizidir. Bu kriz yapısal nitelikli olup, dünya ölçeğinde toplam efektif talebin, toplam arzı

karşılayamamasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu kriz; büyüme hızlarının düşmesi, ortalama kar oranların azalması, fiyatların genel düzeyinin yükselmesi, durgunluk ve işsizlik biçiminde kendini göstermektedir. Bu kriz ortamında söz konusu ülkelerde büyük sermaye kesimi; çok önemli boyutlara ulaşmış elindeki sermaye birikimini yeterli karlılıkta işletmemekte, sermayenin değer yitirme sürecini yaşamaktadır. Söz konusu kesim bu soruna çare bulmak, kendisine yeni değerlendirme alanları açmak için hem kendi ülkesinde hem de dünyanın diğer ülkelerinde yeni faaliyet alanları ve pazarlar bulmak zorunluluğunu hissetmektedir. Bu faaliyet alanları ve pazarlar da devletin, kamu kuruluşlarının elinde bulunmaktadır. Eğer kamu kuruluşları özelleştirilirse büyük sermaye kesimine kaynaklarını karlı biçimde değerlendireceği yeni alanlar açılacaktır. Özelleştirme akımı, sanayileşmiş ülkelerde yoğun olarak yaşanan ve tüm dünya ekonomisini etkileyen iktisadi krizi hafifletmek, bu ülkelerin büyüyen ekonomik sorunlarına çare bulmak için gündeme getirilmiştir.

Sanayileşmiş ülkelerde yurt içi ve yurt dışı toplam efektif talebe oranla üretim fazlası bulunduğundan, bu sorunu giderebilmek için; IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar aracılığıyla az gelişmiş ülkelere özelleştirme programları önermekte, hatta ellerindeki olanaklarla uygulamaya zorlamaktadırlar. Özelleştirme akımının az gelişmiş ülkelerin dış borç krizinin yoğunlaştığı 1970'lerin ortasında gündeme getirilmesi rastlantı değildir. Veri koşullar içinde özelleştirme programının sanayileşmiş ülkeler açısından belirli bir rasyonelliği vardır ve bu ülkelerin ekonomik çıkarlarına uygun düşmektedir. Bu ülkelerde özelleştirme, rekabetçi piyasa yapısı nedeniyle ekonomik sistemin daha etkin işlemlerini sağlayabilir. Öte yandan sanayileşmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelerde uygulanan özelleştirme programlarıyla hem bu ülkelerden olan alacak sorunlarını çözümlene olanağına kavuşacaklar, hem de çok elverişli koşullarda özelleştirilen kamu kuruluşlarına sahip olacaklardır. Debt/equity swap (borç/hisse senedi veya öz sermaye değişimi) yöntemiyle dış borcu olan ülkelerdeki kamu kuruluşların öz sermayesi, borca karşılık olarak çok avantajlı koşullarda yabancılara devredilmektedir. Bu yöntemle borçların bir kısmı silinmekte, ancak pazarlık güçleri olmadığından borçlu ülkelerin kamu kuruluşlarının gerçek değerlerinin altında bir fiyatla el değiştirmektedir.

Ancak sanayileşmiş ülkelerin kronikleşen ekonomik sorunlarına köklü çözümler getireceği iddiasıyla ortaya atılan özelleştirme programlarının; gelişmiş piyasa mekanizmalarına rağmen bu ülkelerin sorunlarına kalıcı çözümler getiremediği gözlemlenmektedir. Buna karşın özelleştirmenin; düşük kalkınmışlık düzeyine, yetersiz sermaye birikimine, bozuk ve çarpık piyasa mekanizmasına sahip az gelişmiş ülkelerin sorunlarına çözüm getirmesi daha

güçtür(Duran,1994, s.84).

Özelleştirme, 1979 yılında İngiltere’de Muhafazakâr Partinin seçim manifestosunda yer almış, ilk özelleştirme uygulamaları da (Şili uygulaması hariç tutulacak olursa) yine İngiltere’de Muhafazakâr Parti döneminde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Kasım 1980’de ABD’de başkanlık seçimlerinin Ronald Reagan tarafından kazanılması ile uygulama dünyaya ihraç edilir hale gelmiştir(Çankaya, Öz, 2001, s.92–96).

Bazı ülkelerde (İngiltere, Meksika, Arjantin) uygulanan özelleştirme programları kısa dönemde kamu açıklarını azaltmada, enflasyon hızını düşürmede, dış borç yükünü hafifletmede yararlı olmuştur. Ancak, yapılan özelleştirmeler; büyüme, durgunluk işsizlik gibi temel sorunları çözümlenmede yetersiz kalmış, hatta bazı ülkelerde işsizliği arttırmıştır. Sağlanan bu başarıları kısa dönemli, küçük çaplı ve kısmi nitelikte başarılar olarak kalmıştır(Duran,1994, s.85).

Özelleştirme uygulamaları diğer ülkeleri de etkileyerek hızla gelişerek yaygınlaşmıştır. Devletin ana sanayi kollarındaki kontrolünün özel işletmeciliği sınırlandırdığı, piyasa hareketlerinde yapay gelişmelere neden olduğu, bütçe açıklarını ve dolayısıyla vergi artışlarını zorunlu kıldığı düşüncesi öne çıkartılarak özelleştirme uygulamaları diğer ülkelerde de hız kazanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, 1989 yılında Berlin duvarının çökmesi, soğuk savaşın sona ermesi ve merkezi planlı ekonomiler ile kamu teşebbüslerinin, yerini piyasa ekonomisi ve özel teşebbüsün alması yeni bir ekonomik düzenin yerleşmesine zemin hazırlamıştır (Viravan, 1991, s.45).

Ülkemizde özelleştirme uygulamaları ilk defa Demokrat Parti’nin iktidara geçmesiyle gündeme gelmiş, ancak hiçbir özelleştirme uygulaması yapılmamıştır. Bu deneyimden uzun bir süre sonra 1984 yılında Anavatan Partisi yeni bir özelleştirme uygulamasını başlatmıştır. Bu amaçla 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması hakkında kanun kabul edilerek yürürlüğe konmuştur.

Bu kanundan sonra 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile; kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınmasına ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. 3291 sayılı Kanunla özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii olarak “Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu” belirlenmiştir. Özelleştirme programının yürütülmesi konusunda ise 2983 sayılı Kanun ile oluşturulan ‘Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi’ görevlendirilmiştir.

1994 yılında Hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda yetki veren 3987 sayılı Kanun ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan kararname yürürlüğe girmiştir. Ancak söz

konusu yasa Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu gelişmelerden sonra çıkarılan 4046 sayılı Özelleştirme Yasası 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir(www.oib.gov.tr).

1986–2008 döneminde özelleştirme uygulamaları sonucunda 243 kuruluşteki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 355 taşınmaz, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 97 Tesis, 6 Liman, şans oyunları lisans hakkı ile araç muayene istasyonları satılmıştır. 195 kuruluşta hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapılmış ve bu iştiraklerden 186'sında hiç kamu payı kalmamıştır. Aynı dönemde özelleştirmeden sağlanan toplam gelir 36.337.532.000 \$ 'dır. Gelirlerin 20.199.167.000 \$ blok satış, 7.076.764.250.\$ tesis- varlık satış, 7.091.202.610.\$ halka arz, 1.261.053.768 \$ İMKB'de satış, 4.368.792 \$ yarım kalmış tesis satış, 704.975.538 \$ bedelli devir yoluyla sağlanmıştır.

2.2. Özelleştirmenin Amaçları

Özelleştirme piyasa ekonomisinde ortaya çıkan sorunların çözümü için ileri sürülen bir politikadır. Zamanla siyasi yapının şekillendirilmesinde ve bazı sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde de araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özelleştirmeyi savunanlar ile karşı çıkanlar özelleştirmeye ideolojik bir boyut kazandırmakla birlikte; özelleştirme bir dizi ekonomik, siyasi ve sosyal amacın gerçekleştirilmesi aracı haline getirilmiştir. Bu çerçevede kullanılan özelleştirme yöntemleri ile gerçekleştirilmek istenen amaçlar arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Bütün bu amaç genişlemesine rağmen, özelleştirme bir ekonomi politikası aracıdır ve öncelikle ekonominin sorunlarını çözmeye yönelik kullanılmalıdır (Alper, 1994, s.28).

Özelleştirmenin amaçları; ekonomik, mali, sosyal, siyasi ve ideolojik olarak gruplandırılmaktadır.

2.2.1. Ekonomik Amaçlar

Özelleştirmenin temel ekonomik amacı kıt kaynakların kullanımında etkinliğin sağlanmasıdır. Mikro düzeyde firma verimliliğini sağlamak, karlılığı arttırmak; makro düzeyde ise serbest piyasa ekonomisini tüm kurum ve kurallarıyla işler hale getirmektir. Özelleştirmenin başlıca ekonomik amaçları şunlardır:

- *Kaynak kullanımında etkinliğin sağlamak:* Özelleştirme; serbest piyasa mekanizması içinde kaynak kullanımı bakımından özel işletmelerin, devlet işletmelerinden daha etkin çalıştığı

varsayımına dayanmaktadır. Özel işletmeler hem kendilerinin hem de tüm ekonominin etkinliği sağlayarak ve sonuçta toplumun refahı maksimuma ulaştırır (Duran, 1985, s.58).

- *Piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmak*: Ulusal ekonomi rekabet piyasasının kurallarına göre yönetilirse, serbest piyasa ekonomisinin başarılı olacağı varsayımına dayanmaktadır. Kamunun elinde mal ve hizmet üreten birimlerin özel sektöre devredilmesiyle, devletin ekonomiye müdahalesinin getirdiği dengesizlikler ortadan kalkacaktır (Alper, 1993, s.15).

- *Sermaye piyasasını güçlendirmek*: Özelleştirme ile gelişmekte olan ülkelerde yaşanan tasarruf sorununu çözümlenerek uzun süreli sermaye piyasalarına hareketlilik kazandırmak.

- *Tekelleştirmeyi ortadan kaldırmak*: kamunun tekel olarak üretim yaptığı alanlardaki devlet işletmeleri özel sektöre devredilerek o sektör rekabete açılmakta ve bu rekabet kaynak kullanımında verimliliği artırmaktadır (Alper, 1993, s.15).

- *Diğer ekonomik amaçlar*: Bunlar özelleştirme ile yabancı sermayenin ülkeye gelmesini teşvik etmek yatırımların karlılığını artırmak, piyasalarda kamu ve özel kuruluşlar arasında dengeyi sağlamaktır (Alper, 1993, s.15).

2.2.2. Mali Amaçlar

KİT'lerin verimsiz ve zararlı çalışmaları, sübvansiyonlar ve borçlanmalar kanalıyla Hazinesinin finansman yükünü ağırlaştırmakta, vergi gelirlerinin yetersiz olduğu durumlarda Merkez Bankası kaynaklarından finansman enflasyona yol açmaktadır. Bu durum karşısında özelleştirme, kamu kesiminin finansman yükünü azaltacak ve aynı zamanda enflasyonla mücadeleye yardımcı olacaktır. Üstelik KİT'lerin özel kesime satılması devlete ek gelir sağlayacaktır. Böylece özelleştirme vergi yükünü arttırmadan yeni yatırımların finansmanına olanak verecektir (Duran, 1985, s.5-8).

Özelleştirme ile gerçekleştirilmek istenen mali amaçları 3 başlık altında toplanabilir (Alper, 1993, s.16):

Devlete gelir sağlamak: Özelleştirme; giderek artan iç ve dış borçlarının kapatılmasında, kamu açıklarının düşürülmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Özelleştirmenin bu amaçla kullanılması, özelleştirme kuramcıları ve taraftarlarınca da eleştirilmektedir. Bu yaklaşıma göre; kamu kesimi açığı, cari gider ve gelir (ağırlıklı olarak vergi geliri) farkından oluşan dinamik bir olgudur. Bu denkliği sağlayacak yapısal önlemlerden alınmadıkça özelleştirme geliri ile en fazla 1-2 yıllık açık kapatılabilir. Diğer taraftan, kamu açığını gidermek için temel mal ve hizmetlerin özelleştirilmesi, gelir dağılımı bozukluğuna yol açar, fırsat eşitliğini kaldırır. Özelleştirme gelirin, yeni yatırım alanlarında ve toplam üretim kapasitesini arttırmaya yönelik kullanılması halinde, rasyonel olacağı savunulmaktadır. Özelleştirme

Hazinenin borçlu KİT'lerin yükünden kurtulmasını sağlayacaktır. Ayrıca sağlanan özelleştirme gelirleri KİT borçlarının ödenmesinde kullanılacaktır.

- *KİT'lerin finansman yükünden kurtulmak*: Özelleştirme yoluyla zararlı çalışan, finansman açığı bulunan KİT'lerin satılması KİT'lerin bütçe üzerinde yükünü azaltacaktır.

- *Vergileme yapısını değiştirmek*: Hükümetler KİT fiyatlarını vergilendirme aracı olarak ta kullanmaktadırlar. Bu fiyatlar içinde bulunan dolaylı vergiler her gelir grubuna aynı tutarda yansıdığı için adaletsizliğe yol açmaktadır. Özelleştirme ile; KİT fiyatlandırma mekanizması içinde kullanılan dolaylı vergi alma politikası yerini, özelleştirilen kuruluşlar kar elde ettiği sürece, bunlardan alınacak gelir ve kurumlar vergisi gibi dolaysız vergiler alacaktır.

2.2.3. İdeolojik ve Siyasal Amaçlar

Çağdaş devletin ekonomik yaşama dolaylı ve dolaysız müdahalelerinin giderek artması bireylerin özgürlüklerini kısıtlanmasına yol açmaktadır. KİT'lerin özel kesime devredilmesi bu müdahalenin azalmasına yol açacak, özel mülkiyetin yaygınlaşmasına olanak verecektir.

Dolayısıyla liberal ekonomik ve siyasal rejimin varlığını sürdürülebilmesi ve gerektiği şekilde işlemesi için temel genişleyecek ve güçlenecektir (Duran,1985, s.6).

Özelleştirmeyle ilgili diğer bir beklenti de demokratikleşmeyle ilgilidir. Neo-liberal akım; mülkiyetin tabana yaygınlaştırılmasının demokratikleşme anlamına geleceğini, fertlerin politik anlamdaki özgürlüklerinin ancak özel mülkiyet sahipliğine bağlı olarak gerçekleşebileceğini savunmaktadır(Çankaya, Öz, 2001, s.100).

2.2.4. Sosyal Amaçlar

Özelleştirmenin gelir dağılımını düzeltici etkisi üzerinde durulurken özelleştirilen işletmelerin hisse senetlerine sahip olan çalışanların ücret dışı gelirlerden istifade etme imkânından söz edilmiş olmakta, ekonomik işletmelerden kazanç ve pay elde etme işinin bir kesimle sınırlı kalmayarak tabana yayılmasından bahsedilmekte, böylece dengeli bir toplum yaratma hedefine ulaşılabileceği beklenilmektedir.

Devletin ekonomik ve siyasi hayattaki yerini yeniden tanımlayarak klasik fonksiyonlarına dönmesini isteyen akımlar için özelleştirme; devletin iktisadi yaşamdaki yerinin daraltılmasının savunma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi asli fonksiyonlarına dönmesinin bir aracı olarak görülmektedir. Böylece topluma daha çok kamu hizmeti sunulacaktır(Çankaya, Öz, 2001, s.100).

Yukarda belirtilen amaçlar aynı zamanda özelleştirme yandaşların bu politikayı savunmak için ileri sürdüğü gerekçeleri oluşturmaktadır. Buna karşılık özelleştirme karşıtlarının söz konusu politikayı eleştirmek için ileri sürdüğü görüşler aşağıda açıklanmıştır.

2.3. Özelleştirmeye Eleştirel Yaklaşım

Özelleştirme yandaşlarının özelleştirme lehinde ileri sürdükleri görüşlere karşın, özelleştirmeye karşıtlarının ileri sürdükleri görüşler üç ana başlık altında toplanabilir:

- Etkinlik ve verimlilik beklentisi
- Serbest piyasa ekonomisinin gelişmesi ve rekabetin artması
- Servetin tabana yayılması

Özelleştirme karşıtlarının bu 3 temel noktada özelleştirmenin başarılı olmadığını ileri sürerler.

Özelleştirme karşıtları;

Birincisi; beklenen etkinlik ve verimlilik artışlarının oluşmadığına ilişkin özelleştirme sonrası yapılan araştırmalara dikkat çekmektedirler,

İkincisi olarak devlet tekellerinin özelleştirilmesinin özel ve denetimsiz monopoller yaratarak tüketicinin istismarına yol açtığını ileri sürmektedirler,

Üçüncü olarak blok satış halinde servetin tabana yayılması yerine belirli ellerde toplandığını ileri sürerler(Zaim, Çakmak, 1994, s,150–165).

Karşıt görüşte olanlar; özelleştirmeden beklenen sonuçların gerçekleşmemesi yanında ortaya çıkan bazı maliyetleri olduğunu iddia etmektedirler:

- Birincisi özelleştirme asıl amacı dışında kamu sektörü açığını finanse etmek yani borç ödemeleri için kullanılmaktadır. Onların aslında itiraz ettikleri nokta özelleştirme gelirlerinin cari giderler için kullanılmasıdır; Yatırımların finansmanı ve dış borç ödemeleri için, özelleştirme hasılatı kullanılmasına pek itirazları yoktur. Onlar kamu kesiminin cari giderler açığının, özelleştirme gelirleri yerine vergi hasılatı artışıyla finanse edilmesini istemektedirler.
- İkincisi, özelleştirmenin dış kaynak vermek için IMF Dünya Bankası ve yabancı bankaların empoze ettiği bir uygulama olmasıdır bu yapılmazsa dış kaynak için vize verilmemektedir. Bir başka ifadeyle iç pazarın ve tüketicinin ulusal devletin himayesinde olmasının, dış sermaye çevrelerinin iç pazara girmesini engellediği iddia edilmektedir. Türkiye bir kaç milyar dolarlık dış kaynak için kurulu sanayisini ve tüketicisinin, işçisinin, çiftçisinin refahını riske atmamalıdır. Bunun en tipik örneği TEKEL'in özelleştirilmesinde yaşanmıştır.

-Üçüncüsü; açıkça söylenmeyip gizlenen bir durum ise özelleştirmenin rant ekonomisi kuralları çerçevesinde, iktidarla yandaşı işverenler arasında, değerinin altında blok satışlarla kamu servetinin bölüşülmesi mekanizması olarak kullanılmasıdır,

Özelleştirme yolsuzluk yaratmak için kullanılmaktadır. Bu durumda piyasa ekonomisine geçilemediği gibi demokrasi de çürütülmektedir.

-Dördüncüsü ise; özelleştirmenin, liberalizasyonun bir gereği yani global piyasa ekonomisine geçişin bir köprüsü olarak algılanması da yanlıştır. Zira özelleştirme bir moda kavram olarak zaman içerisinde test edilecek, tıpkı 1930'lardaki devletçilik eğilimi gibi tarihi olarak değerlendirilip belki de terk edilecek bir yaklaşım olacaktır(Akalın,1998, s.224).

Dolayısıyla Türkiye'nin kendi iktisat tarihi içerisinde saygın ve özgün bir yaklaşım olan devletçiliğin, kamu kuruluşlarının ve planlamanın kalkınma süreci sırasında piyasa ekonomisi modasına uyularak gözden çıkartılması israf ve ekonomik kaos yanında ulusun kendi kurumlarına olan inancı sarsacak ve özgüvenini yitirmesine yol açacaktır.

2.4. Özelleştirme Yöntemleri

Günümüzde merkezi ve yerel yönetimlerde kamu hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi için yeni politika arayışları yoğunluk kazanmıştır. Kamu hizmetlerinin devlet ve diğer kamu kuruluşları eliyle yürütülmesine alternatif teşkil eden politikalar arasında özelleştirme üzerinde en çok durulan araçlardan birisidir. Özelleştirme politikası, hemen hemen tüm Dünya'da 1980'lerin başından beri yaygın olarak uygulamaya konulmuştur.

Yerel yönetimler özellikle de belediyeler açısından özelleştirme uygulamalarının, Devlete ait KİT'lerin özelleştirilmesinden farklı bir boyutu vardır. Esas itibariyle mal ve hizmet üretimi yapan KİT'lerin özelleştirilmesinde, kamuya ait mal varlığının (mülkiyetin) özel sektöre “ devri” söz konusudur. Fakat asli görevi hizmet üretimi olan belediyelerde ise, özelleştirme genellikle kentsel hizmetlerin bir bedel karşılığında özel sektöre yaptırılması biçiminde uygulanmaktadır. Belediyelerdeki özelleştirme “ hizmet satın alımı” şeklinde yürütülmektedir. Merkezi ve yerel yönetimlerde benzer özelleştirme yöntemleri kullanılmakla beraber yerel yönetimlerde bazı yöntemler (ihale, yap- işlet- devret, kiralama v.b) çok tercih edilmektedir.

Özelleştirme yöntemleri genel olarak aşağıda gibi sınıflandırılabilir (Duran,1985, s.1-6):

- Kamu Kuruluşların Mülkiyetinin Özelleştirilmesi: Devir olarak adlandırılan bu yöntemle kamu kuruluşlarının mülkiyetinin özel sektöre devri söz konusudur.

- **Kamu Kuruluşlarının Yönetimin Özelleştirilmesi:** Bu yöntemde ise mülkiyet kamuda kalmakta sadece kuruluşun yönetimi veya işletilmesi tamamen veya kısmen özel kesime devredilir.
- **Kamu Kuruluşlarının Üretim Faaliyetlerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirilmesinin Teşviki:** Burada genellikle kamu kuruluşunun mülkiyetinin devri söz konusu değildir; ya üretim faaliyeti özelleştirilir ya da ürünlerin özel kesimden sağlanması teşvik edilir. Örneğin, kamu kuruluşlarının mal ve hizmet üretim faaliyeti ihale, imtiyaz, kiralama yoluyla özel kesime yaptırılır veya mal ve hizmetler sübvansiyon ve kupon yoluyla özel kesimden sağlanır.
- **Kamusal Mal ve Hizmetlerin Finansmanının Özelleştirilmesi:** Kamu mal ve hizmetlerinin devlet tarafından sağlanmasına devam edilir; ancak finansmanı özel sektör tarafından sağlanarak sunulan bu mal ve hizmetler kendi denetimi ve gözetimi altında sunulur.(Duran,1985, s.5, Yaşar, 2007, s.43).
- **Deregülasyon (Yasal ve kurumsal serbestleştirme):** Devletin ekonomide bütün sektörlerde özel kesim aleyhine koyduğu kısıtlama ve düzenlemeleri bütünüyle veya kısmen kaldırması. Örneğin, kamu tekellerinin kaldırılması, fiyat kontrollerine ve kamu teşebbüslerine sağlanan avantajlara son verilmesidir(Duran,1985, s.6, Yaşar, 2007, s.43).
- **Diğer özelleştirme yöntemleri:** Genelde yerel yönetimler tarafından kullanılan ve özel niteliği olan yöntemlerdir.
- **İhale Yöntemi:** Bu yöntem doğrudan özelleştirme yapılmasında kullanıldığı gibi hemen hemen tüm diğer yöntemlerin uygulanmasında bir araç olarak da kullanılmaktadır.

Yukarıda sayılan özelleştirme yöntemleri birbiri içine geçmiş olarak bir arada kullanılabilir.

2.4.1. Mülkiyetin Özelleştirilmesi Yöntemleri

Devletler kendi mülkiyetlerinde bulunan taşınır ve taşınmazların mülkiyetini özel gerçek ve tüzel kişilere bir bedel karşılığı devri edebilirler. Bazen mülkiyet devirleri bedelsiz olarak ya da piyasa fiyatının altında bir bedelle yapılabilir. Bu tür devir yapılabilmesi için haklı gerekçe olması gerekir. Mülkiyetin özelleştirilmesi yöntemleri aşağıda: varlık satışı, halka arz, blok satış, borsada toptan satış, borsada özel emirle satış, iştiraklere satış,yönetici ve çalışanlara satış,bedelli ve bedelsiz makbuz yöntemiyle satış ve altın hisse yöntemiyle satış başlıkları altında incelenecektir(Yaşar, 2007, s.56).

2.4.1.1. Varlık Satışı

Kuruluşların aktiflerinde bulunan mal ve hizmet üretim birimleri ile varlıklarının mülkiyetinin bedel karşılığında özel tüzel veya gerçek kişilere devredilmesidir(Yaşar, 2007, s.57).

2.4.1.2. Halka Arz

Özelleştirme uygulamalarında hisse senetlerinin halka arzı, halka her türlü yoldan çağrı yapılarak özelleştirilecek şirkete halkı ortak olmaya çağırmaktır(Yaşar, 2007, s.57).

2.4.1.2.1. İlk Kez Halka Arz

Bir hisse senedinin banka ve aracı kurumlar kullanılarak halka duyuru yapıp ve halka arz edilmesine; birincil piyasadan arz ya da ilk kez halka arz denilmektedir(Jenkinson, 1996, s.15)

2.4.1.2.2. Hisse Senedi Borsalarında(İkincil) Halka Arz

Önceden halka arz edilmiş ve işlem gören hisse senetlerinin, borsalardan talep edilenlere satılması anlamını taşır, bu satışa ikinci piyasadan satış yöntemiyle halka arz denilmektedir(Jenkinson, 1996, s.15).

2.4.1.3. Blok Satış

Özelleştirilecek kamu kuruluşlarının tamamı ya da bir bölümü pazarlık ya da teklif toplayarak açık artırma yoluyla satışdır. Türkiye’de gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarında blok satış en çok kullanılan yöntem olmuştur. Buna karşılık Fransa ve Almanya gibi ülkelerde özelleştirmede genellikle halka arz yöntemi kullanılmaktadır(Duran,1985, s.6).

2.4.1.3.1. Çekirdek Yatırımcı Gruba Blok Satış

Satışı yapılacak olan işletmenin faaliyet konusuna göre uzman olan yatırımcı gruplarına hisselerinin satışı anlamına gelir(Yaşar, 2007, s.63).

2.4.1.3.2. Kısa Listeye Giren Firmalara Blok Satış

Önceden belirlenen kriterlere göre başvuru yapan firmaların değerlendirilmesi yapılır ve bu kriterleri taşıyan firmalar için oluşturulan listeye giren firmalar arasında blok satış yöntemiyle özelleştirme ihalesi yapılır, kriterler uymayan firmalar elenerek bu listeden çıkarılır(Yaşar, 2007, s.63).

2.4.1.3.3. Gecikmeli Halka Arz İçeren Blok Satış

Bir devlet şirketinin blok hisselerinin satış yoluyla özelleştirilmesinin ardından, satılan blok hisselerin belli bir süre içerisinde önceden belirlenen oranda halka arz edilmesi koşuluyla özelleştirilmesini içeren bir yöntemdir(4046 sayılı Özelleştirme kanununun 18 maddesi).

2.4.1.4. Borsada Toptan Satışlar Pazarında Satış

Alıcıları önceden belli olan ve olmayan, belli bir miktarın üzerindeki hisse senedi satışlarının organize bir piyasada gerçekleşmesidir(Yaşar, 2007, s.64).

2.4.1.5. Borsada Özel Emirle Satış

Bir hisse senedi için belirlenmiş olan bir seferde satılabilecek miktarı aşan ve blok satış miktarından az olan satışları kapsar(Yaşar, 2007, s.64).

2.4.1.6. İştirak Hisseleri Satış

Devletin şirketlerin hisse dağılımı içerisinde şirket yönetimine hakim olmayan ve %50'nin altında bulunan hissesinin satışını ifade eder(Yaşar, 2007, s.64).

2.4.1.7. Yönetici ve Çalışanlara Satış

Genellikle sermayeyi tabana yayma, gelir dağılımını düzeltme ve bölgesel dengesizlikleri giderme amacına yönelik olarak kullanılır. Bunun yanında özelleştirilen kuruluşların yöneticilerini, işçilerini işletmenin sahibi kılarak, karına ve zararına ortak ederek verimliliği arttırmakta amaçlanır(Duran,1985, s.5).

2.4.1.8. Bağış Yöntemi

Bu yöntemde özelleştirilecek kamu kuruluşlarının mülkiyeti, bir bedel alınmadan özel kişi veya şirketlere, gönüllü organizasyonlara ve çalışanlara devredilir. Bu tür devirler genellikle sürekli zarar eden, aşırı derecede borçlu veya işçi sorunları nedeniyle özel kesime veya halka satılması güç olan kamu kuruluşlarının özelleştirilmesinde kullanılmaktadır(Duran,1985, s.6).

2.4.1.9. Altın Hisse Yöntemiyle Satış

Bu yöntem ilk kez İngiltere’de özelleştirilen kamu şirketlerinde kullanılmıştır. Altın hisse, devlete ayrıcalıklı bir mülkiyet hakkı verir. Bu hakkın verilmesinin amacı; genel olarak şirketin hisselerinin devletçe istenmeyen kişi ya da kuruluşların eline geçmesini önlemek stratejik önemi olan şirketlerin güvenliğini sağlamak veya şirketin özelleştirmesinin ardından faaliyet konusunun değiştirilmesini önlemektir(Mc Beth,1996, s.41).

2.4.2. Yönetimin Özelleştirilmesi Yöntemleri

Yönetimin özelleştirilmesi yönteminde; kamu işletmesinin mülkiyeti özel sektöre devredilmeden, sadece işletme fonksiyonları özel sektöre devredilir ve üretim özel sektör tarafından yapılmasına izin verilir. Yönetimin özelleştirilmesi yöntemleri; hizmet sözleşmesi, yönetim sözleşmesi, işletme hakkı devri ve kiralama yoluyla yapılmaktadır.

2.4.2.1. İşletme Hakkı Devri

Mülkiyet hakkı devlette kalmak şartıyla üretim birimlerinin bedel karşılığı belli bir süre ve şartlarla işletilmesi hakkının özel gerçek ve tüzel kişilere verilmesidir(Yaşar, 2007, s.55).

Bu yöntemde değişik sözleşme biçimleri vardır.

-Hizmet Sözleşmesi: İşletme sözleşmesi yöntemi de denilen bu uygulamada, kamu hizmetlerinin etkili bir şekilde işletilmesi amacıyla belirli hizmetler özel bir girişimci tarafından yerine getirilir. . Belediyeler temin etmekle yükümlü oldukları hizmetlerin belirli bir kısmının işletme ve bakım işlerinin yürütülmesi için özel bir şirketle hizmet sözleşmesi yapabilir (Vuylsteke, 1988, s.245).

-Yönetim Sözleşmesi: Gerçekte hizmet sözleşmesinin bir uzantısı olan yönetim sözleşmelerinde yönetici; hizmet karşılığı tüketiciden alınan faturaların düzenlenmesi ve ücretlerin tahsili dahil sözleşme konusu hizmetin tümünün sağlanmasından sorumludur aynı zamanda hizmetin sunumunda görev alan personelin işverenidir. Devlet veya yerel yönetimler

hizmetin yönetimine karışamazlar ancak sözleşme hükümleri uyarınca yöneticinin faaliyetlerini denetleyebilirler. İlgili kamu kuruluşunun hizmetin sağlanmasındaki yasal sorumluluğu devam eder ve tüm finansal ve ticari riskler de kamu kuruluşuna aittir. Yönetici kamu kuruluşuna hizmet verir. Bu yöntemde yöneticinin alacağı ücret genellikle yıllık olarak belirlenir ve sabittir(Vuylsteke, 1988, s.245).

2.4.2.2. Kiralama

Kiralama yönteminde; belediyenin aktifinde bulunan varlıkların (Bina, arazi, tesis, fabrika ve otoparklar) bir bölümü ya da tamamının kullanma hakkı belirli süreyle özel kişilere verilmektedir.

Bu yöntemde, hizmet karşılığı alınan ücrete ilişkin tarifelerin belediyelerce denetlenmesi, imtiyaz yöntemine göre daha kolaydır (Eryılmaz, 1989, s.41).

2.4.3. Kamu Kuruluşlarının Üretim Faaliyetlerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirilmesinin Teşviki

Burada genellikle kamu kuruluşunun mülkiyetinin devri söz konusu değildir; ya üretim faaliyeti özelleştirilir ya da ürünlerin özel kesimden sağlanması teşvik edilir. Örneğin, kamu kuruluşlarının mal ve hizmet üretim faaliyeti ihale, imtiyaz, kiralama.

2.4.4. Finansmanın Özelleştirilmesi

Kamu mal ve hizmetlerinin devlet tarafından sağlanmasına devam edilir; ancak finansmanı özel sektör tarafından sağlanarak sunulan bu mal ve hizmetler kendi denetimi ve gözetimi altında sunulur.(Duran,1985, s.5, Yaşar, 2007, s.43).

Finansman özelleştirilmesinde; yarışmalı piyasalar, gelir ortaklığı senedi, yap-işlet, yap-işlet- devret ve ortak girişim yöntemleri kullanılmaktadır.

2.4.4.1. Yarıştırmalı Piyasalar

Bu yönteme göre, devlet piyasaya şirketlerin serbestçe giriş ve çıkış yapabilmesi için yasal düzenleme yapıp bu düzenlemenin bozulmayacağına ilişkin bir garanti verdiği takdirde, doğal tekel hizmetleri rekabetçi bir piyasada sunulabilecektir(Bishop ve Kay, 1994, s.50).

2.4.4.2. Gelir Ortaklığı Senedi Satışı

Köprü, baraj, elektrik santrali, karayolu, demiryolu, telekomünikasyon sistemleri ile sivil kullanıma yönelik deniz ve hava limanları ve benzeri altyapı tesislerinin gelirlerine belirli bir süreyle gerçek ve tüzel kişilerin ortak olması için çıkarılan senetlerin satışını ifade etmektedir(Yaşar, 2007, s. 72).

2.4.4.3. Yap-İşlet-Yöntemi

Kamu altyapı tesislerinin devlet tarafından belirlenen koşul ve şartlarla mülkiyeti özel sektöre ait olarak yapılıp, hizmet ve ürünlerinin yine belirlenen şartlara göre satışını içeren bir yöntemdir. Yap-işlet yönteminde devlet, özel firmaya ekonomik anlamda bir imtiyaz hakkı da vermektedir. Devlet özel firmaya ödeme yükümlülükleri için garanti verebilir(Yaşar, 2007, s. 72).

2.4.4.4. Yap- İşlet- Devret Yöntemi

Yap-İşlet-Devret yöntemi, İngilizceden dilimize çevrilen **“Build-Operate-Transfer”(BOT)** kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Büyük enerji, altyapı ve bayındırlık işlerinin bir bölümünün yerli veya yabancı özel sektör ortaklığı ile gerçekleştirilen Ortak Girişim Şirketleri (OGŞ) tarafından yapılmasını, belirli bir süre işletilmesini ve sonra da işler bir şekilde ilgili idareye devredilmesini öngören bir yöntemdir. YİD bir finansman, ileri teknoloji veya yüksek finansman ihtiyacı sebebiyle yatırım programlarına alınmamış önemli altyapı projelerinin ilgili kamu kuruluşu ve yabancı sermaye katılımı ile gerçekleştirilmesine yönelik bir yöntemdir(Karluk, 2004, s.333).

Yap-İşlet-Devret Yöntemi, bir ülkenin temel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde dış finansman sağlamayı ve özel kesime açılmayı amaçlayan oldukça yeni bir uygulamadır(Seyidoğlu, 1994, s.246)

Bu yöntemin ortaya çıkmasındaki temel nedeni; yatırımlar için kamu kaynaklarının yetersiz kalması ve yatırımlar için dış kaynaklı kredi bulmakta kamu kurumlarının zorlanmasıdır(Derdiyok, 1993, s.95).

Yap- işlet- yönteminin amaçlar (Karluk, 2004, s.334):

- Önemli altyapı projelerinin genel bütçeye yük getirmeden gerçekleştirilerek verimli bir şekilde işletilmesi ve özel sektör yatırımlarının teşviki
- Projenin gecikmesinin ya da gerçekleşmemesinin ekonomiye maliyetinin sınırlanması

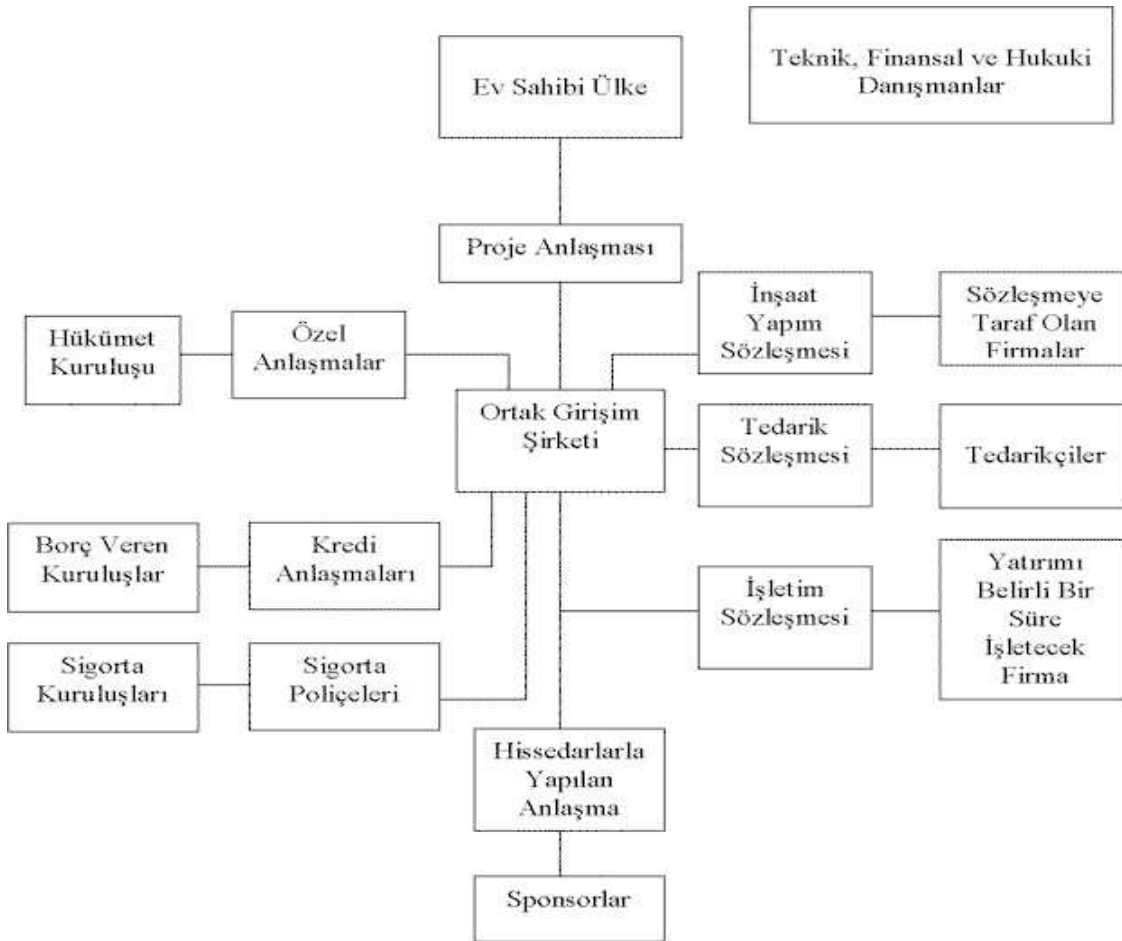
- Yabancı sermaye girişi sağlanması
- Gelişmiş teknoloji ile yönetim ve etkin işletme tekniklerinin yurda getirilmesi

Yap- işlet- devret yöntemin uygulandığı alanlar(Etçioğlu, 1996, s.38-39):

- Büyük ölçekli Enerji yatırımlarında (Baraj ve Elektrik santralleri)
- Bayındırlık ve ulaşım yatırımlarında (Yol, köprü, hava ve deniz limanları)
- Yerel yönetim yatırımlarında (Her türlü alt ve üst yapı inşaatları)

Aşağıdaki şemada YİD yönteminin tarafları ve süreci gösterilmiştir.

Şema 2.1 Yap- İşlet-Devret Yönteminin Tarafları ve Süreci

Kaynak: Kaya, 2005, s.59

Yap- işlet- devret yönteminde karşılaşılan riskler:

Enerji, ulaşım, bayındırlık vb. yatırım projelerinin tümünde bu projelerin doğasından kaynaklanan risk ve belirsizlikler vardır. YİD yöntemi aracılığıyla gerçekleştirilecek projelerde de; verilen imtiyazın uzun bir süreyi kapsamaması, yapılacak yatırımın niteliği ve tutarı, birçok kuruluşun projeye taraf olması, üretilecek mal veya hizmetin satış fiyatının belirlenmesi, istenilen gelirin elde edilmesindeki belirsizlik ve yatırımın yapılacağı ülkenin

siyasi ve ekonomik koşulları gibi faktörler nedeniyle riskler vardır. Dolayısıyla bu risklerin yönetilmesi zorunluluğu söz konusudur.

Bir işletme için katlanılan en önemli ileride sağlanacak gelirlerin net bir şekilde belirlenmesidir. Bu nedenle YİD yöntemi ile gerçekleştirilecek altyapı projeleri, planlı ve kontrollü risk analizleri gerektirir. YİD projelerinde karşılaşılan riskleri genel olarak şunlardır:

Faaliyetle ilgili riskler: Borcu ya da faizi zamanında ödeyememe, çevreye verilen hasar, işçilerden kaynaklanan sorunlar, teknolojik riskler ve imtiyaz tanınan şirketin imtiyazı sona erdirmesi.

Pazar ve gelir riskleri: Sağlanan gelirin yetersiz olması ve satışların düşüklüğü

Politik riskler: Menkul ve gayrimenkullere el konulması, tekelcilik, yasalardaki değişiklik, vergilerdeki artış, hükümetin imtiyazı sona erdirmesi.

Yapım ve tamamlama riskleri: Arazinin kamulaştırılması, finansal maliyetlerin artması, zamanlama ve inşaat kalitesi, önlenemeyen olaylar, sözleşme yapan firmaların yükümlülüklerini yerine getirmemesi, çevreye verilen zarar ve beklenmedik olaylar.

Finansal riskler: Faiz oranları ve döviz kurunun yükselmesi, nakit para akışının yavaş olması, ekonomik kriz, kredi temininde güçlük çekilmesi.

Yasal riskler: Mülkiyetin sınırlı olması, kanuni rehin, şirket ve teminat yapısı, imtiyaz verilen şirketin borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi

(<http://www.baker.comhk/publicat/global/projex/projex-3b.html>).

2.4.4.5. Kamu - Özel Ortak Girişimi

Kamu ve özel sektör teşebbüslerinin ortak faaliyet yürütmelerini amaçlayan ve kamunun ortaklık payının % 51'den az olmasını gerektiren bir özelleştirme yöntemidir. Bu yöntemde bir kamu kuruluşunun başka bir yabancı veya yerli kuruluşla öz kaynak ortaklığına gitmesi söz konusudur (Kök,1995, s.127).

2.4.5. Serbestleşme

Devletin ekonomideki bütün sektörlerde özel kesim aleyhine koyduğu kısıtlama ve düzenlemeleri bütünüyle veya kısmen kaldırması. Örneğin kamu tekellerinin kaldırılması, fiyat kontrollerine ve kamu teşebbüslerine sağlanan avantajlara son verilmesi(Duran,1985, s.6; Yaşar, 2007, s.43).

2.4.6. Diğer Özelleştirme Yöntemleri

Yerel yönetimler yukarıda açıklanan özelleştirme yöntemlerinin dışında başka yöntemleri de kullanılmaktadırlar. Bunlar; kupon, imtiyaz, gönüllü kuruluşlar, fiyatlandırma, şirketleşme ve tasfiye gibi yöntemlerdir.

2.4.6.1. Kupon Yöntemi

Kupon yönteminde, tüketicilere özel girişimciler tarafından üretilen hizmetlerin satın alınmasında kullanabilecekleri para yerine geçen kupon verilmektedir. Yardımların nakit olarak değil de kupon olarak verilmesi, yapılan yardımın amaç dışında kullanılmasını engelleyebilmektedir. Burada önemli olan konu kimlerin bu kuponlardan yararlanacağını doğru tespit edilmesidir (Alper,1994, s.62–63).

2.4.6.2. İmtiyaz Yöntemi

İmtiyaz yönteminde; özellikle elektrik, su ve taşıma gibi alanlarda ölçek büyümesi sonucu işletmenin maliyetlerinin düşmesi ile ortaya çıkan “doğal tekelleşme” kamu sektöründen özel sektöre geçmektedir. İmtiyaz yönteminde en önemli süreç ihale veya pazarlıktır. Belediyeler bu süreç sonucunda genellikle malı ya da hizmeti en düşük bedel ile piyasaya sunmayı kabullenen kuruluşa vermektedir.

2.4.6.3. Gönüllü Kuruluşlar Yöntemi

Belediyeler kent hizmetlerini yürütürken gönüllü kuruluş ve kişilerin katkılarından yararlanmaktadır. Belediyeler yetenekli, istekli, tecrübeli ve ücretsiz çalışacak gönüllüler sayesinde bazı belediye hizmetlerini masrafsız ya da daha az masrafla sunabilirler. Böylece Belediyeler; çeşitli meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve diğer gönüllü kuruluşların katkılarıyla hizmetlerin yürütülmesinde önemli oranda tasarruf sağlayabilirler (Aktan, 1992, s.172).

2.4.6.4. Fiyatlama Yöntemi

Yerel yönetimlerin eskiden bedava ya da düşük fiyatla sunduğu mal ve hizmetlerin bir bedelle sunulması ya da fiyatlarının yükseltilmesi; bunlara verilen sübvansiyonların

azaltılması ya da kaldırılmasıdır.1980'lerde yoğun ve yaygın olarak uygulanmış bir yöntemdir (Arın,1988, s.101).

2.4.6.5. Şirketleşme Yöntemi

Belediye yönetimleri bazı kamu hizmetlerini daha etkin yürütmek amacıyla kamu hukukunun ve bürokrasinin katı kurallarından ve ağır işleyişinden kurtulmak için şirket kurmakta ve bunları özel hukuk hükümlerine göre yönetmektedir. Ülkemizde belediyelerin ve il özel idarelerinin şirket kurmaları ya da şirketlere ortak olmaları eskiden beri uygulanmaktadır. Ancak bunun yaygın olarak uygulanması 1984 yılından itibaren gerçekleşmiştir(Eken ve Eryılmaz,1990, s.68).

2.4.6.6. Tasfiye

Tasfiye yöntemi genelde özelleştirilmesi mümkün olmayan kamuya ait işletmeler için uygulanmaktadır. Bu yöntemde önce şirketin çalışanlarına ve alacaklılarına borçları ödenir.

Daha sonra işletmeye ait sabit kıymetler ve ekonomik değerle ifade eden haklar ve varlıklar özelleştirilir. Bu yöntemde kamuya ait işletme piyasadan tamamen çekilmektedir(Prie,1991, s.245)

2.4.7. İhale Yöntemi

İhale yönteminin en önemli özelliği yukarıda sayılan özelleştirme yöntemlerinin büyük bir bölümünde kullanılmasıdır. İhale yönteminde en uygun bedelle özelleştirilmesi düşünülen mal veya hizmetin değeri alıcılar arasındaki rekabet sonucu belirlenmektedir. İhale yönteminde hizmet üretimine talip girişimciler normal olarak piyasada hizmet veren kuruluşlar olup yerel yönetimlerle herhangi bir hukuksal ve ekonomik bağları yoktur(Ingo, 2000, s.90).

İhale yönteminde; devletin üretim miktarını ve türünü belirlemek, bir veya birkaç özel firma ile anlaşma yapmak, kar amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlarla üretimi gerçekleştirmek gibi çeşitli tercihleri olabilir(Falay, 1990, s.5).

İhale yönteminde sunulan hizmetin bedelini belediye tahsil eder. Bazı durumlarda sözleşme gereği hizmet bedelini şirket de tahsil edebilir. Sözleşme bedeli çoğu zaman sağlanan hizmet birimi üzerinden (örneğin toplatılan atık miktarı, ulaşımı sağlanan yolcu sayısı, temizlenen kanalizasyon uzunluğu vb.) hesaplanır(Vuylsteke, 1988, s.245).

İhale yönteminde standart fiyat yoktur. Fiyatlar alıcı ile satıcı arasında değil, satıcı ile ihaleye katılan alıcıların teklifleri tarafından belirlenir. İhalede tek satıcı buna karşılık çok sayıda alıcı vardır.

İhalenin ekonomik anlamda etkin olabilmesinin gerekçesine göre; alıcılar arasında gizli bir anlaşma yoksa, alıcılar arasında asimetrik bilgi söz konusu değilse ve riskler tüm alıcılar tarafından aynı şekilde algılanıyorsa kaynak tahsisi ekonomik anlamda etkin olarak yapılır ve en yüksek gelir elde edilir(Brücker, 1997,s.63).

İhale yöntemi piyasada rekabet ortamından yararlanmayı mümkün kılar; ihaleyi kazanmak için rakip firmalar arasında maliyet ve kalite yönünden bir yarışma söz konusu olup. Bu da ilgili kamu hizmetinin yürütülmesinde verimliliğin artmasına yol açar.

İhale yönteminin İngiliz ihalesi, Hollanda ihalesi, kapalı zarf ilk fiyat ihalesi ve kapalı zarf ikinci fiyat ihalesi olmak üzere dört türü bulunmaktadır(Yaşar, 2007, s.47).

İngiliz ihale yöntemi: ihaleye birden fazla katılımcı teklif verir ve her teklif sahibi kamuya açık ve sözlü olarak teklifini bildirir. İhale fiyatı sıfırdan başlar ve en yüksek fiyata ulaşınca kadar devam eder ve ikinci en yüksek fiyatı veren ihaleden çekildiğini bildirdiği anda en yüksek fiyatı veren teklif sahibi ihaleyi kazanmış olur.

Hollanda ihale yöntemi: Hollanda ihale yönteminde satıcı başlangıç fiyatı olarak en yüksek fiyatı söyler, ardından teklif sahipleri ilan edilen fiyatın altında kendi tekliflerini yaparlar, en yüksek fiyata yakın teklif eden alıcı ihaleyi kazanır.

Kapalı zarf ilk fiyat yöntemi: Bütün teklif sahipleri kapalı zarf ile tekliflerini aynı anda satıcıya bildirirler ve zarflar açıldıktan sonra en yüksek fiyatı veren teklif sahibi ihaleyi kazanmış olur.

Kapalı zarf ikinci fiyat ihalesi yöntemi: Kapalı zarf ilk fiyat yöntemine benzer en yüksek fiyatı veren teklif sahibi ihaleyi kazanır fakat ikinci en yüksek teklif edilen fiyatı öder.

İhale yönteminin en önemli yararı, rekabet ortamı yaratarak kamu hizmetlerinin maliyetini düşürmesidir. Diğer bir yararı ise geçici hizmetlerin sürekli eleman istihdam edilmeden yürütülebilmesidir. Ayrıca kurumlar kendi kadrolarında bulunmayan nitelikli personelden de yararlanabilmektedir. Burada önemli olan, ihale edilecek hizmetlere ilişkin tahmini bedellerin sağlıklı yapılması ve hizmetin yürütülmesi esnasında denetimin düzenli yerine getirilmesidir (Eken ve Eryılmaz, 1990, s.56–59).

İhale yöntemi kamu kurumları için faydalı olduğu kadar bazı sakıncalara yol açmaktadır:

-Firma sahipleri ile kamu yöneticilerinin aralarında anlaşmaları sonucu rüşvet ilişkisi ortaya çıkabilir.

-Yüklenici firma maliyetlerini düşürmek için düşük ücretli personel çalıştırabilir veya hizmet kalitesini düşürebilir.

-Yüklenici firmanın iflası veya kendi personeliyle yaşayacağı sorunlar nedeniyle yürüteceği hizmetlerde aksama olabilir.

Ülkemizde özelleştirmede kullanılan dört tür ihale yöntemi vardır. Bu yöntemler; 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanununun 18. maddesinde belirtilen “açık arttırma, pazarlık, kapalı teklif ve belirli istekliler arasında yapılan ihale” yöntemleridir.

Açık arttırma yöntemi: Bu yöntemde bütün istekliler şartları yerine getirmek koşuluyla teklif verebilirler. İhaleye katılanlardan bir ilk teklifte bulunmaları istenilir, açık arttırma yapıldıktan sonra ihaleyi en yüksek teklif veren firma kazanır.

Pazarlık yöntemi: Bu yöntemde; ihaleye katılanlardan kapalı zarf ile teklif alınır daha sonra ihale komisyonu teklif sahipleriyle ayrı ayrı veya toplu halde görüşme yapar.

Kapalı teklif yöntemi: Bu yöntemde teklif sahipleri tekliflerini, teminat mektuplarını ve istenilen diğer belgeleri yazılı olarak kapalı bir zarfta özelleştirme idaresine verilir.

Belirli istekliler arasında ihale yöntemi: Söz konusu yöntemde, yapılacak ön yeterlik değerlendirmesi sonucunda idarece davet edilen isteklilerin teklif verirler.

2.5. Özelleştirmede Seçilecek Yöntemin Belirlenmesi

Özelleştirilecek uygulamalarında hangi yöntemin seçileceğini belirlemek oldukça zordur. Herhangi bir hizmet için uygun olan yöntem, diğer bir hizmet için geçerli olmayabilir. Her hizmetin en düşük maliyet ve en kaliteli şekilde hangi yöntemle sunulabileceği büyük önem taşımaktadır (Eken ve Eryılmaz,1990, s.68).

Özelleştirme yönteminin seçimi özelleştirmenin başarısını büyük ölçüde etkiler; yöntemlerin seçilmesinde göz önünde bulundurulacak başlıca faktörler şunlardır:

Özelleştirmenin amaç ve hedefleri: Verimlilik amaçlanıyorsa doğrudan (blok) ve stratejik satış yöntemi tercih edilebilir. Sermayeyi tabana yayma ve gelir dağılımında iyileştirme hedefleniyorsa hisse senedi yoluyla veya çalışanlara satış seçilmelidir.

Özelleştirilecek kuruluşun ürettiği mal ve hizmetin niteliği: Kamu hizmeti niteliğinde bir mal üretiyorsa mülkiyet devrini gerektirmeyen yöntemler, ihale veya imtiyaz yöntemi tercih edilir.

Kuruluşun faaliyette bulunduğu sektörde veya piyasada rekabet durumu: Rekabete elverişli sektörlerde mülkiyet devri yöntemleri, açık olmayan sektörlerde diğer yöntemler daha uygundur.

Kuruluşun ekonomide ve sektörde önem derecesi: Stratejik önemde olan kuruluşların özelleştirilmesinde mülkiyet devrini gerektirmeyen yöntemler seçilmelidir.

Diğer faktörler: Halkın satın alma gücü, sermaye piyasasının gelişmişliği, özel sektörün yeterliliği vb.

Türkiye’de Belediyelerde yapılan özelleştirme uygulamalarında en çok kullanılan yöntem ihale yöntemidir. Bunun arkasından kiralama, yap-işlet-devret ve satış yöntemi gelmektedir.

Türkiye genelinde 1986–2009 yılları arasında yapılan özelleştirme uygulamalarında en çok kullanılan yöntem %56 oranla blok satış yöntemidir, bunu %19 tesis varlık satışı, %19’la halka arz, %4’le İMKB’DE satış ve %2 ile bedelli devir yöntemi izlemektedir. Özelleştirme yöntemlerinin seçiminde asıl olarak devlete gelir sağlamak ve bütçe açıklarının kapatma amacının ön plana geçtiği görülmektedir(Duran,1994,s.77–79).

3. MERKEZİ VE YEREL YÖNETİMLERDE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Bu bölümde Dünya’da ve Türkiye’de merkezi ve yerel yönetimlerde yapılan özelleştirme uygulamaları genel çizgileriyle açıklanacaktır.

3.1. Dünya’da Merkezi Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları

Dünyada özelleştirme konusu 1970–1980 döneminde gündeme gelmiş, 1970’lerin sonunda İngiltere’de uygulanmaya başlamış, daha sonra ABD’de ve diğer ülkelerde yaygınlık kazanmıştır. Doğu ve Batı Avrupa Ülkeleri, Güney Asya Ülkeleri ve diğer gelişmekte olan ülkeler bu sürece katılmışlardır. Kamu sektörünün ekonomideki payının azalmasını amaçlayan özelleştirme uygulamaları, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşlarca da desteklenerek özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sorunlarını çözecek bir politika olarak sunulmuştur.

3.1.1. ABD’de Özelleştirme Uygulamaları

Özelleştirme, ABD’de en belirgin biçimiyle genel ve yerel düzeyde uygulanmıştır. Bütçe fonlarının azalması ve artan vergilere karşı gelişen hoşnutsuzlukla karşılaşan politikacılar, kamu altyapı yatırımları ve hizmetlerinin özel kesimce gerçekleştirilmesi zorunda kalmışlardır. Federal düzeyde özelleştirme, Başkan Reagan’ın kurduğu Federal Mülkiyeti

İnceleme Teşkilatı (Federal Property Review Board) ile 1982 Şubat'ında başlamıştır (Doğan,1993, s.156).

Yapısal olarak özel teşebbüse ağırlık veren ABD ekonomisinde, büyük bir güce sahip olan haberleşme ve telekomünikasyon hizmetlerinde öncü bir uygulama ile özelleştirilmeye geçilmiş ve bu alanda rekabetçi bir piyasa yapısı oluşturulması yönünde ciddi adımlar atılarak yerel şebeke işlemcilerinin tamamı özelleştirilmiştir. Bunlardan ayrı olarak, havayolları, demiryolları, yük taşımacılığı ve otobüs hizmetleri yasal düzenleme ve müdahaleler dışında bırakılmış, yapılan değişikliklerle bu sektörlerde yasal-kurumsal serbestleşme süreci tamamlanmıştır (Aktan, 1993, s.92).

3.1.2. İngiltere'de Özelleştirme Uygulamaları

Özelleştirmeye yönelik tartışmalar 1979 yılı seçim döneminde başlamış ve Muhafazakâr Partinin seçim bildirgesinin en önemli bölümü bu konuya ayrılmıştır. Britanya halkının İşçi Partisi'nin milletleştirme planlarına ciddi bir biçimde karşı çıktığı, buna rağmen konut, bankacılık, sigorta, ilaç sanayi ve ulaşım sektörlerinde çalışan firmaların millileştirilmesinin devam ettirildiği, bu millileştirmelerin giderek hem yoksullaşmaya hem de özgürlüklerin azalmasına yol açacağı yönündeki iddialara karşın Muhafazakâr İktidarın bütün bu sektörleri özelleştireceği beyan edilmiştir (Sayer,1986, s.45).

İngiltere'de kamu sektörüne ait işletmelerin karlılıklarında 1965 yılından beri görülen ve devamlılık arz eden düşme eğilimini, özellikle 1970'lerin başından itibaren hızlanma eğilimi göstermiştir(Duran,1985, s.47).

Muhafazakâr Parti iktidara gelince kamu kesiminin elindeki dev şirketlerin büyük kısmı özel sektöre devredilmiştir. 1991 yılı başı itibariyle kamu kesiminin yarından fazlası özelleştirilmiş, 650 bin işçi sektör değiştirmiş, 1 milyon 250 bin belediye konutu satılmış ve 9 milyon insan özelleştirilen şirketlerin hisse senedine sahip olmuştur(Uyanık,1993, s.23–27).

Gerçekleştirilen özelleştirme uygulamaları sonucunda ise, sadece Margaret Thatcher'ın başbakanlığı döneminde 75 milyar Dolar özelleştirme geliri sağlanmıştır (Viravan,1991, s.40)

3.1.3. Fransa'da Özelleştirme Uygulamaları

Fransa'da devletçiliğin her alanda etkili olarak hissedilmesinden dolayı özelleştirme diğer Avrupa ülkelerinden geç başlamıştır. 1986 yılında merkez sağ partilerin iktidara geçmesiyle özelleştirme uygulaması başlamıştır. Fransa'da özelleştirmenin gerisinde politik faktörler ağır basmıştır. Fransa'da özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar arasında büyük bankalar, sanayi kuruluşları, sigorta şirketleri ve finansman kuruluşları yer almaktadır

(Alper,1993,s.24). Hükümetin bu konudaki iradesini ortaya koyması ile toplam değeri 150 ile 300 milyar FFr arasında tahmin edilen ve 800 bin işçinin çalıştığı 65 adet kamu kuruluşunun hisselerinin satışı kararlaştırılmıştır. Bu kuruluşlardan 12 adeti 1986–1987 arasında özelleştirilmiştir (Doğan, 1996, s.155)

3.1.4. Almanya’da Özelleştirme Uygulamaları

Batı Almanya’da özelleştirmenin temel amacı, sosyal piyasa ekonomisini geliştirmek ve gelir dağılımındaki adaletsizliği bir ölçüde de olsa çözüme kavuşturmaktadır. Bu esaslar çerçevesinde, önce Preussap adlı maden sektöründe faaliyet gösteren bir anonim şirket özelleştirilmiştir. Hisse senetlerinin satışa sunulması sırasında bir kişiye en çok 5 adet hisse senedi satılması şeklinde bir sınırlama getirilerek, hisselerin daha çok kimse tarafından alınması sağlanmıştır. Nitekim 100.058.000 DM tutarındaki hisse senedi 26.119 kişiye satılarak başarılı bir özelleştirme uygulaması gerçekleştirilmiştir (Doğan, 1993, s137)

Batı Almanya ile Doğu Almanya birleştikten sonra özelleştirme uygulamaları iki yönlü olarak yürütülmektedir. Batı’nın klasik Alman kuruluşlarında özel kesime açılan paylar artarken; Doğu Almanya’da devlet kuruluşları özelleştirme ile bütün Batı alemine açılmaktadır. Almaya, 1990 yılı itibariyle 10 milyar DM’lık özelleştirme yapmayı planlamıştır. Bunun yanında, özellikle bir KİT olan Volkswagen’in, İspanya’da Seat’ın ve Çekoslavakya’da Skoda’nın yönetimlerinde etkili olacak paylar satın alınmıştır. Bu da çok uluslu bir özelleştirme türü ortaya çıkarmıştır (Özmen, 1990, s.7–11)

Batı Almanya Doğu ile birleştikten sonra, Doğuya ait olan dev ve hantal yapıdaki işletmeleri, serbest piyasa ekonomisinin yapısına uyum sağlayabilecek ve Avrupa Topluluğu standartlarında işlev görebilecek seviyeye getirmek için farklı bir özelleştirme programı uygulamaya koymuştur. Bu uygulamalar ile 1991 yılı Ekim ayının sonuna kadar, özelleştirilen devlet işletmelerinin sayısı 4337’yi bulmuştur. Bu satışlardan yaklaşık 15.1 milyar DM gelir elde edilmiştir. İşletmeleri satın alanların taahhüt ettikleri yatırımların tutarı 96,9 milyar DM’a ulaşmıştır. Doğu Alman şirketlerinin içinde buldukları yapılanmanın olumsuzluklarına rağmen başarılı bir özelleştirme programı devam etmektedir.

3.1.5. Doğu Avrupa ve Balkan Ülkelerinde Özelleştirme Uygulamaları

Dünyada soğuk savaşın sona erdiği dönem olarak kabul edilen 1990–1991 yıllarında büyük coğrafi alana ve büyük bir nüfusa sahip olan S.S.C.B.’nin çökmesi ile birlikte yeniden yapılanan Doğu Avrupa ülkeleri; ekonomideki tıkanıklıkların sebebinin merkezi yönetim

eksenli yapılanma olması nedeniyle, özelleştirme uygulamalarını bir cankurtaran simidi olarak değerlendirmişler ve devlete ait binlerce teşebbüsü rekabete açıp serbest piyasa düzenine uygun çalışmaları için yoğun bir gayrette bulunmuşlardır.

Bu ülkelerde yıllardır hakim olan bürokratik ve aşırı merkeziyetçi yapı hızla çözülürken, siyasal ve ekonomik yapıda değişime uğramaktadır. Bu nedenle Varşova'dan Prag'a, Budapeşte'den Bükreş'e kadar tüm Doğu Avrupa ülkelerinde özelleştirme programları ardı ardına hayata geçirilmektedir (Oktar,1991, s.37). Özelleştirme uygulamaları sonucunda, sorunların çözülmesi ve Batı tipi bir ekonomik hayatın bir an önce gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Doğu Avrupa Ülkelerindeki (özellikle Bulgaristan, Çekoslavakya, Macaristan, Romanya ve Polonya'da) ekonomik reform süreci 1980'lerin başına dayanmaktadır. Bu ülkelerdeki özelleştirme uygulamalarının birbirine benzer özellikler ve sorunlar içerdiği görülmektedir.

Bilindiği gibi Doğu Avrupa Ülkelerinin hemen hepsinde ekonomik işletmelerin tamamına yakını Devlet mülkiyetindedir. Ayrıca Sosyalist Dünya dışındaki dış ticaretin çok sınırlı olduğu, ticaret ve hizmet sektörlerinin geri planda tutulduğu, firma ölçeklerinin serbest piyasa ekonomilerindeki benzerlerinden iki üç kat daha büyük bulunduğu bir yapılanma söz konusudur (Güner,1993, s.54).

Bu ülkelerde üretimin %80'i kamu sektörü tarafından karşılanmaktadır. Örneğin, Polonya'da 7000'den fazla kamu kuruluşu faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlardan ilk 100'ü, ülkenin toplam üretiminin yarısından fazlasını, ilk 500'ü üçte ikisinden fazlasını gerçekleştirmektedir; tüm olarak bakıldığında ülkenin toplam sanayi üretiminin %90'ı kamu kontrolünde bulundurmaktadır (Oktar,1991,s.38).

Polonya'da Şubat 1990 tarihine kadar 100 bin küçük boyutlu, 400'ün üzerinde büyük boyutlu firma özelleştirilmiştir. İşletmelerin hisselerinin yüzde 30'u halka, yüzde 20'si çalışanlara ve yüzde 50'si de birkaç yıl sonra özelleştirme programı çerçevesinde satılmak üzere kamuda bırakılmıştır(<http://ekutup.dpt.gov.tr/kit/yazicik/ozelles3.doc>) (10.07.2008)

Macaristan'da ilk özelleştirme programı 1990 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Özelleştirilecek kamu kuruluşu sayısı 2.200 ve bunların defter değeri yaklaşık 2.000 milyar Forints'dir (Ft) (yaklaşık 30 milyar dolar). Macaristan'da 1988 yılında Dönüşüm Kanunu çıkarılmış, 1990 yılında da Devlet Mülk Teşkilatı (State Property Agency) kurulmuştur. Bu kuruluşun amacı; özelleştirmede denetim ve gözetim yapmak, özelleştirme işlemlerine yardımcı olmak, varlıkların gerçek değerini tespit etmek ve ekonomik etkinliği artırmak için kamu varlıklarının özel sektöre devrini sağlanmaktadır. Büyük kuruluşlar (gelirleri 500 milyon Ft, varlıkları 300 milyon Ft ve personel sayısı 500'den fazla olan kuruluşlar) rekabetçi teklif usulüyle satılmaktadır.

Diğer Doğu Avrupa Ülkelerinde de durum farklı değildir. Bu ülkelerde kamu mülkiyetindeki işletmelerin özel sektöre devir işlemi, yaklaşık 100 Milyar Dolar üzerinde bir piyasa değerini ve yaklaşık 20.000 işletmeyi ifade etmektedir (Viravan,1991, s.46).

Özelleştirme için ekonomik yapı ile politik ve kültürel yapının uyumlaştırılması gereği dikkate alındığında; özelleştirme konusundaki yoğun çalışmalara rağmen bu ekonomilerin içinde buldukları liberal ekonomik düzene uygun olmayan politik ve kültürel yapıları özelleştirme konusundaki engellerin başında gelmektedir. Özel teşebbüsü ve rekabet şartlarının hakim olması gereğini kabul etmeden özelleştirmeyi gerçekleştirmek ve serbest piyasa ekonomisi kurallarını uygulamak imkan dahilinde görülmemektedir(Kutlu, 1991,s.177–182).

Doğu Avrupa ülkelerinde özelleştirme uygulamalarının önündeki en önemli engel özelleştirilecek kamu işletmelerini satın alacak yerli sermaye birikiminin mevcut olmamasıdır. Bu nedenle özelleştirme uygulamalarının başarısı uluslararası sermayenin ilgisine bağlı bulunmaktadır.

3.2. Türkiye’de Merkezi Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları

Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT), Türkiye’de 1923 yılından bu zamana kadar ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için kullanılan en önemli araç olmuştur. Türkiye sanayileşmesini KİT’ler eliyle sağlamıştır. KİT’ler Türkiye’nin mevcut ekonomik şartları gereği ülke ekonomisinin en önemli temel taşları olmuştur.

Ülkemizde KİT’lerin özel kesime devri ilk defa Demokrat parti’nin iktidara geçmesiyle gündeme gelmiştir. Ancak hiçbir özelleştirme uygulaması yapılamamış, aksine DP iktidarı döneminde KİT sayısında artış görülmüştür. Bu deneyimden uzun bir süre sonra 1984 yılında Anavatan partisi yeni bir özelleştirme uygulaması başlatmıştır. Bu amaçla 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması hakkında kanun kabul edilerek yürürlüğe konmuştur. 2983 sayılı Kanunda üç tür özelleştirme yöntemi öngörülmektedir:

- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait köprü, baraj, santral, karayolu, demiryolu, telekomünikasyon sistemleri, deniz ve hava limanlarının gelir ortaklığı senetleriyle satılması
- Kamu İktisadi Kuruluşlarına ve İktisadi Devlet Teşekküllerine ait tesislerin pay senetlerinin satılması
- Kamu İktisadi Kuruluşları ve İktisadi Devlet Teşekkülleri’ne ait tesislerin işletme hakkının satılması.

Bu kanunundan sonra 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. 3291 sayılı Kanunla, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, “Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu” olarak belirlenmiştir. Özelleştirme programının yürütülmesi konusunda ise 2983 sayılı Kanun ile oluşturulan ‘Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi’ görevlendirilmiştir.

11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda düzenleme yapma yetkisi veren 3987 sayılı Yetki Yasasına dayanılarak 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler çıkarılmıştır. Ancak, söz konusu kararnamelerin dayanağı olan 3987 sayılı Yetki Yasası 7 Temmuz 1994 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Bunlardan sonra, bütün siyasi partilerin ve sendikaların önerileri de dikkate alınarak hazırlanan 4046 sayılı Özelleştirme Yasası 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

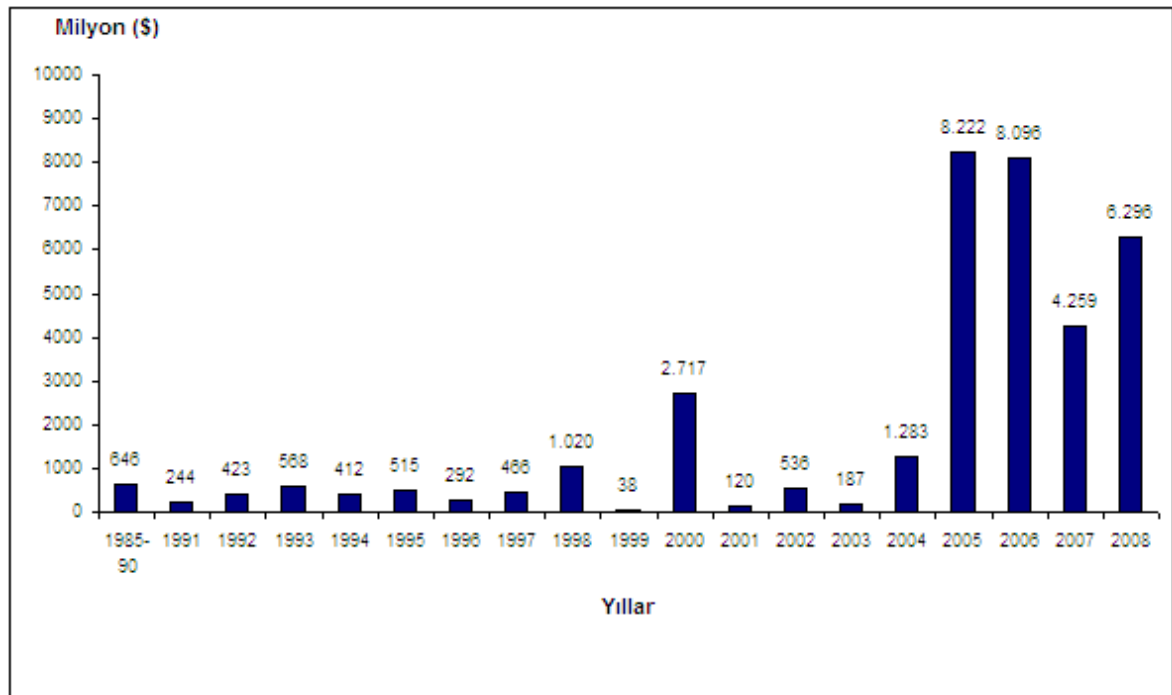
1986–2008 döneminde özelleştirme uygulamaları sonucunda 243 kuruluştaki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 355 taşınmaz, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 97 tesis, 6 liman, şans oyunları lisans hakkı ile araç muayene istasyonları satılmıştır. 195 kuruluşta hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapılmış ve bu iştiraklerden 186’sında hiç kamu payı kalmamıştır. 1986–2008 döneminde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamaları Tablo 3.1 de gösterilmiştir.

Bu Tabloya göre 1986–2008 döneminde toplam 36.337.532.000 \$ özelleştirme geliri elde edilmiştir. Blok satış yoluyla 20.199.167.000 \$, Tesis- varlık satış yoluyla 7.076.764.250.\$, halka arz yoluyla 7.091.202.610.\$, İMKB’de satış yoluyla, 1.261.053.768 \$, yarım kalmış tesis satış yoluyla 4.368.792 \$, bedelli devir yoluyla 704.975.538 \$ gelir elde edilmiştir. En çok gelir sırasıyla 2005, (8.222.000.000.\$), 2006, (8.096.000.000.\$), 2008 (6.296.000.000.\$) yıllarında elde edilmiştir.

Tablo 3. 1. 1986–2008 Döneminde Özelleştirme Uygulamalarından Sağlanan Gelirler(\$)

Özelleştirme Yöntemi	Yıllar	1986–2006	2007	2008	Toplam
Blok Satış		18.159.166.639	0	2.040.000.000	20.199.166.639
Tesis/Varlık Satışı		2.525.240.737	2.295.982.839	2.255.540.674	7.076.764.250
Halka Arz		3.341.559.629	1.838.642.981	1.911.000.000	7.091.202.610
İMKB’de Satış		1.261.053.768	0	0	1.261.053.768
Yarım Kalmış Tesis Satışı		4.368.792	0	0	4.368.792
Bedelli Devirler		491.726.230	124.003.839	89.245.469	704.975.538
TOPLAM		25.783.115.795	4.258.629.659	6.295.786.143	36.337.531.597

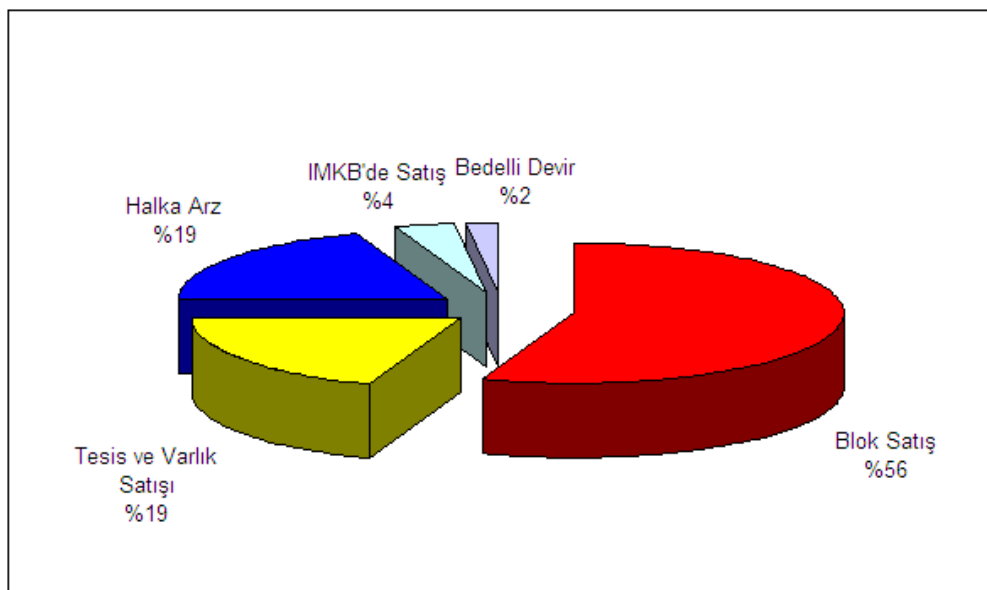
Grafik 3.1. Yıllar İtibariyle Özelleştirmeden Sağlanan Gelirler

Kaynak: www.oib.gov.tr. özelleştirme idaresi web sayfası(1986–2008)

1986–2009 Döneminde, kullanılan yöntemlere göre özelleştirme işlemlerinin payı aşağıda grafikte gösterilmiştir. Grafikte görüldüğü gibi özelleştirme uygulamalarının %56'sı blok satış yöntemiyle, % 19'u tesis varlık satış, %19'u halka arz, %4 İMBK'de satış ve %2 'si bedelli devir yöntemiyle yapılmıştır.

Grafik 3. 2. Yöntemler İtibariyle Özelleştirme İşlemlerinin Payı

Kaynak: http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm (1986–2009)

3.3. Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları

1970'lerin ortasından itibaren Dünya'da yerel yönetimlerde özelleştirme uygulamaları başlamış, 1980'li yıllarda ise bu uygulamalar yoğunluk kazanmıştır.

Merkezi yönetimler tam kamusal ve yarı kamusal mal ve hizmet sunmanın yanı sıra sahip oldukları iktisadi teşebbüsler vasıtasıyla ulusal düzeyde piyasa mekanizması içinde faaliyette bulunurlar; yerel yönetimler ise daha çok yerel düzeyde yarı kamusal nitelikteki kentsel hizmetlerin üretim ve sunumunda faaliyet gösterirler. Yerel yönetimlerin piyasa mekanizması içinde faaliyetleri çok sınırlı düzeydedir.

1970'lerin ortasından itibaren Batı Ülkelerinde yerel yönetimler bir kısım hizmetlerin sunumunda özelleştirme uygulamalarını başlatmışlardır. Bazı hizmet tiplerinde planlama ve denetleme fonksiyonu da özel sektöre bırakılmakla birlikte, yerel yönetimlerin hizmetlerin sağlanmasındaki kamusal sorumluluğu devam etmektedir. Yani bir hizmetin tüm aşamaları özel sektör tarafından yerine getirilse bile, yerel yönetimlerin yerel halka karşı bu hizmetin sağlanmasındaki sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır (Ersöz, 2001, s.35).

Kentsel hizmetlerin sunumunda özel sektörden yararlanmanın başlıca gerekçeleri şöyle sıralanabilir:

- Hizmet maliyetini düşürme
- Yerel yönetimlerin mali ve idari yükünün hafifletilmesi
- Belediyelerin yetersiz kaldığı hizmetlerin sunumunda kolaylık sağlanması
- Rekabet sayesinde etkinlik ve verimliliğin artırılması
- Yeni iş olanaklarının yaratılması ve girişimciliğin teşvik edilmesiyle kentsel ekonomik gelişme hızlandırılması (Kartal,1998, s.65–66).

3.3.1. Dünya'da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları

Dünyada yerel yönetimlerin yaptıkları özelleştirme uygulamaları genelde kentsel hizmetler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Değişik ülkelerde yerel yönetimlerde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamaları aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1.1 A.B.D. Yerel Yönetimlerde Özelleştirme

Özelleştirme uygulamaları ABD'de genel düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de uygulama bulmuştur. Bütçe fonlarının azalması ve artan vergilere karşı oluşan hoşnutsuzlukla karşılaşan Hükümetler, kamu altyapı yatırımları ve hizmetlerinin özel kesimce

gerçekleştirilmesi zorunda kalmıştır. Federal düzeyde özelleştirme, Başkan Reagan'ın kurduğu Federal Mülkiyeti İnceleme Teşkilatı (Federal Property Review Board) ile 1982 Şubat'ında başlamıştır. ABD'de kamu hizmetlerinin önemli bir bölümü özelleştirilmiştir. Özellikle belediye hizmetleri, cankurtaran hizmetleri, hapisane hizmetleri, çöp toplama hizmetleri, itfaiye işleri, büyük oranda özel kesimce yürütülmektedir. Yerel yönetimlerde gerçekleşmiş olan büyük çaplı özelleştirmeler sonucunda, 40.000 nüfuslu beldelerde devlet memuru sayısı yaklaşık 55 civarına düşmüştür(Doğan,1993, s.156).

Uluslararası Şehir İdaresi Derneği (International City Management Association) 1984 yılında yayınladığı bir raporda, ABD'de 60'ın üzerinde yerel hizmetin bütünüyle veya kısmen başarılı bir şekilde özelleştirildiğini belirlemiştir (Bozlağan,1997, s.41) .

Amerika'da yerel yönetimlerin 1987–1989 yıllarında ihale ettiği hizmetler ve oranları Tablo 3.2 'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 2. İhale Edilen Yerel Yönetim Hizmetleri ve Payları

Hizmet Türü	İhale Edilme Yüzdesi (%)
Yönetim hizmetleri	30.0
Bina ve tesis yapım hizmetleri	47.0
Bilgi- işlem hizmetleri	22.0
Kanuni hizmetler	44.3
Araç çekme, Park ve bakım hizmetleri	57.8
Hastane yönetimi ve ambulans hizmetleri	13.0
Ağaç budama ve dikme	25.3
Kültür hizmetleri	21.0
Katı atık toplama ve imhası	56.0
Cadde ve sokak temizlenmesi	30.0
Sinyalizasyon ve sokakların aydınlatılması	27.0
Ulaşım hizmetleri	15.0
Yol onarımı	25.0
Sayaç okuma ve benzeri hizmetler	11.0

Kaynak: Recep Bozlağan,1997, s.42

Bu tabloda yer almayan ve belediye ihalelerinin yüzde 5 ila 10 unu oluşturan hizmetlerin dökümü ise şöyledir: Bordro hazırlama, halkla ilişkiler, bina güvenliği, hayvan kontrolü, havagazı ve elektrik işletmelerinin faturalarının hazırlanması, parkların düzenlenmesi ve muhafazası, hayvan koruma işleri, gündüz bakım merkezinin işletilmesi, haşere ile mücadele,

boş vakit değerlendirme merkezlerinin işletilmesi havaalanının işletilmesi, vergi bildirimleri, vergi toplama, vergi değerlendirilmesi (Bozlağan, 1997, s.42).

ABD’de bazı belediyeler hizmetlerin yürütülmesi için gerekli teçhizatı satın almak yerine özel şirketlerden kiralamaktadırlar; kiralama yöntemi, belediye yönetimlerini ağır yatırım yükünden kurtardığı için giderek yaygınlaşmaktadır.

Tablo 3. 3. Amerika’da Belediyelerin İhaleye Ettiği Hizmetlerden Sağlanan Tasarruflar

Hizmetler	Sağlanan Tasarruf Oranı (%)
Yolların Yapımı Ve Bakımı	96
Kamu Binalarının Temizliği Ve Bakımı	73
Trafik Işıkları Bakımı	56
Cadde Ve Sokak Temizliği	43
Çöp Toplama	42
Çim Bakımı	40
Ağaç Bakımı	37
Bordro Hazırlama	0

Kaynak: Recep Bozlağan, 1997, s.46

ABD özelleştirmeye en sık başvuran kamu birimi yerel yönetimlerdir; yerel yönetimlerin kamu hizmetleri sunumunda özel firmalardan yararlanması ülkenin hemen hemen tümünde uygulanmaktadır. ABD de 1987 ve 1995 yıllarında yapılan bir araştırmada nüfusu 25 binden fazla 1071 şehir ve kasabada kamu hizmetlerinin yaklaşık olarak %38 ‘inin özelleştirildiği belirlenmiştir (Kodrzycki,1998,s.41).

3.3.1.2. İngiltere’de Yerel Yönetimlerde Özelleştirme

Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi, 1980 yılında yerel yönetimlerin inşaat ve yol onarımı ve bakımı gibi hizmetlerin ihaleye çıkarılmasını ve varlıklarının satışını şart koşan bir yasa ile başlamıştır. Ancak özelleştirme farklı nitelikteki varlıkların satışı ile ve piyasalaştırmanın gelişmesi ile gitgide yaygınlaşmıştır. İngiltere’de özelleştirmeyle ilgili 8 değişik yöntem

uygulanmaktadır(<http://www.tumbelsen.org.tr/pages/yerelyonetim/Ingilterebelediye.doc>).

-Kamu varlıklarının özele satışı: Belediye şirketlerinin, arsaların ve varlıkların satışı

-Kamu hizmetlerinin özel sektör tarafından üretimi: Hizmetlerde ihale ile iş verme/taşeronla iş verme veya franchising

-Kamu hizmetlerinin özel finansmanı: Hizmetleri tasarlayan, oluşturan, finansmanını sağlayan ve işleten kamu-özel ortaklıkları, artan kullanım bedelleri ve kaynakların borç ile yer değiştirmesi

-Hizmetlerin üçüncü sektöre devri: Hizmetlerin yerel yönetimler tarafından finanse edilmesi devam etmekte ancak yönetim dahil hizmet sunumunun sorumluluğu çalışanlara, kamu güvencesi sağlanmış kuruluşlara veya kar amacı güdümeyen organizasyonlara devredilmektedir.

-Aile/ev sorumluluklarının artması: Ailenin (kadınların), yaşlıların ve çocukların bakımını üstleneceğini varsayarak hizmetlerin kapsamının daraltılması

-Kuralsızlaştırma/liberalizasyon ve kural koyma: Sınırlayıcı kuralların kaldırılması veya gevşetilmesi ve sendika faaliyetini kısıtlayacak yeni kuralların getirilmesi

-Özel piyasaların yaygınlaşması: Kamunun ekonomik ve sosyal alanındaki rolünün azaltılıp özel sektörün faaliyet alanının genişletilmesi.

-Kamu sektörünün ticarileştirilmesi: Kamuda piyasa yöntem ve kriterlerinin kabul edilmesi, kamuda birimlerin birbiriyle ticaret yapmasını sağlayacak bir iç piyasanın oluşturulması ve yerel yönetimlerin özel şirket modelinde yönetilmesi.

Yerel yönetimler 1980'den bu yana tüm hizmetleri ihaleye çıkarmakla ve piyasa deneyimine geçmekle yükümlü kılınmıştır. Gerçi bu tarihten önce de inşaat işleri için ihale usulü yaygın olarak uygulanmaktaydı. İnşaat, onarım ve otoyol bakımı işlerinin ihaleye açılma oranı 1980'den itibaren sistematik olarak artırıldı. Diğer kamu hizmetleri de örneğin atık toplama, sokakların temizliği, yemek, sahaların bakımı da 1989'dan itibaren ihaleye çıkarıldı.

Bu uygulama daha sonra spor ve sosyal tesislerin işletilmesi, parklar, evden okula servisler, güvenlik, itfaiye ve polis araçlarının bakımı alanlarına da yaygınlaştırıldı. Hukuksal, mali, personel, barınma idareleri, inşaat ve mülk hizmetleri gibi beyaz yakalı hizmetler 1996'dan itibaren ihaleye verilmektedir.

Yerel yönetimlerde rekabete dayalı ihale yöntemi uygulanan hizmetlerin değeri 1991'de 1.6 milyardan 1997'de 3.5 milyara yükselmiştir.

İngiltere'de 1979 kışında uzun süren çöpçülerin grevi bazı belediyeleri çöp toplama işini özel firmalara ihale etmeye zorlamıştır. Güneyde Southend Belediyesi'nin Sokak temizliği işini 1981 yılında ihale etmesi, belediyeler arasında geniş yankı uyandırmış, bu deneyimi izleyen ve sağladığı avantajları gören Londra – Wandsworth belediyesi de sokak temizliği hizmetini özelleştirmiştir. Birçok belediye çöp toplama ve cadde temizliği gibi hizmetleri ihale yöntemiyle özel şirketlere yaptırmaya başlamıştır, genelde yerel hizmetlerin yürütülmesinde yüzde 68 oranında tasarruf sağlanmıştır. İngiltere'de yerel yönetimler şehir içi ulaşımda bazı güzergâhların ulaşım hizmetlerini, su hizmetlerini özel sektöre yaptırılmaktadırlar (Bozlağan,1997,s. 47-48).

3.3.1.3. Fransa’da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme

Fransa’da yerel yönetimlerin özelleştirme kapsamında yaptığı ilk uygulamalar, kamu ve özel işletmelerin ortaklığına dayalı şirketleşmeler şeklinde olmuştur (Berne and Pogorel,2003, s.34–36). Bu çerçevede şirketlerin temel faaliyetleri kentlerin su, kanalizasyon, katı atık ve şehir ısıtması gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır (Zengin,1996,s.96). Fransız su şirketleri yalnızca kendi ülkelerinde değil, başka ülkelerdeki su ile ilgili altyapı yatırımlarının ihalelerine katılmaktadır.

3.3.1.4. İsveç’te Yerel Yönetimlerde Özelleştirme

Yerel yönetimlerin yasal görevleri ile gönüllü görevleri arasında özelleştirme izni bakımından farklılık yaratılmıştır. Buna göre, gönüllü görevler (inşa, bakım onarım hizmetleri, kültürel ve sosyal aktiviteler gibi) için sınırsız bir şekilde ihale yöntemini kullanmak mümkündür. Buna karşılık devlet tarafından yerel yönetimlere yüklenen ve kısmen de finanse edilen yasal görevlerin (çocuk ve yaşlıların bakımı, sağlık, eğitim, kütüphaneler, tüketici danışmanlığı ve yangın kurtarma hizmetleri gibi) yerel yönetimlerce sağlanması zorunludur. Yasal görevler arasında sayılan temizlik, ısınma ve taşımacılık gibi hizmetlerde de ihale yöntemine izin verilmektedir (Ersöz, 2000,s.36).

3.3.1.5. Almanya’da Yerel Yönetimlerde Özelleştirme

Almanya’da belediyeler, geleneksel olarak birçok inşaat ve tamir bakım işini ihaleyle özel sektöre yaptırmaktadırlar ve hala bu yöntem devam etmektedir. Almanya’da belediyelerin özele sektöre yaptırdıkları hizmetler şunlardır: Bina temizliği, kültür merkezlerinin (müze, sergi, tiyatro, konser, kütüphane, müzik okulları gibi) işletilmesi, kamu hastanelerinin işletilmesi, kanalizasyon ve çöp atıkların tasfiyesi, spor merkezlerinin işletilmesi, park bahçelerin bakımı ve işletilmesi, bina inşaatlarının özel sektöre yaptırılması, yol bakımı ve aydınlatması, otoparkların işletilmesi, toplu taşıma hizmetlerinin yerine getirilmesi(Bozlağan, 1997, s.49–50).

3.3.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları

Ülkemizde kamunun özel sektöre iş yaptırması eskiden beri uygulanan bir mal ve hizmet üretim ve dağıtım yöntemidir. Türk kamu yönetimi; geçmişte özelleştirme yöntemleri içinde yer alan ihale ve imtiyaz gibi yöntemleri kullanarak bazı kamu hizmetlerini özel sektöre gördürmekteydi. Ancak özelleştirmenin Hükümet programında yer alıp bir ekonomi politikası halinde uygulaması 1983’den sonra gerçekleşmiştir.

Belediyeler düzeyindeki özelleştirme uygulamaları şüphesiz bu genel uygulamanın dışında değildir. Özelleştirmenin yerel hizmetlerde geniş kapsamlı olarak uygulanması Hükümet programlarında yer alarak 1983 yılında sonra gerçekleşmiştir. 1983 yılından itibaren ihale ve imtiyaz gibi bilinen özelleştirme yöntemlerine; şirketleşme, yap- işlet-devret ve kiralama gibi yeni bazı hizmet üretim ve dağıtım yöntemleri de eklenmiştir. Ayrıca 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’nu çerçevesinde ihale yöntemi, yerel düzeyde belediyelerce birçok alanda geniş kapsamlı olarak uygulanmaya başlamıştır (Köksal, 1993, s.37).

Türkiye’de belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi 1985 yılında Adana Büyükşehir Belediyesi’nin temizlik işlerinin özelleştirilmesiyle başlamıştır. Söz konusu Belediye 3030 sayılı kanunun 6/j maddesine dayanarak 1985 yılı başından itibaren özelleştirme uygulamalarını yürürlüğe koymuştur. Söz konusu Belediye temizlik işlerinin özelleştirilmesinden %80 tasarruf sağlamıştır. Bundan sonra emlak vergisinin tarh ve tahsili, toplu taşıma, ASKİ (Adana Su Kanalizasyon İşletmesi) Genel Müdürlüğü bünyesinde kanalizasyon, içme suyu, bilgi işlem hizmetleri özelleştirilmiştir.

Adana’da özelleştirme yöntemi olarak genellikle ihale yöntemi uygulanmıştır. Adana Büyükşehir Belediyesi özelleştirmede en büyük başarısını emlak vergisinin tahsilinde elde etmiştir. Özelleştirme sonucunda yüklenici firma etkin bir çalışmayla emlak vergisi mükelleflerini belirleyerek, mükellef sayısını 1 yıl gibi kısa bir sürede 3 katına çıkarmayı başarmış ve kaçakları asgari düzeye indirmiştir.

Diğer bir özelleştirme uygulaması Trabzon Belediyesinde 1994 yılında başlamıştır. Bu belediye tarafından özelleştirilen hizmetler aşağıda belirtilmiştir:

- Sahillerin, pazarların ve otogarın temizlik işleri
- Odacılık hizmetleri ve idari binaların temizliği
- Yüzme havuzunun işletilmesi
- Ekmek fabrikası
- Su sayaçlarının okunması, makbuzların dağıtımı ve su kesme işlemleri
- Hizmet otoları kiralanması

- Mezarlık defin hizmetleri

Uygulanan özelleştirme işlemleri sonucu elde edilen tasarruflar aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. Trabzon Belediyesinin Özelleştirdiği Hizmetler (000 TL)

	Özelleştirme Öncesi Maliyet	Özelleştirme Sonrası Maliyet
1.Su sayaçlarının okunması	850	366
2.Mezarlık Defin	160	50
3.Yemekhane hizmetleri	220	78
4.Ambulans hizmetleri	90	33,5
5.Ekmek pişirme hizmeti	240	95
6.Odacılık ve dairelerin tem.	500	166
7.Pazaryerleri temizliği	-	82
8.Sahil temizliği	-	140
9.Mezarlık temizliği	-	58,3

Tablo 3.4 te izleneceği gibi özelleştirme sonrası maliyetlerde büyük düşüşler yaşanmıştır. (<http://www.sonbaski.com/reform3.htm>. 27.01.2009).

Diğer belediyelerinin yapmış olduğu özelleştirme uygulamaları şunlardır:

- Ankara Büyükşehir Belediyesi özelleştirme uygulamalarını daha çok şirketleşme yoluyla yapmıştır, belediyeye ait 38 şirketin faaliyet alanları inşaat, halk ekmek, et tesisleri, soğuk hava depoları, park işletmesi, katı atık işlenmesi, ulaşım ve doğal gaz işletmeleri gibi geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi; ihale yöntemini kullanarak dışarıdan mal ve hizmet alımlarını park bahçe bakımını, personel servislerini, koruma güvenlik hizmetlerini, proje yaptırılmasını, çöp toplama ve transfer edilmesini, bina temizliğini, haşere ilaçlamasını, yapım işlerini (metro kazıları, spor kompleksleri; üst ve alt geçitler, cadde) özelleştirilmiştir. Bunların dışında Belediye gayrimenkullerini özel kişi ve kuruluşlara kiraya vermektedir.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi daha önce işlettiği Bursa- Uludağ teleferiğini, soğuk hava depolarını, şehir içi ulaşım hatlarını, şehirlerarası otogarı 1994–1998 yılları arasında özelleştirmiştir. Otogar yap- işlet- devret yöntemiyle özel sektöre yaptırılmıştır. Belediye ayrıca hizmet araçlarını özel sektörden kiralama yoluna gitmiştir.

- Malatya Belediyesi'nin yaptığı özelleştirme uygulamaları şunlardır: su sayaçlarının okunması, çöp ve katı atıkların toplanması, gayrimenkullerin kiraya verilmesi, yine gayrimenkullerin yap-işlet- devret yöntemiyle tesislerin yapılması. Ayrıca Malatya Belediyesi şirketleşme yöntemiyle (İmar- inşaat, halk ekmek, fuarcılık, şehirlerarası otogar işletmeciliği, soğuk hava depoları işletmeciliği mezbahane işletmesi) değişik sektörlerde faaliyette bulunmaktadır.
- Bu belediyelerin yanında Türkiye'de birçok belediye başta çöp toplama ve temizlik hizmetleri olmak üzere birçok hizmeti özel kesime yaptırmaktadır.

4. TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRMEYE DAYANAK OLAN YASAL DÜZENLEMELER

Türkiye'de özelleştirmeye dayanak olan yasal düzenlemeler uzun bir süreç içinde ortaya çıkmıştır. Ülkemizde 1983 yılında gündeme gelen özelleştirme programı ile ilgili ilk hukuki düzenleme; 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilebilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine olanak tanıyan 2983 sayılı Kanundur.

Daha sonra 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'de adı geçen, tamamı devlete ait ve kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde faaliyet gösteren kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına Bakanlar Kurulu, KİT'lerin müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile iştiraklerindeki payların özelleştirme kapsamına alınmasına da Yüksek Planlama Kurulu yetkili kılınmıştır. 3291 sayılı kanunla, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu" olarak belirlenmiştir. Özelleştirme programının yürütülmesi konusunda ise, 2983 sayılı Yasa ile oluşturulan 'Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi' görevlendirilmiştir. Bu idare, özelleştirme programının yanı sıra toplu konut uygulamalarının yürütülmesi, Kamu Ortaklığı Fonu'nun yönetimi ve Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nda biriken paraların nemalandırılması gibi görevleri de üstlenmiştir.

Nisan 1990'da yürürlüğe giren 414 sayılı KHK ile Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi, "Kamu Ortaklığı İdaresi" ve "Toplu Konut İdaresi" adı altında iki ayrı kuruluş olarak yeniden örgütlenmiştir. Kamu Ortaklığı İdaresi, özelleştirme uygulamalarının yürütülmesi ve Kamu Ortaklığı Fonu ile Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nın yönetimi konusunda görevli kılınmıştır. 6 Ocak 1992 tarihinde yürürlüğe giren 473 sayılı KHK ile de, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii "Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu" olarak değiştirilmiştir. 11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve Hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda düzenleme yapma yetkisi veren 3987 Sayılı Yetki yasasına dayanılarak çıkarılan 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler 7 Temmuz 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak söz konusu 5 kararnamenin dayanağı olan 3987 sayılı Yetki Yasası 7 Temmuz 1994 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Daha sonra ise bu Kanun çerçevesinde çıkarılan 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerin iptali ve bu konuda yürütmenin durdurulması amacı ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuş. Bunun sonucunda 21 Temmuz 1994 tarihinde söz konusu kararnameler iptal edilmiştir.

Bu gelişmelerden sonra, bütün siyasi partilerin ve sendikaların önerileri dikkate alınarak hazırlanan 4046 sayılı Özelleştirme Yasası 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Türkiye'de Özelleştirme Bülteni, 06.10.2003, T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi, Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı).

Yerel yönetimler özelleştirme uygulamalarında yukarıda belirtilen kanunların; 5393 sayılı Belediye ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi ve 5302 sayılı İl Özel İdare Kanunları çerçevesinde hareket etmektedirler. Bu kanunlarla yerel yönetimlere verilen yetki ve görevler doğrultusunda özelleştirme uygulamaları yapılmaktadır. Bu kanunların değişik maddelerinde kullanılan yaptırmak, ettirmek, kurdurmak ve işletirmek gibi ifadeler yerel yönetimlere özelleştirme yapmak için yasal olarak yetki sağlamaktadır. 5393 Sayılı kanunun 14,15 ve 67. ci maddelerinde ve 5216 sayılı kanunun 7.ci maddesinde bu ibareler bulunmaktadır.

Her iki kanunda verilen bu yetkiler belediyelere geniş anlamda özelleştirme yapma imkanı tanımaktadır. Yerel yönetimler özelleştirme yaparken en çok ihale yöntemini kullanmaktadırlar. İhale yönteminin dayandığı hukuksal altyapı ise; 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanunu ile düzenlenmiştir.

4.1. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu *

Cumhuriyet döneminde, kamu kurum ve kuruluşların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak çıkarılan ilk kanun, 22.04.1925 gün ve 661 sayılı Müzayede, Münakasa ve İthalat Kanunudur. Daha sonra 02.06.1934 gün ve 2490 Sayılı Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunu ve bilahare 08.09.1983 gün ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu çıkarılmıştır. Çıkarılan 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 2490 sayılı Kanun tamamen yürürlükten kaldırılmıştır. Bütün bu Kanunların temelinde devlet ihtiyaçlarının en uygun şartlarla ve zamanlarda, açıklık ve rekabet ilkelerinin gözetilerek karşılanması bulunmaktadır.

2886 sayılı Devlet İhale Kanununda belirtilen ihale usulleri şunlardır: Kapalı teklif usulü, Belli istekliler arasında kapalı teklif usulü, Açık teklif usulü, Pazarlık usulü, Yarışma usulü.

İşin gereğine göre bu usullerden hangisinin uygulanacağı ilgili Kanun hükümlerine uyularak idarelerince tespit edilir.

Bu Kanuna göre ihaleler ihale komisyonu tarafından yapılır, ihale komisyonunun kimlerden oluşacağı da 13. maddede belirtilmektedir. İl özel idarelerine ait ihaleler İl Daimi Encümenince; belediyelere ait ihaleler Belediye Encümenince yürütülür.

Devlet İhale Kanunu alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi ve taşıma işlerini kapsamaktaydı. Ancak alım, hizmet, yapım, kiralama ve taşıma işleri kamu harcaması yapılmasına; satım, kiraya verme, trampa ve mülkiyetin gayri ayni hak tesisi işleri ise kamuya gelir sağlanmasına yönelik olduğundan; farklı nitelikteki bu işlerin aynı kanunda düzenlenmesi uygulamada pek çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kanunun içeriğine bakıldığında kamunun mal ve hizmet alımları ile yapım işlerine aynı önemin verilmediği, kamunun yapım işlerini düzenleme kaygısının öne çıktığı ve öncelikli olduğu göze çarpar. Mal alımlarına ilişkin konulara yeterince değinilmemiş, hizmet alımları konusu ise eksik kalmıştır. Kamu yönetimi alanındaki çağdaş gelişmeler doğrultusunda, kamunun sözleşmeler çerçevesinde özel sektöre iş yaptırma (contracting out) yöntemi ile birçok klasik kamu işlevi özel sektöre yaptırılmaya başlanmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde Kanunun bu yönden yetersiz olduğu görülmüştür.

Diğer taraftan bu Kanunun bütün kamu kurumlarını kapsamaması ve kapsam dışındaki kurum ve kuruluşlara kendi ihale mevzuatlarını hazırlayıp uygulama yetkisi vermesi uygulamalarda onlarca değişik metnin bir arada bulunmasına yol açmıştır.

* Yasanın yürürlük tarihi 10.09.1983 tarih ve 18161 sayılı R.G

Bu Kanunun en önemli eksiklerinden birisi de, ihalelerde idarece tespit edilecek tahmini bedel üzerinden yapılacak eksiltme teklifleri arasından “uygun bedeli” veren yüklenici ile sözleşme imzalanması sistemi üzerine kurulu olmasıdır. Buradaki “tahmini bedel üzerinden eksiltme” ve “uygun bedel” tespiti; önceden açıklanmış, herkes tarafından bilinen, şeffaf ve değişmez kriterler çerçevesinde değil subjektif değerlendirmeler doğrultusunda karar vermeye imkan tanınması dolayısı ile hem çağdaş uygulamalar ile bağdaşmamakta hem de yolsuzluklara zemin hazırlamaktadır. 2886 Sayılı Kanunun en çok eleştirilen ve yolsuzluklarla yol açan uygulamalarından birisi de “karne” sistemidir.

(<http://www.tobb.org.tr/abm/haberler/>). (07.03.2009)

Uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar, kamu harcaması yapılmasını gerektiren işlerle kamuya gelir sağlayan işlerin birlikte düzenlenmesi, alım yapan idarelerin hesap verebilirliklerinin sağlanması ve uluslararası rekabete açık, şeffaf ve denetlenebilir bir kamu ihale sisteminin oluşturulması gibi nedenler yeni bir yasal düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. Bu gelişimin sonuncusu 2002 yılında 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

4.2. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu.*

Daha önce çıkarılmış olan 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun aksayan yönleri dikkate alınarak; saydam bir alım sürecinin oluşturulabilmesi, Avrupa Birliği (AB) Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi ve AB Müktesabatın uyumunun sağlanması ve Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi Uluslararası Kuruluşların uygulamalarına paralellik gösterebilmek için, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhaleleri Sözleşmeleri Kanunu hazırlanmış ve her iki kanun 01.01.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile ihalelerde aşağıdaki temel ilkelere uyulması kabul edilmiştir:

- Saydamlık
- Rekabet
- Eşit muamele
- Güvenirlik
- İhtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanması

* 4734 sayılı Kanundaki parasal limitlerde bu Kanunla yapılan değişiklikleri ve yeni eklenen parasal limitler, 22.1.2002 tarihinde geçerli kabul edilerek 1.1.2003 tarihine göre 4734 sayılı Kanunun 67 nci maddesindeki esaslar dahilinde kurum tarafından güncellenir. Bu düzenlemelerin yürürlüğe konulmasına kadar, idareler, mevcut usul, esas ve yönetmelik hükümlerini uygulamaya devam ederler.

- Kaynakların verimli kullanılmasının en geniş şekilde sağlanması
- Kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıklarında bulunan her türlü kaynaktan yapacakları ihalelerde tek bir yasal düzenlemeye tâbi olmaları.

Şeffaf, rekabete ve kamuoyu denetimine açık ve kaynakların etkin kullanılmasını sağlayan bir ihale sisteminin oluşturulmasının hedeflendiği 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile özetle:

- Sadece harcama konusu işler kapsama alınmıştır.
- Kanunun kapsamı, daha önce istisna tutulan kuruluşları kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- Çevresel Etki Değerlendirme Raporu (ÇED) olmadan ihaleye çıkılamayacağı hükme bağlanmıştır.
- Tahmini bedel uygulaması kaldırılarak yerine yaklaşık maliyet uygulaması getirilmiştir.
- Mevcut kanunda yer almayan, ihaleye katılımı yeterli kriterleri ayrıntılı olarak düzenlenmiş, müteahhitlik karnesi uygulamadan kaldırılmıştır.
- Şikayet süreci getirilmiştir.
- Ekonomik açıdan en avantajlı teklifi seçebilme imkânı getirilmiştir.
- İhale sonucunun ilanı zorunluluğu getirilmiştir.
- Danışmanlık hizmet ihalelerine ilişkin özel hükümler getirilmiştir.
- Kamu İhale Kurumu kurulmuştur.
- Kamu İhale Bülteni yayınlanmaya başlanmıştır.

4734 sayılı Kanun ile Kamu İhale Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun görevleri şunlardır:

- İhalenin başlangıcından sözleşmenin imzalanmasına kadar olan süre içerisinde idarece yapılan işlemlerde 4734 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olmadığına ilişkin şikâyetleri inceleyerek sonuçlandırmak
- 4734 sayılı Kanun ve Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'na ilişkin bütün mevzuatı, standart ihale dokümanlarını ve tip sözleşmeleri hazırlamak, geliştirmek ve uygulamayı yönlendirmek
- İhale mevzuatı ile ilgili eğitim vermek, ulusal ve uluslararası koordinasyonu sağlamak
- Yapılan ihaleler ve sözleşmelerle ilgili Kurum tarafından belirlenen şekilde bilgi toplamak, istatistikler oluşturmak ve yayımlamak
- Haklarında ihalelere katılmaktan yasaklama kararı verilenlerin sicillerini tutmak
- Araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak
- İhale ilanları ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek, basılı veya elektronik ortamda Kamu ihale bültenini yayımlamaktır (Karabayır, 2008, Ankara).

4.3. 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanunu *

Kamu ihale kanunu ile birlikte yürürlüğe giren bu yasa, Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılacak olan ihale sözleşmelerinin düzenlenmesi ile ilgili hükümler koymaktadır:

- Bu Kanun ile sözleşmelerin düzenlenmesi ve uygulanması ile ilgili esas ve usullerin tek bir yasa altında birleştirilmesi amaçlanmıştır.
- Uluslararası normlara uygun olarak anahtar teslimi götürü bedel, götürü bedel, birim fiyat ve kısa sözleşme olmak üzere dört sözleşme türü belirlenmiştir ve sözleşmede bulunması zorunlu hususlar sayılmıştır.
- Bu Kanunda belirtilen haller dışında sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılamayacağı ve ek sözleşme düzenlenemeyeceği hüküm altına alınmıştır.
- Bu Kanun kapsamında yapılan kamu sözleşmelerinin tarafları, sözleşme hükümlerinin uygulanmasında eşit hak ve yükümlülükler sahiptir. İhale dokümanı ve sözleşme hükümlerinde bu prensibe aykırı maddelere yer verilemez.

* 4734 Sayılı ve 4735 Sayılı Kanundaki parasal limitlerde bu Kanunla yapılan değişiklikleri ve yeni eklenen parasal limitler, 22.1.2002 tarihinde geçerli kabul edilerek 1.1.2003 tarihine göre 4734 sayılı Kanunun 67 nci maddesindeki esaslar dahilinde kurum tarafından güncellenir. Bu düzenlemelerin yürürlüğe konulmasına kadar idareler, mevcut usul, esas ve yönetmelik hükümlerini uygulamaya devam ederler.

5. ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Bu bölümde Antalya Büyükşehir Belediyesinin kısa bir gelişimi, organizasyon yapısı, bütçesinin gelişimi, özelleştirme öncesi durumu, yaptığı özelleştirmelerin hukuki altyapısı ve özelleştirme uygulamaları açıklanacak, daha sonra yapılan uygulamaların genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

5.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelişimi, Yapısı ve Bütçesi

Burada Antalya Büyükşehir Belediyesinin kısa bir gelişimi, organizasyon yapısı ve bütçesinin gelişimi açıklanacaktır.

5.1.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk belediye teşkilatları, 1864'te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ve ardından yapılan düzenlemelerle birlikte "Şehreminlik" olarak ortaya çıkmıştır. Antalya'da Belediye teşkilatı ilk kez 1868'de kurulmuştur. Bu Belediyenin başlıca görevleri arasında temizlik ve çevre düzenlemesi, yol yapım ve onarımı, sağlık hizmetleri yer almaktaydı.

Cumhuriyet döneminde Antalya Belediyesi günümüz belediyecilik anlayışını kısmen yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemde Antalya Belediyesi temizlik, sağlık, yol, su, kanalizasyon gibi altyapı ve itfaiyecilik hizmetlerini yürütmekteydi.

Antalya Belediyesi; 1994 yılında "Büyükşehir Belediyesi" haline gelmiş ve alt kademe belediyeleri olarak Muratpaşa, Kepez ve Konyaaltı Belediyeleri kurulmuştur. Daha sonra 10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla birlikte; nüfusa büyüklüğüne göre belirlenen, şehir merkezinden yarıçapı 20 km olan mesafedeki mücavir alan içinde bulunan 11 yeni ilk kademe belediyesi katılarak Büyükşehir Belediyesi haline gelmiştir. ABB kapsamında 14 ilk kademe Belediyesi bulunmaktadır.

06.03.2008 tarih ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulmasına ve Bazı kanunların Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun ile Antalya Büyükşehir Belediyesi içinde Aksu, Döşemealtı, Kepez, Konyaaltı ve Muratpaşa adında 5 yeni ilçe kurulmuştur.

Daha önce bu belediyeler alt kademe belediyesi olarak hizmet vermekteydi, çıkarılan kanunla birlikte alt kademe belediyeleri çevresinde bulunan Beldibi, Çalkaya, Çıglık, Doyran, Düzlerçamı, Pınarlı, Varsak, Yeşilbayır ve Yurtpınar belediyeleri birleştirilerek ilçe belediyesi statüsüne dönüştürülmüştür.

2007 yılındaki nüfus sayımına göre Antalya il nüfusu 1.789.295 kişidir. Böylece Antalya nüfus bakımından Türkiye'nin 7. büyükşehri olmaktadır. Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yaşayan nüfus ise 913.568 kişidir. Antalya iline yılda ortalama 10 milyondan fazla yabancı ve yerli turist gelmektedir. Şehrin büyümesine paralel olarak Antalya'nın aşırı göç aldığı gözlenmektedir. TÜİK'in 1995–2000 verilerine göre %64,3 oran ile Antalya Türkiye'de en çok göç alan 3. şehirdir.

Bu gelişmeler sonucunda Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde hızla artan nüfusun ihtiyaç duyduğu kentsel hizmetlerin boyutu büyümekte, çeşitleri artmaktadır. Bu olgu Belediye'nin daha fazla ve daha kaliteli hizmet sunmasını, bunun içinde gelir kaynağı bulması gerektirmektedir.

5.1.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Organizasyon yapısı

Antalya Büyükşehir Belediyesine bağlı 14 Daire Başkanlığı, bunlara bağlı 53 Şube Müdürlüğü, 2 Şeflik ve 4 adet Belediye Şirketi bulunmaktadır. 2008 yılında Antalya Büyükşehir Belediyesinde 493'ü memur, 799'u işçi olmak üzere toplam 1292 personel çalışmaktadır.

Belediyeni organizasyon yapısı Tablo 5.1'de gösterilmiştir. Daire Başkanlıkları içinde özellikle Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı ve Ulaştırma Daire Başkanlığı altında bulunan birimler icracı birimler olarak faaliyetlerini yürütmektedirler.

Daire Başkanlıkları ve bunların yerine getirmekle sorumlu olduğu başlıca görevleri aşağıda belirtilmektedir.

5.1.2.1. Fen İşleri Dairesi Başkanlığı

Bu Daireye bağlı olarak AYKOME, Fen İşleri, Makine İkmal ve Yatırım İşleri Şube Müdürlükleri bulunmaktadır.

Alt Yapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) Şube Müdürlüğü

AYKOME 27.06.1984 tarihinde 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Yasa'nın Hizmetlerin Dağılımı Esasları isimli kanunun 7. maddesi doğrultusunda oluşturulmuştur. 15.04.1985 tarihinde yürürlüğe giren Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri ve Fon Yönetmeliği'ne dayanılarak Antalya Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 18.11.1994 tarihli karar ile yeniden yapılandırılmıştır.

Bu Müdürlüğün görevi; altyapı hizmetlerinin etkili ve eşgüdüm içerisinde yürütülmesi çerçevesinde araştırma, planlama yapmak için veriler toplamak, bu işlerin yürütülmesinde alt yapı kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm sağlamaktır.

Fen İşleri Şube Müdürlüğü

Şube Müdürlüğü, Antalya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan Fen İşleri Daire Başkanlığı'na bağlı uygulayıcı bir birimdir. Başlıca görevleri; yeni yol açım ve yapımını hasarlı yolların onarımını, kavşak, refüj ve tretuvar işlerini, yağmur suyu drenaj hatları yapım, bakım ve onarımlarını gerçekleştirmektedir.

Makine ve İkmal Şube Müdürlüğü

Bu müdürlüğün başlıca görevleri; araç gereç ve makinelerin yedek parça ve malzemelerini temin etmek ve birimlere dağıtmak; araçların kullanımlarını organize etmek, tamir ve bakımlarını yapmaktır.

Yatırımlar Şube Müdürlüğü

1995 yılında kurulan Müdürlük; Büyükşehir Belediyesinin her yıl yatırım programında ve bütçesinde yer alan yatırımların (projelerin) yapım, inşaat ve onarım işlerine ait her türlü etüt, proje, metraj, keşif, yaklaşık maliyet, teknik şartname dosyalarını hazırlamak ve ihale aşaması tamamlanan yatırım projelerinin uygulanmasında kontrollük ve mühendislik hizmetlerini yürütmekle sorumludur.

Adı geçen müdürlüğün başlıca görevleri şunlardır: İnşaat ve onarımların etüd ve projelerini ihalelerin teknik şartnamelerini hazırlamak; işlerin projelere uygun olarak yapılmasını sağlamak, kontrollerini yapmak, hak edişlerini düzenlemek, geçici ve kesin kabullerini yapmak, harcama ve projelerle ilgili raporlar hazırlamak.

5.1.2.2.Ulaşım Dairesi Başkanlığı

Bu Daireye bağlı, UKOME, Trafik ve Toplu taşıma Şube Müdürlükleri faaliyette bulunmaktadır.

Ulaşım Koordinasyon Merkezi (UKOME) Şube Müdürlüğü

Müdürlük; Antalya Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 18. Kasım 1994 tarihinde alınan kararı ile oluşturularak faaliyete geçmiştir. Bu Müdürlüğün görevleri; trafik hizmetlerini planlama, koordinasyon ve güzergâh belirlemek, taksi, dolmuş ve servis araçlarının durak ve araç park yerlerinin sayılarını tespit etmek; kavşak, yol, kaldırım, üst geçit ve otopark projelerini hazırlamaktır.

Trafik Şube Müdürlüğü

Müdürlüğün başlıca görevleri; kavşakların sinyalizasyonlarını yapmak, şehir içi yollar üzerindeki yol çizgisi, yaya-öğrenci geçidi, kasisler ve bordürlerin, düzenlenmesi, şehir içi yollar üzerinde bulunan trafik işaret levhaları ile ışıklı sinyalizasyon sistemlerinin temizlenmesi ve bordürlerin boyanması, haberleşmede kullanılan sistem ve cihazların kontrolleri yapılması ve geçiş yolu izin belgelerinin verilmesi.

Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü

Ulaşım Hizmetleri Daire Başkanlığımıza bağlı Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü; Belediyenin sınırları dahilinde toplu taşımacılığın daha kolay, daha rahat, verimli ve huzurlu bir ortamda yapılabilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Toplu Taşıma Şube Müdürlüğünün görev ve hizmetleri şunlardır; Belediye otobüsleri ve özel halk otobüsleri ile verilen hizmetler ve denetimi, minibüsler ve umum servis araçlarının verdiği hizmetlerin denetimi ve raylı sistem ile verilen hizmetler.

5.1.2.3. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığına Bağlı Müdürlükler

Bu Daireye bağlı olarak Çevre Sağlığı, Temizlik İşleri, Park ve Bahçeler ve Laboratuvar İşleri Şube Müdürlükleri mevcuttur.

Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğü

Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğü; yasa ve yönetmeliklerin Büyükşehir Belediyesi'ne verdiği çevrenin korunması ve iyileştirilmesine yönelik denetim ve izin işlemlerinin yürütülmesi ile ilgili işleri yapmaktır. Müdürlük bu görevlerinin yanında; arıtma tesisi izleme ve kalite kontrol çalışmalarını, su kalitesi kontrollerini, işyeri, denetim ve ruhsat işlerini, hava kalitesi kontrolünü ve haşere mücadelesi çalışmalarını yapmaktadır.

Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü

Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü; Büyükşehir sorumluluk alanlarında bulunan alanların (parklar, bulvarlar, caddeler, meydanlar, toptancı hal v.b gibi) temizliği ile bu alanlarda biriken çöplerin taşınması, katı atıkların toplanması ve depolanması ilgili tesislerin kurulması, işletilmesi veya işlettilmesi ile ilgili hizmetleri yapmakla sorumludur.

Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü

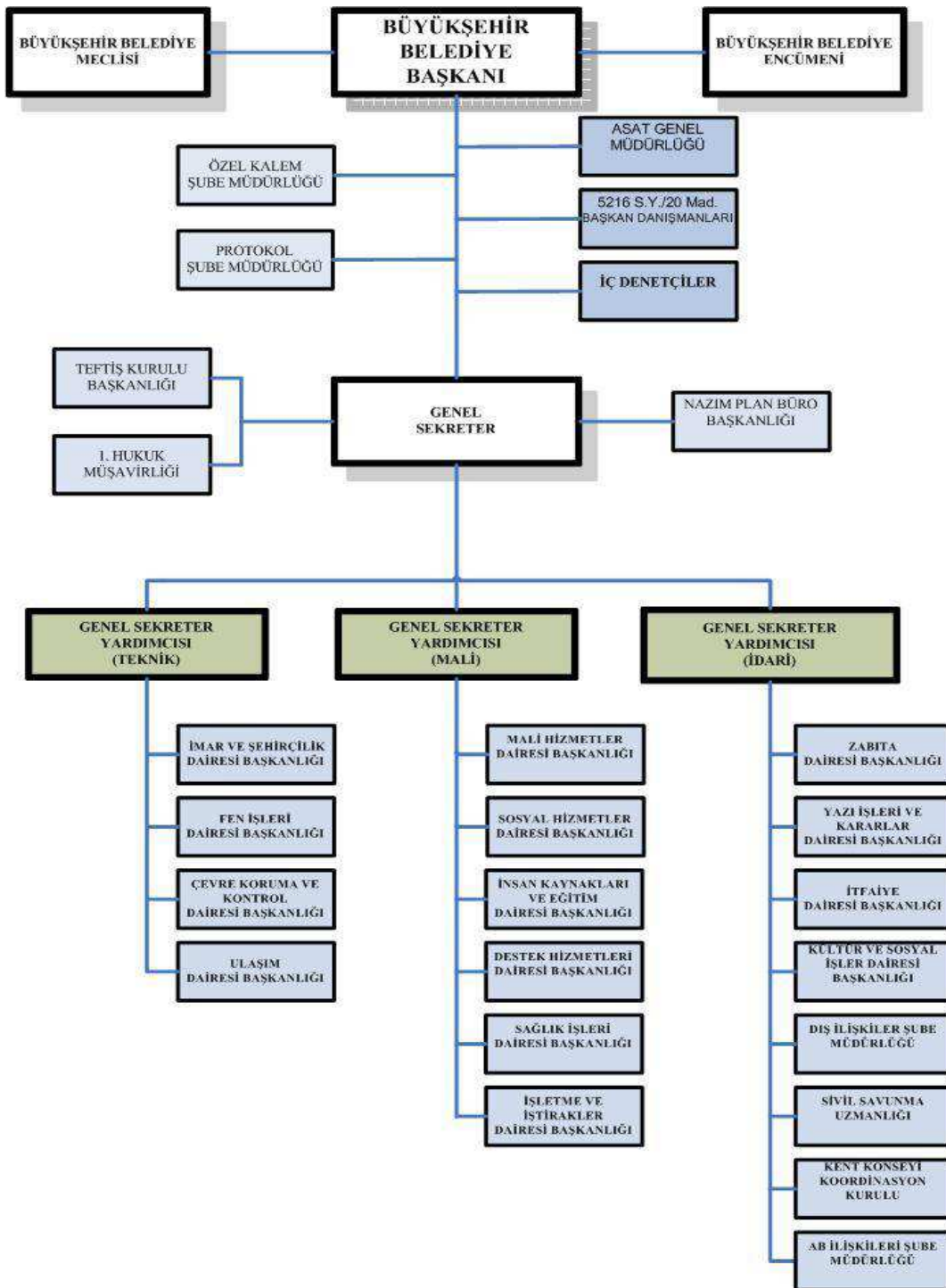
Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü; Belediye sınırları içinde imar planlarında yeşil alan olarak ayrılmış alanların park, spor sahası, mahalle parkı, orta refüj, meydan ve kavşak düzenlemelerini planlayarak uygulamasını yapmakla görevlidir.

Laboratuvar İşleri Şube Müdürlüğü

Laboratuvar İşleri Şube Müdürlüğü; Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında 3030 Sayılı Kanunun Uygulanması İle İlgili Yönetmeliğin 20. maddesine göre 10 Eylül 1996 tarihinde kurulmuştur. Müdürlüğün başlıca görevleri; Antalya halkının içme suyu gereksinmesini sağlayan pompa istasyonlarından numuneler alarak analiz etmek, içme ve kullanma suyu, gıda maddeleri, atık su, havuz suyu, deniz suyu, yüzey suyu analizlerini yapmak, içme ve kullanma sularında serbest klor miktarı kontrolünü yapmaktır.

Aşağıdaki Şema 5.1' de Antalya Büyükşehir Belediyesi Örgüt yapısı gösterilmiştir.

Şema 5. 1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Örgüt Yapısı

5.1.3. 2006–2008 Döneminde Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütçelerinin Gelişimi

Bu kısımda Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 dönemine ait gider ve gelir bütçelerinin gelişimi incelenecektir.

5.1.3.1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gider Bütçesinin Gelişimi

Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 dönemine ait gider bütçelerinin gelişimi aşağıdaki Tablolarda verilmiştir.

Tablo 5. 1. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gider Bütçeleri (TL)

Gider Türü	2006	2007	2008
Personel Giderleri	38.417.725	42.713.572	46.442.533
Sosyal Güvenlik Giderleri	5.602.263	6.267.628	7.506.428
Mal Ve Hizmet Alım Giderleri	41.862.184	67.387.857	92.419.831
Faiz Giderleri	17.223.844	8.711.090	13.526.734
Cari Transferler	9.692.868	16.525.845	6.077.185
Sermaye Giderleri	64.895.882	86.493.122	183.496.956
Yedek Ödenekler	3.752.796	2.245.412	3.971.520
TOPLAM	181.447.562	230.344.526	353.441.187

Kaynak: ABB 2006–2007–2008 Yıllık Faaliyet Raporları

Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 dönemlerine ait gider bütçesinin yüzde olarak değişimi Tablo 5.2’de verilmiştir.

Tablo 5. 2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Döneminde Bütçe Giderlerinin Yıllık Değişimi (%)

Gider Türü	2005–2006 *	2006–2007	2007–2008	2005–2008 Ortalaması
Personel Giderleri	11,5	11,2	8,7	10,5
Sosyal Güvenlik Giderleri	-	11,8	19,8	15,8
Mal Ve Hizmet Alım Giderleri	61,6	60,9	37,1	53,2
Faiz Giderleri	113,2	(49,4)	55,3	39,7
Cari Transferler	-	70,5	(63,2)	3,7
Sermaye Giderleri	79,5	33,3	112,2	75,0
Yedek Ödenekler	-	(40,2)	76,9	18,4
TOPLAM	8,6	26,9	53,4	29,6

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2005–2006–2007–2008 yıllık faaliyet raporları.

Tabloda görüldüğü gibi Belediyenin giderleri; 2006 yılında % 8,9, 2007’de % 26,9 ve 2008 yılında % 53,4 oranında büyümüştür. 2005–2008 yılları arasında giderlerde ortalama artış % 29,6 olarak gerçekleşmiştir, en yüksek artış 2007–2008 arasında meydana gelmiştir.

2005–2008 Döneminde gider türlerinin gelişimine bakıldığı zaman; personel giderlerinin %10,5, mal ve hizmet alım giderlerinin % 53,2, faizlerin % 39,7, sermaye giderlerinin % 75,0 oranında arttığı görülmektedir. En yüksek artış sermaye giderlerinde (% 75,0), mal ve hizmet alım giderlerinde (% 39,7) olarak gerçekleşmiştir.

* 2005–2006 döneminde belediye bütçe sisteminin değişmesinden kaynaklanan gider kalemleri uyumsuzlukları gider kalemlerinin birleştirilmesiyle giderilmeye çalışılmıştır.

2006–2008 arası gider türlerinin bütçedeki payları Tablo 5.3 verilmiştir.

Tablo 5. 3. 2006–2008 Döneminde Giderlerin Bütçe İçindeki Payları(%)

Gider Türü	2006	2007	2008	2006–2008 Ortalaması
Personel Giderleri	21.2	18.5	13.1	17.6
Sosyal Güvenlik Giderleri	3.0	2.7	2.1	2.6
Mal Ve Hizmet Alım Giderleri	23.0	29.3	26.2	26.2
Faiz Giderleri	9.5	3.8	3.8	5.7
Cari Transferler	5.3	7.2	1.7	4.7
Sermaye Giderleri	36.0	37.5	52.0	41.8
Yedek Ödenekler	2.0	1	1.1	1.4
TOPLAM	100	100	100	100

Kaynak: ABB 2006–2007–2008 Yıllık Faaliyet Raporları

Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 yılları arasında giderlerinin gelişimi incelendiği zaman, sermaye giderleri ortalama % 41,8 oranında artmış, bunu % 26,2 artışla mal ve hizmet alımları, % 17,6 artışla personel giderleri takip etmiştir. Toplam giderler içinde; personel giderlerinin payının azaldığı, mal ve hizmet alım giderleri ve sermaye giderlerinin payının arttığı gözlenmektedir. Personel giderlerinin payındaki azalma, mal ve hizmet alım giderlerinde artma kısmen de olsa özelleştirme ile ilişkili olabilir. Çünkü özelleştirme nedeniyle bir kısım personel işten çıkarılmış, bazı hizmetler özel sektörden alınmaya başlamıştır.

Belediye bütçesinde yer alan mal ve hizmet alımları ve yatırımlar icracı birimler tarafından yapılmaktadır. Bu çerçevede 2008 yılında ihalesi yapılan işlerin toplam tutarı 126.996.217,03 TL dir. Bu ihalelerin % 38,3'ü Yatırımlar Şube Müdürlüğü, % 9,7'si Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğü, % 9,4'ü Temizlik İşleri Müdürlüğü, % 8,2'si Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü ile ilgilidir. Toplam gider bütçesinin yaklaşık %65'ü bu birimler tarafından, kalan tutar ise Belediyenin diğer birimleri tarafından kullanılmaktadır.

Tablo 5.4'de ABB nin 2008 yılında yaptığı ihalelere ait bilgiler gösterilmiştir.

Tablo 5. 4. Antalya Büyükşehir Belediyesi Birimlerinin 2008 Yılında Yapıtığı İhaleler

Birim Adı	İhale Tutarı (TL)	Toplam İhale içindeki Payı (%)
Yatırımlar Şube Müd.	48.590.991,17	38,3
Çevre Sağ. Şube Müd.	12.279.952,56	9,7
Temizlik İşleri Şube Müd.	11.965.709,36	9,4
Park ve Bahçeler Şube Müd.	10.394.669,13	8,2
Koruma ve Güv. Şube Müd.	7.270.239,11	5,6
Fen İşleri Şube Müd.	5.467.269,19	4,3
Diğer Birimler	31.027.386,51	24,5
TOPLAM	126.996.217,03	100

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi 2008 Yılı faaliyet Raporu

5.1.3.2. 2006–2008 Döneminde Antalya Büyükşehir Belediyesinin Gelirlerinin Gelişimi*

Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 dönemi gelirleri, gelirlerin değişimi ve gelir türlerinin bütçedeki payları aşağıdaki Tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 5. 5. Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 Dönemi Gelirleri(TL) ve Yıllık Değişimi(%)

Gelir Türü	2006	2007	2008
Vergi Geliri	118.763.478	19.661.168	22.648.553
Teş. ve Mülk Gelirleri	0	43.561.289	30.509.966
Alınan Bağış ve Yardımlar	14.302.432	9.385.608	8.642.294
Diğer Gelirler	24.925.884	123.836.090	157.907.607
Sermaye Gelirleri	11.077.300	10.405.759	15.878.783
Alacaklardan Tahsilat	0	115.551	30.809
Red ve İadeler (-)	0	0	(3.719.725)
TOPLAM	169.069.094	206.965.465	231.898.287
Toplam Yıllık değişim	%23	%22,5	%12,6

Kaynak: ABB 2006–2007–2008 Yıllık Faaliyet Raporları

Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2006–2008 dönemine ait gelir bütçesine baktığımızda; toplam gelirler 2006 yılında %23, 2007 yılında % 22,5, 2008 yılında ise % 12,6 oranında artmıştır.

* 2006 yılında bütçe gelirleri sınıflandırma sistematğinde yapılan değişiklikten dolayı gelirler ayrıntılı olarak incelenememiştir

Gelir türleri içinde Diğer Gelirler kaleminde artış dikkat çekmektedir. Bu gelirler 24.925.884 TL iken, 2007 yılında % 59,8 artışla 123.836.090 TL, 2008 yılında % 68 artışla 157.907.607 TL olmuştur. Belediyenin toplam gelir kalemleri içinde ikinci sırayı teşebbüs ve mülk gelirleri, üçüncü sırayı ise vergi gelirleri almaktadır.

Tablo 5. 6. Gelir Türlerinin Bütçe İçindeki Payı(%) *

Gelir Türü	2006	2007	2008	2006–2008 ortalaması
Vergi Geliri	70.1	9.5	9.8	29.8
Teş. Ve Mülk Gelirleri	0	21	13.2	11.4
Alınan Bağış Ve Yardımlar	8.5	4.5	3.7	5.5
Diğer Gelirler	14.7	59.8	68	47.5
Sermaye Gelirleri	6.7	5	6.9	6.2
Alacaklardan Tahsilat	0	0.2	0.01	0.1
Red Ve İadeler (-)	0	0	-1.61	-0.5
TOPLAM	100	100	100	100

Kaynak: ABB 2006–2007–2008 Yıllık Faaliyet Raporları

* 2006 yılında bütçe gelirleri sınıflandırma sistematğinde yapılan değişiklikten dolayı sağlıklı bir inceleme yapma olanağı bulunmamaktadır.

5.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Özelleştirme Öncesi Durumu

Antalya Büyükşehir Belediyesinde özelleştirme uygulamaları; 1986 yılında başlamış, ilk uygulama toplu taşıma alanında yapılmıştır, daha sonra katı atık ve çevre temizliği işlerinde özelleştirme uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Özelleştirme öncesi dönemde tüm hizmetler belediye tarafından sunulmaktaydı. 1985–1995 döneminde hızla gelişen ve büyüyen Antalya yoğun bir biçimde göç almıştır. 1960’da 416.130 olan şehir nüfusu, 1970’de 577.334, 1980’de 748.706, 1990’da 1.132.211, 2000’de 1.719.751 olmuş, 2008’de 1.859.275 kişiye çıkmıştır. Büyükşehir Belediye sınırları içinde yaşayan nüfus 2009 yılı verilerine göre 913.000 olup, toplam kent nüfusunun % 72’sini oluşturmaktadır. Nüfus artışıyla birlikte Belediye’nin hizmet sunduğu alan büyümüş; 2004 yılından önce 42.000 hektar olan alan, 10.07.2004 tarihinde çıkarılan yeni belediye kanunuyla birlikte 141.719 hektar’a ulaşmıştır.

Tablo 5.7’de 1960–2008 Döneminde Antalya nüfusunun gelişimi ve dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5. 7. 1960 – 2008 Döneminde Antalya Kent ve Merkez İlçe Nüfusunun Gelişimi

Sayım Yılı	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu (İl/İlçe/Belde)	Antalya Merkez İlçe Nüfus	Kent Nüfus Oranı (%)	Merkez İlçe Nüfus Artış Oranı (%)
1960	416.130	95.424	50.908	22,93	44,3
1965	486.910	129.657	71.833	26,62	41,1
1970	577.334	176.008	95.616	30,48	33,1
1975	669.357	223.089	130.774	33,33	36,8
1980	748.706	280.837	173.501	37,51	32,8
1985	891.149	397.712	261.114	44,63	50,5
1990	1.132.211	602.194	378.208	53,19	44,8
2000	1.719.751	936.330	603.190	54,45	59,5
2008	1.859.275	1.273.940	775.157	68,52	28,5

Kaynak: TUİK 2009

Tabloda görüldüğü gibi Antalya ilinin toplam nüfusu 1960–2008 döneminde sürekli olarak artmış, Antalya merkezinin nüfusu suratla büyümüştür.

Nüfus gelişimi ile ilgili olarak şu noktalar dikkati çekmektedir:

-1960’da 416.130 olan toplam nüfus, 1980’de 748.706, 2008’de 1.859.275 kişiye çıkmıştır.

-Antalya merkez ilçe nüfusu 1960’da 50.908 iken, 1980’de 173.501’e, 2008’de 775.157’e ulaşmıştır.

-Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yaşayanları gösteren merkez ilçe nüfusu; 1960–1980 arasında (3,4), 1980–2008 döneminde (4,5), 1960- 2008 arasında (15) kat artmıştır.

Antalya Belediyesi sınırları içinde yaşayan nüfusun hızla artması ve Belediyenin hizmet verdiği alanın büyük ölçüde genişlemesine rağmen; Belediyenin hizmet sunma kapasitesi gerekli ölçüde arttırılamamıştır. Bunun temel nedeni belediye gelirlerinin hizmetleri yerine getirmek için yapılması gereken giderleri karşılamada yetersiz kalmasıdır. Bu yetersizlik belediye hizmetlerinin sunulmasında yeni arayışlara yol açmış, Dünya’da ve Türkiye’deki genel gelişim doğrultusunda ABB’de de özelleştirme uygulamaları gündeme gelmiştir.

5.3. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Yapılan Özelleştirmelerin Gerekçeleri

Yerel yönetimlerde genel olarak özelleştirmeyle ilişkili olarak ileri sürülen gerekçeler Antalya için de geçerlidir. Bu gerekçeler; kaynak kullanımda etkinliğin sağlanması

savurganlığın önüne geçilmesi, sunulan hizmetlerin maliyetlerinin düşürülmesi ve hizmet kalitesinin düşüklüğü olarak ifade edilebilir. Bunların yanında siyasi gerekçelerden dolayı özelleştirmeye gidilmektedir; özelleştirme politikalarını savunan partilerin ve yöneticilerin iş başına geçmesi özelleştirmeleri hızlandırmaktadır.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Antalya Büyükşehir Belediyesinde özelleştirmelerin yapılmasıyla ilgili olarak aşağıdaki gerekçelerin ileri sürdüğü gözlenmektedir.

Belediyenin Sunduğu Hizmetleri Özel Sektörün Daha Az Personel ve Maliyetle Yapması

Belediyeler ve belediye işletmeleri özel sektörden tamamen farklı bir işletmecilik anlayışı ile yönetilmektedir. Belediyelerin ve işletmelerinin kamu hukukunun esneklikten yoksun katı kurallarla yönetilmesi ve bürokrasinin yarattığı sorunlar; belediye hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği azaltmaktadır.

Karlılık esasına göre çalışmayan Belediye birimlerince üretilen mal ve hizmetler, çeşitli sosyal ve politik faktörlerin etkisi ile ortalama maliyetin altında bir fiyatla halka sunulmaktadır. Bu nedenle Belediye işletmeleri zarar etmekte ve bu zararlar belediye bütçesinden karşılanmaktadır.

Araç Gereç Parkının Hızlı Bir Şekilde Yenilenme İhtiyacı

Belediyenin sunduğu hizmetleri yerine getirmek için kullandığı araçların teknolojik olarak eski kalması ve bakım onarım maliyetlerinin yüksekliği, araç gereç parkının hızla yenilenmesini gerektirmektedir. Bunun yapılması belediyeler yeterli kaynaklara sahip değildir.

Aşırı Bürokrasi ve Kırtasiyecilik

Merkezi yönetimler belediyeler üzerinde idari ve hukuki bakımdan katı bir vesayet denetimi uygulanmaktadır. Bu durum belediye yönetimlerini olumsuz yönde etkilediği için, yöneticiler sürekli olarak merkezi yönetimin vesayetinden kurtulma yollarını aramaktadırlar. Bu kaçış yollarından birisi şirketleşme, diğeri ise özelleştirme uygulamalarıdır. Belediyeler özelleştirme yoluyla merkezi yönetimin vesayetinden, aşırı bürokrasiden ve kırtasiyecilikten kurtulma olanağı elde ederler.

Teknik Personel Yetersizliği

Belediyelerde sözleşmeli personel çalıştırılması yasal olarak mümkün olsa bile merkezi yönetimin uyguladığı düşük ücret politikası nedeni ile bu imkandan fazla yararlanamazlar. Belediyeler şirketleşme yoluna giderek hem hizmetin statüsünü özelleştirmekte hem de bu

şirketlerde nitelikli bürokratlar ve teknik elemanları istihdam ederek onlara yüksek ücret verebilmektedirler.

Belediye Personelinin Maaşlarının Yüksekliği

Belediye örgütleri ve belediye işletmeleri politik amaçlı istihdamın ve gizli işsizliğin yaygın olduğu yerlerdir. Bu da belediyelerin personel harcamalarını gereğinden fazla artırarak bütçelerinin büyük bir bölümünün bu harcamalara ayrılmasına yol açmaktadır. Bazen bir kısım belediyeler personel ücretlerini bile karşılayamayacak duruma düşmektedirler. Belediyelerde sendikalar yüksek ücret talep etmekte, talepleri karşılanmayınca greve gitmektedirler, grev hizmetlerin yerine getirilmesini aksatmaktadır.

Personelin Verimli Olarak Kullanılmaması

Serbest piyasa ekonomisinin gelişmesi kamu hizmetlerinin özel sektör kuruluşlarına yaptırılmasını daha pratik ve verimli hale getirmektedir. Belediye yöneticileri bütün hizmetleri kendi örgüt ve personelleri ile yapamayacaklarını, gerçekleştirilen hizmetlerin ise piyasaya göre daha pahalı olduğunu düşünmektedirler. Ülkemizde Belediye hizmetlerinin yürütülmesinde kamunun daha verimsiz olduğu görüşü giderek yaygınlaşmaya başlamıştır.

Hızlı Nüfus Artışına Paralel Olarak Yeterli Ölçüde Hizmet Sunulamaması

Hızla artan şehir nüfusu nedeni ile belediye hizmetlerine talep büyümekte; ancak yeterli mali kaynaklara sahip olmayan belediyeler bu talepleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Hizmet taleplerini karşılamak zorunda belediyeler kısıtlı kaynaklarını çok sayıda hizmete dağıtmak zorunda kalmakta, araç-gereç ve iş gücü kullanımı açısından rasyonel olmayan usullere yönelmektedirler.

Merkezi Yönetimin Yerel Yönetimleri Etkilemesi

Özelleştirme nedenlerinden bir diğeri, merkezi yönetim düzeyinde yapılan özelleştirmelerin yerel yönetimleri etkilemesidir. Ülkemizde yerel yönetimler, merkezi yönetimin destek ve yönlendirilmesi ile işlevlerini yürütmektedirler. Bunun yanı sıra yerel yönetimler ülke genelinde uygulanan iktisadi ve mali politikalardan özelleştirme uygulamalarından etkilenmektedirler.

5.4. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Özelleştirme Uygulamalarının Hukuki Dayanağı

Antalya Büyükşehir Belediyesinde yapılan özelleştirmelerin yasal dayanakları, başta yerel yönetimlerin temel kanunu olan 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunudur. Bunun yanında 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu, 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu ve son çıkarılan 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunları yerel yönetimlerin özelleştirme yapmasına olanak sağlamaktadır.

Belediye ve Büyükşehir Belediye Kanunlarında bulunan ilgili maddelerin içinde Belediyelerin belli hizmetleri “...etmek ve ettirmek”, “...yaptırmak”, “...yaptırıp işletmek”, “...işletmek veya işlettirmek”, “ ...kurmak ve kurdurmak” gibi ifadeler özelleştirmeye yasal imkanlar sağlamaktadır.

5393 sayılı Belediyeler Kanununun 15. maddesindeki değişik fıkralarındaki hükümler buna örnek gösterilebilir:

- Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek; kaynak sularını işletmek veya işlettirmek.
- Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dahil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek.
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.
- Toptancı ve perakendeci halleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettirmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek.
- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek.

Aynı şekilde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeler Kanununun 7. maddesindeki şu hükümler özelleştirme yapılmasına imkan vermektedir:

- Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak. Ağaçlandırma yapmak, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek. Bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak. Büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak. Katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma

istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

-Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek.

-Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek. Gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek

-Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek.

-Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak.

-Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

-Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek.

Söz konusu yasaların değişik fıkralarındaki hüküm ve ifadeler; Belediyelerin üstlendikleri hizmetleri kendileri sunabilecekleri gibi özel sektörden de temin edebileceğini göstermektedir. Ayrıca yerel yönetimler bazı mal ve hizmetleri kendileri üretebilecekleri gibi yasal çerçevede özel sektörden karşılayabilirler.

5.5. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Birimlerinde Yapılan Özelleştirme Uygulamaları

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde özelleştirme uygulamaları ilk kez 1986–1987 yıllarında şehiriçi otobüs işletmesinde başlamıştır. Daha sonra katı atık toplama ve çevre temizliği,

haşere ile mücadele, terminal işletmesi, park ve bahçe yapımı, park ve bahçelerin bakım ve onarımları, özel güvenlik hizmetleri, araç kiralama, dışarıdan proje ve teknik hizmet alımı gibi birçok alanda özelleştirme yapılmıştır.

Antalya Büyükşehir Belediyesinin çeşitli birimlerinde yapılan özelleştirmelerde; başta “İhale yöntemi” olmak üzere, “İmtiyaz”, “Kiralama”, “Satış”, “Yap-işlet-devret” ve “Kat karşılığı” gibi yöntemler kullanılmıştır.

İhale Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde en yaygın olarak kullanılan yöntemdir. İhale, bazı kamusal mal ve hizmet üretiminin hizmetle ilgili sorumluluk kamuda kalmak şartıyla, bir sözleşme ile özel kesime yaptırılmasıdır. Üretimin finansmanı belediyece karşılanır iş veya üretim özel kişi veya kuruluşlara bir sözleşme çerçevesinde yaptırılır. Yüklenici firmanın bu ilişki içinde başlıca rolü hizmeti fiilen yürütmesidir. Firma hizmetin yürütülmesinden sorumlu olup, sözleşmede belediye tarafından belirlenen standartlara fiyatlara ve şartlara uyarak hareket etmektedir.(Alper,1994, s.21).

Özelleştirme Uygulamalarında Belediyelerin ihale yöntemini tercih etmesinin başlıca gerekçeleri şunlardır:

-Firmalar arasında rekabeti sağlaması: İhaleyi kazanmak için firmalar arasındaki rekabet gerçek üretim maliyetlerinin ortaya çıkmasına yardım edecektir. Böylece ihaleyi en düşük maliyetle en kaliteli hizmet üretecek firma kazanacaktır. Dolayısıyla ihale yöntemi hizmet maliyetlerini düşmesine yol açacaktır.

-Bütçe sınırlaması yaratması: Özel teşebbüsün kar elde etme güdüsünün kamu kesiminde bütçeyi büyütme ve personel sayısını artırma güdüsünün yerinin almasıyla; bütçe giderleri artış sınırlanacak ve uzun dönemde kamu kuruluşlarının örgütsel büyümesi önlenecektir.

-Sendika engelini aşmak: İhale yönetiminin kullanılmasıyla personel harcamalarından tasarruf edilecek ve kamu kuruluşları sendikaların baskısından kurtarılmış olacaktır. Ayrıca ihale yöntemi ek personel çalıştırmadan hizmet miktarının artırılmasını sağlayacaktır.

-Zaman tasarrufu sağlamak: İhale yöntemiyle; projeler kısa sürede bitirilecek ve ortaya çıkabilecek yeni sorunlar bürokrasiye meydan vermeden, esnek uygulamalarla daha etkin bir şekilde çözümlenebilecektir.

-Daha etkin planlama yapılmasına olanak vermek: İhale yönteminde kamu kuruluşları hizmetin gerçekleştirilmesini özel sektöre vermekte; kendisi ise daha çok planlama, koordinasyon ve denetim yapma imkanını elde etmektedir. Böylece ihale yöntemi daha etkin olarak plan yapılmasına ve kaynakların dağılımına katkıda bulunacaktır

(http://www.econturk.org/Turkiyeeekonomisi/yerel_hizmet.doc).

Çalışmamızda ihale yoluyla yapılan özelleştirme uygulamaları iki ana başlık altında incelenecektir:

Birincisi, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında gerçekleştirilen ve belediye bütçesinden harcama yapılmasını gerektiren özelleştirmelerle ilgili ihalelerdir.

İkincisi, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu kapsamında yapılan ve Belediyeye gelir sağlayan özelleştirmelerle ilgili ihalelerdir.

5.5.1. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu Kapsamında Yapılan Özelleştirme İhaleleri

Kamu İhale Kanunu kapsamında yapılan ihaleler; genellikle belediye bütçesinden ödenek ayrılan temizlik işleri, çevre sağlığı, park ve bahçeler, koruma ve güvenlik, zabıta gibi hizmetlerle ilgilidir.

5.5.1.1. Temizlik Hizmetlerinde Yapılan Özelleştirme Uygulamaları

Antalya Büyükşehir Belediyesinde temizlik hizmetlerinde yapılan özelleştirme uygulaması 1989 yılında başlamıştır. Belediye temizlik işlerinde özelleştirme uygulamasını açık ihale usulü götürü bedel sözleşmesiyle özel işletmeye ihale edilmiştir. İhale edilen iş ilk yıl belirli bölgeleri kapsamış, daha sonraki yıllarda ise belediye sınırlarının tamamını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 1994 yılında Antalya Belediyesi Büyükşehir statüsüne geçince hizmet alanları yeniden düzenlenmiştir.

Açık ihale usulü ve götürü bedel sözleşmesi 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 19. maddesinden hareket edilerek şöylece açıklanabilir:

-Açık ihale usulü, bütün isteklilerin teklif verebildiği usuldür. Bu usulde, tekliflerin açık olması değil, ihalenin herkese açık olması ifade söz konusudur. Kanun ve ihale şartnamesinde yazılı genel şartları taşıyan herkes bu ihaleye katılabilecektir. Bu ihale türünde teklifler kapalı zarf içinde hazırlanarak idareye verilir. İhale sırasında istekli ile hiçbir konuda (fiyat, teknik koşullar, taahhüdün nasıl gerçekleştirileceği, vs.) pazarlık yapılmaz. Sadece 37'nci maddede yazılı bazı durumlarda isteklilerden yazılı olarak açıklama yapılması istenebilir.

4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmesinin 6. maddesinde ise götürü bedel; Ayrıntılı özellikleri ve miktarı idarece belirlenen mal alım işinin tamamı için isteklinin teklif ettiği toplam bedeldir.

Bu çalışmada temizlik hizmetlerinin özelleştirilmesinin analizini yapmak ve performansını değerlendirmek için izlenen yöntem ana unsurlarıyla şöyledir:

-Verilerine ulaşabildiğimiz Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2008 yılında yaptığı temizlik işleri ihalesi incelemeye tabi tutulmuştur.

-Belediyenin “ihaleye çıkış bedeli” ve ana maliyet kalemleri (işçilik, araç kullanım bedeli ve sarf malzeme bedeli)belirli varsayımlarla Belediye ve özel sektör yönünden karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

-Toplam olarak özelleştirmenin Belediyeye sağladığı avantajlar belirlenmeye çalışılmıştır.

İnceleyeceğimiz 2008 yılındaki temizlik işi ihalesiyle ilgili başlıca bilgiler şunlardır:

İhale Edilen İşin Konusu ve Kapsamı: 2008 yılı Antalya Büyükşehir Belediyesi Mücavir alanı içinde bulunan orta refüjler, caddeler ve kaldırımların temizlik, katı atık toplama taşıma ve tıbbi atıkların toplanmasıyla ilgili hizmet satın alınması. Şartnamede belirtilen toplam uzunluğu 280 km olan 129 adet bulvar, cadde ve sokakta bu temizlik hizmetleri verilecektir. Söz konusu şartnamede belirtilen 46 noktada ise katı atık ve tıbbi atıklar toplanacaktır. 30 km uzaklıkta bulunan depolama sahasına katı atıklar ile tıbbi atıkların periyodik olarak taşınması ve depolanması yapılacaktır.

İhale Yöntemi: “Açık İhale Usulü” ve toplam bedel üzerinden “ Götürü Bedel Sözleşmesi”

İhale Çıkış Bedeli: 9.421.979 TL

İhalenin Veriliş Bedeli: 8.980.000 TL.

İhale Süresi: 303 gün

İhtiyaç Duyulan Personel ve Araç- Gereçler: 550 personel, değişik tiplerde 26 araç ve temizlik işlerinde kullanılacak tüketim malzemelerdir.

İhaleye çıkış bedelinin; Belediyenin Antalya halkına sunmayı öngördüğü temizlik hizmetinin Belediye tarafından hesaplanan toplam maliyetini (Belediyeye asgari maliyeti) yansıttığı varsayılmaktadır. Belediye hizmetin ihaleye çıkış bedelini; Hizmet Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliğinin 8.maddesindeki "yaklaşık maliyetin hesaplanmasına esas miktar ve fiyatların tespiti" başlığı altında bulunan bilgiler ışığında ATSO' dan aldığı fiyatlara göre tespit etmektedir.

İhaleye çıkış bedeli; personel ücretleri, araç gereç yıpranma ve işletim giderleri (yıpranma payı, araç vergisi, sigorta, yakıt, yağ v.b), hizmetin yapılması için sarf malzemesi giderleri ve yüklenici firma karından oluşmaktadır.

Bu maliyet unsurlarının ve yüklenici karının ihaleye çıkış bedeli içindeki payı Tablo 5.8 de gösterilmiştir.

Tablo 5. 8. Temizlik Hizmetlerinde İhaleye Çıkış Bedeli İçinde Tahmini Maliyet Kalemleri ve Payları

Maliyetler ve Kar	Tutarı (TL)	Payı (%)
Personel Ücretleri	6.276.600	67
Araç Gereç Maliyetleri	2.411.800	26
Sarf Malzeme	155.000	2
Yüklenici Karı	578.579	5
TOPLAM	9.421.979	100

Not: Hesaplamalar İhale şartnamesindeki verilerden hareket edilerek yapılmıştır.

Tabloda görüldüğü gibi temizlik işlerinde en büyük maliyet unsurunu %67 ile personel giderleri, %26 payla temizlik işlerinde kullanılacak araç gereçlerin işletim maliyetleri ve %2 ile sarf malzeme tutarları oluşturmaktadır. Yüklenicinin karının payı ise % 5 civarındadır.

Yüklenici firma karı, ihalelerde rekabetin en önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır. İş ihaleye çıkarılırken yaklaşık maliyetler bulunduktan sonra, Belediye yetkilileri yüklenici firma karını yaklaşık maliyet üzerine ilave etmektedirler 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 53. maddesi uyarınca çıkarılan Hizmet Alımı Uygulama Yönetmeliği'nin 9.maddesinin b fıkrasının 3. bendinde belirtilen yüklenici karı %20'den fazla olamaz. İhalede firmalar arası rekabet yüklenici karı üzerinden yapılmaktadır. Dolayısıyla en az kar sağlamayı göze alan firma en düşük fiyatı (ihale bedelini) teklif etmektedir.

Aşağıda bu maliyet unsurlarının Büyükşehir Belediyesi ve özel sektör yönünden karşılaştırması yapılacaktır.

5.5.1.1.1. Personel Ücretlerinin Karşılaştırılması

Personel ücretlerinin karşılaştırılması yapılırken; Belediye'nin hazırladığı ihale sözleşmesinde hizmetin sunumu için belirlediği personel sayısı (gerekli gördüğü personel); hem Belediye hem de özel işletme için eşit varsayılmıştır. Aynı sayıda personeli Belediye çalıştırmış olsaydı, bunun Belediyeye maliyetinin ne olacağı hesaplanmıştır. Daha sonra bu maliyet, özel işletme için hesaplanan maliyet tutarı ile karşılaştırılmıştır.

Personel olarak yalnız işçiler dikkate alınmış, memurlar hesaplara dahil edilmemiştir.

Büyükşehir Belediyesi için hesaplanan işçi maliyeti

Antalya Büyükşehir Belediyesinde işçiler üç kademe olarak sınıflandırılmakta olup ücretleri aşağıda belirtilmiştir.

1. Kademe'de 1- 5 yıl çalışan işçilerin ücretleri düşük düzey: 1.226,68 TL
2. Kademe'de 6–14 yıl çalışan işçilerin ücretleri orta düzey: 1.716,81 TL
3. Kademe'de 15 yıl ve üzeri çalışan işçilerin ücretleri yüksek düzey: 2.322,74 TL

Bir belediye personelinin ücreti üç kademenin ortalaması alınarak $5266,23 \text{ TL} / 3 = 1.755,41$ TL olarak bulunmuştur.

Özel şirketin aylık personel maliyeti, ilgililerle yapılan görüşmeler sonucunda 951 TL olarak saptanmıştır. Bu maliyetin içinde ücret, yemek ve SSK primleri bulunmaktadır.

Belediye ve özel şirket personelinin kişi başı maliyeti karşılaştırılmalı olarak aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 9. Antalya Büyükşehir Belediyesinin ve Özel Şirketin Personel Maliyetinin Karşılaştırılması (TL)

Hizmet Veren	Bir İşçinin Aylık Maliyeti	Bir İşçinin Yıllık Maliyeti
Belediye Personeli	1.755	21.060
Özel Sektör Personeli	951	11.412
Fark	804	9.648

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Toplam personel maliyetlerinin karşılaştırılması:

Büyükşehir Belediyesinin ihale sözleşmesinde belirtilen personel sayısı, belediyenin yükleniciye çalıştırılmasını şart koştuğu personel sayısı (550 Kişi) ile aynı kabul edilmiştir.

Çünkü Belediye; halka sunulmasını gerekli gördüğü temizlik hizmetini ancak bu sayıda (550) kişiyle gerçekleştirebileceğini varsaymaktadır.

Belediyenin toplam personel maliyeti:

Aylık maliyet: $550 \text{ personel} \times 1.755 \text{ TL} = 965.250 \text{ TL}$

Yıllık maliyet: $965.250 \text{ TL} \times 12 \text{ ay} = 11.583.000 \text{ TL}$

Yüklenici firmanın toplam personel maliyeti:

Aylık maliyet: $550 \text{ personel} \times 951 \text{ TL} = 523.050 \text{ TL}$

Yıllık maliyet: $523.050 \text{ TL} \times 12 \text{ ay} = 6.276.600 \text{ TL}$

Yukarıdaki hesaplamaların sonuçlarından görüleceği gibi;

— Belediyenin yıllık toplam personel maliyeti: 11.583.000 TL

— Özel şirketin yıllık toplam personel maliyeti: 6.276.600 TL dir.

Kabul edilen varsayımlar altında özel şirketin personel maliyetinin, Belediyenin maliyetinden 5.306.400. TL daha düşük olduğu görülmektedir.

Yapılan bu analizin sonuçları Tablo 5.10 de gösterilmiştir.

Tablo 5. 10. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Toplam İşçilik Maliyetleri (TL)

Hizmet Veren	550 İşçinin Aylık Maliyeti	550 İşçinin Yıllık Maliyeti
Belediye Personeli	965.250	11.583.000
Özel Sektör Personeli	523.050	6.276.600
Fark	442.200	5.306.400

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

5.5.1.1.2. Araç Gereç Maliyetlerinin Karşılaştırılması

Temizlik hizmetlerinde kullanılan araç ve gereç maliyetlerinin karşılaştırılması yapılırken şu şekilde hareket edilmiştir:

-Büyükşehir Belediyesinin; ihale sözleşmesinde temizlik işlerinin gördürülmesi için özel şirketten kullanılmasını şart koştuğu araç sayısı, Belediye için aynı kabul edilmiştir. Çünkü Belediye'nin de yapılmasını gerekli gördüğü temizlik hizmetini ancak bu sayıda araç ve gereçle yapabileceği varsayılmıştır.

-Araç gereç maliyetlerinin kapsamında yıpranma payları, akaryakıt, araç vergileri ve sigortası, bakım ve onarım giderleri bulunmaktadır.

Bir aracın aylık ve yıllık kullanım maliyeti şu şekilde hesaplanmıştır:

Belediyenin yüklenici firmadan istediği araçların değişik tiplerde olmasından dolayı araç türlerinin maliyetlerinde farklılık görülmektedir. İlgililerle yapılan görüşmeler sonucunda türlerine göre araçların aylık maliyetleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.11. Temizlik Hizmetlerinde Araç Türleri, Sayısı ve Aylık Maliyeti (TL)

Araç Türü	Aylık Maliyet	Araç Sayısı	Aylık Maliyet
Yol Süpürme Araçları	9.360	8	74.943
Kamyonlar	7.702	10	77.018
Tıbbi Atık Araçları	3.515	2	7.030
Diğer Araçlar	3.334	10	33.339
TOPLAM	23.911	30	192.330

Kaynak: ABB Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü Haziran 2008

Yukarıda Tabloya göre araçların aylık toplam maliyeti 192.330 TL dir.

Araçların yıllık toplam maliyeti ise Tablo 5.12 da gösterilmiştir.

Tablo 5.12. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Araçların Yıllık Maliyetleri (TL)

Araç Türü	Adet	Aylık Maliyet	Yıllık Maliyet
Yol Süpürme Araçları	8	74.943	899.316
Kamyonlar	10	77.018	924.216
Tıbbi Atık Toplama Aracı	2	7.030	84.360
Diğer Araçlar	10	33.339	400.068
Toplam Yıllık Maliyet	30	192.330	2.307.960

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

5.5.1.1.3. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Sarf Malzemesi Maliyetinin Karşılaştırılması

Temizlik hizmeti ihalesinde en son maliyet kalemi ise bu hizmetin yapılmasında kullanılan sarf malzemeleri ve personel kıyafetlerinin bedelidir. 2008 yılına ait sarf malzemelerinin ve kıyafetlerin ayrıntılı listesi ve tahmini fiyatları Tablo 5. 13 gösterilmiştir.

Tablo 5.13. Temizlik Hizmetlerinde Kullanılan Sarf Malzemeleri ve Tahmini Tutarları (TL)

Sıra No	Sarf Malzemeleri	Adet	Birim Fiyatı	Tutar
1	Çalı Saplı Alan Süpürgesi	17000	5	85.000
2	Plastik Faraş	1000	1,5	1.500
4	Battal Boy Çöp Poşeti	850	2	1.700
5	Kauçuk Eldiven	550	1	550
6	Dezenfektan (litre)	1700	5,50	9.350
7	Basılı Evrak Maliyeti (cilt)	170	2	340
8	Bone	1250	0,07	87,50
9	Gözlük	24	4	96
10	İş Emniyet Yeleği	550	8	4.400
11	Yağmurluk	550	5	2.750
12	Yazlık İş Elbisesi (1 takım)	550	23	12.650
13	Kışlık İş Elbisesi (1 takım)	550	30	16.500
14	Ayakkabı (1 çift)	550	20	11.000
15	Çizme (1 çift)	550	17	9.350
TOPLAM				155.273

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Tabloda görüldüğü gibi sarf malzemelerin yıllık toplam maliyeti 155.273 TL dir.

5.5.1.1.4. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Toplam Maliyetlerinin Karşılaştırılması

Belediyenin ve özel şirketin yukarıda belirlenen maliyet kalemleri temel alınarak temizlik hizmetlerinin yıllık maliyet karşılaştırılması yapılacaktır.

Büyükşehir Belediyesinin temizlik hizmetleri yıllık maliyeti, ücretler hariç diğer maliyet kalemleri tutarlarının özel şirketle eşit olduğu varsayımıyla hesaplanmıştır.

Belediye için temizlik hizmetinin yıllık toplam maliyeti; personel maliyeti 11.583.000 TL, araçların bakım ve onarım giderleri 2.307.960 TL ve sarf malzemesi bedeli 155.000 TL olmak üzere toplam 14.045.960 TL olmaktadır.

Tablo 5.14. Belediye İçin Temizlik Hizmetinin Yıllık Toplam Maliyeti (TL)

Gider Türü	Aylık Maliyet	Yıllık Maliyet
Personel	965.250	11.583.000
Araçlar	192.330	2.307.960
Sarf Malzeme	-----	155.000
TOPLAM	1.157.580	14.045.960

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Özel sektör için temizlik hizmetinin yıllık toplam maliyeti ise personel için 6.276.600 TL, araç bakım ve onarımı giderleri için 2.307.960 TL ve sarf malzemesi için 155.000 TL olmak üzere 8.739.560 TL olarak bulunmuştur.

Bu hesaplamada yüklenici firmanın karı dikkate alınmamıştır.

Tablo 5.15. Özel Sektör İçin Temizlik Hizmetinin Yıllık Toplam Maliyeti (TL)

Gider Türü	Aylık Maliyet	Yıllık Maliyet
Personel	523.050	6.276.600
Araçlar	192.330	2.307.960
Sarf Malzeme	-----	155.000
TOPLAM	715.380	8.739.560

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Büyükşehir belediyesi ile özel şirketin temizlik hizmeti toplam maliyet karşılaştırması aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. 16. ABB ile Özel Şirket Temizlik Hizmeti Maliyet Karşılaştırılması (TL)

Gider Türü	Belediye Maliyeti	Özel Sektör Maliyeti	Fark
Personel gideri	11.583.000	6.276.600	5.306.400
Araç bakım Giderleri	2.307.960	2.307.960	0
Sarf malzeme Giderleri	155.000	155.000	0
Toplam	14.045.960	8.739.560	5.306.400

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Yukarıdaki Tablodaki veriler dikkate alınarak temizlik hizmetlerinde özelleştirilmesinden çıkarılan sonuç şunlardır:

-Özel şirketin temizlik hizmeti yıllık toplam maliyeti (8.739.560.TL), Büyükşehir Belediyesinin maliyetinden (14.045.960.TL) % 36 daha düşüktür. Böylece Belediye temizlik işlerini özel şirkete vererek 5.306.400.TL tasarruf etmektedir. Başka bir ifadeyle özel şirket daha verimli çalışarak temizlik işlerini daha düşük bir maliyetle yapmaktadır. Ancak çıkarılan bu sonuç ihtiyatla karşılanıp öyle yorumlanmalıdır: Tablo incelendiği zaman ABB ile özel şirketin temizlik hizmeti maliyeti arasında farkın (5.306.400.TL); bütünüyle iki kurumun personel maliyeti farkından kaynaklandığı görülür.

Yukarıda yaptığımız varsayımlar nedeniyle iki kurumun “araç bakım ve sarf malzemesi” maliyetleri arasında bir fark yoktur. Bu durum karşısında iki kurumun personel maliyetini irdelemek gerekmektedir.

-Yaptığımız hesaplamalarda iki kurumun istihdam edeceği personel sayısını 550 olarak eşit varsayılmıştır. Belediye ile özel şirketin toplam personel maliyet tutarları arasındaki fark (5.306.400.TL), iki kurumun personel başına maliyet (ücret) farklılığından ileri gelmektedir. Temizlik personeli ortalama ücreti Belediyede 1.755,0 TL, özel şirkette 951,0 TL olup; Belediye personelini ortalama ücreti özel şirketten 804,0 TL (% 84,6) daha yüksektir.

Özel şirket Belediyeden çok düşük ücretle personel istihdam etmektedir. Belediye’de çalışan işçilerin kıdemli olması, büyük çoğunluğunun sendikalı olup toplu sözleşme imkanlarından yararlanması ücretlerin yüksekliğine yol açmaktadır. Buna karşılık özel şirket düşük ücretle yeni işçi almakta, genellikle onları asgari ücret seviyesinde istihdam etmektedir; özel şirket sahiplerinin baskısı nedeniyle işçilerin çoğu hatta bazen tümü sendikal ve toplu sözleşme hakkından yararlanamamaktadır.

-Özel şirketin temizlik hizmetlerini daha düşük bedelle yapması; verimlilikten değil personel ücretlerinin düşüklüğünden kaynaklanmaktadır.

5.5.1.1.5. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Kişi Başına Maliyetlerinin Karşılaştırılması.

Aşağıdaki Tabloda temizlik hizmetlerinde Belediye ve özel şirketin kişi başına maliyetleri gösterilmiştir.

Tablo 5.17. Temizlik Hizmetlerinde Belediye ve Özel Şirketin Kişi Başı Maliyetleri

Hizmeti Veren	Yıllık Maliyet (TL)	Şehir Nüfus	Kişi Başı Maliyet (TL/Kişi)
Belediye	14.045.960.	913.000	15.38
Özel Sektör	8.980.000	913.000	9.83
Fark	5.065.960	0	5.55

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Tablo 5.17’de görüldüğü gibi Belediye; temizlik hizmetlerini kendisi yapması durumunda 14.045.960 TL harcayacaktır, buna karşılık söz konusu hizmeti özel sektöre yaptırması durumunda 8.980.000TL (ihaleye verilen bedeli) harcayacaktır.

Toplam harcamaları şehir nüfusuna böldüğümüz zaman kişi başına yapılan harcama; hizmetin Belediye tarafından yapılması durumunda 15,38 TL, özel sektör tarafından yapılması durumunda 9,83 TL dir. Başka bir ifadeyle temizlik hizmetini ABB yapması durumunda Antalya’da yaşayan 1 vatandaş 15,38 TL, özel şirket yapması durumunda 9,83 TL ödemiş olacaktır. Bir anlamda bu bedeller temizlik hizmetleri için yapılan harcamaların bir vatandaşa düşen yükünü (maliyetini) göstermektedir. Sonuç olarak yapılan varsayımlar çerçevesinde Antalya’da yaşayan bir kişi temizlik hizmetlerinin özelleştirilmesi dolayısıyla 5,55 TL, (%63,9) daha az bir bedel ödemiş olacaktır.

5.5.1.1.6. Toplanan Katı Atık Miktarına Göre Maliyetlerin Karşılaştırılması

Tablo 5.18 de toplanan katı atık miktarının Belediye ve Özel şirket için ton başına maliyetleri gösterilmiştir. Tabloya göre 2008 yılında ABB’si sınırları içinde toplam 17.821,55 ton katı atık toplanmıştır. Söz konusu hizmeti Belediyenin yapması durumunda ton başına maliyet 788,14 TL, özel sektörün yapması durumunda ise 503,88 TL olmaktadır. Başka bir ifadeyle 2008 yılında ABB katı atık toplama hizmetini kendisinin yapması halinde ton başına harcayacağı bedel 788,14 TL, özel sektörün yapması durumunda ise ödeyeceği bedel 503,88 TL olmaktadır. Bu veriler karşısında ABB temizlik hizmetlerini özelleştirerek ton başına 284,26 TL (%63,9), toplam olarak da 5.065.960 TL daha az bir bedel ödemiş olacaktır.

Tablo 5.18. 2008 Yılında Toplanan Katı Atık Miktarının Ton Başına Maliyetlerinin Karşılaştırılması

Hizmeti Veren	Yıllık Maliyet(TL)	Katı Atık Miktarı (Ton)	Ton Başına Maliyet (TL/Ton)
Belediye	14.045.960.	17.821,55	788,14
Özel Sektör	8.980.000	17.821,55	503,88
Fark	5.065.960		284,26

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Temizlik İşleri Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

5.5.1.2. Park ve Bahçelerde Yapılan Özelleştirme

Antalya Büyükşehir Belediyesi, park ve bahçelerin bakım ve temizlik hizmetlerinde özelleştirme uygulaması yapmıştır. Belediye özelleştirmeye gitmeden önce bu hizmetleri kendisi sunmaktaydı. Park ve bahçelerin bakım ve temizlik işlerinin özel şirkete verilmesi 1990 yılında başlamıştır. Bu çerçevede park ve bahçelerin yapımı, sulama sistemlerinin kurulması, temizlik ve bakımlarının yapılması birbirinden ayrı olarak ihale yöntemiyle özel şirketlere verilmiştir.

Burada park ve bahçelerin bakımı ve temizliğini kapsayan hizmet alımı ihalesi incelenecektir. Bu incelemede aşağıdaki unsurlar dikkate alınacaktır:

-Verilerine ulaşabildiğimiz Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2008 yılında yaptığı park ve bahçelerin temizlik işleri ihalesi incelenecektir.

-Belediyenin “ihaleye çıkış bedeli” ve ana maliyet kalemlerinden sadece işçilik maliyeti Belediye ve özel şirket yönünden karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma yapılırken Belediye ve özel şirketin eşit sayıda personel kullandığı varsayılmıştır.

-Toplam olarak özelleştirmenin Belediyeye sağladığı avantajlar belirlenmeye çalışılmıştır.

-Ayrıca aynı hizmetin özelleştirilmesinin diğer belediyeler ile karşılaştırılması yapılmıştır.

2008 yılında park ve bahçelerde yapılan özelleştirme ile ilgili veriler aşağıda belirtilmiştir.

İhale edilen işin adı ve kapsamı: 2008 yılı Antalya Büyükşehir Belediyesi Mücavir alanı içinde bulunan, yeşil alanların bakım ve temizlik hizmeti satın alınması. Şartnamede belirtilen Belediye sınırları içinde bulunan toplam 843,40 dekarlık yeşil alanların temizliği, bakımı, ağaçların budanması ve çiçek dikiminin periyodik olarak yapılması.

İhale yöntemi: “Açık İhale Usulü” ve toplam bedel üzerinden “Götürü Bedel Sözleşmesi”

İhale çıkış bedeli: 9.611.717 TL

İhale verilmiş bedeli: 4.618.000 TL

İhale süresi: 12 ay

İhtiyaç duyulan personel ve araç- gereçler: İhtiyaç duyulan personel ve araç sayıları aylara göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle sayılar ortalama olarak alınmıştır; 374 personel, değişik tipte 38 araç kullanılmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi park ve bahçelerin bakım ve temizlik işlerini özelleştirerek; ihaleye çıkardığı (9.611.717 TL)bedelden daha düşük bedelle(4.618.000 TL) özel şirkete vermiştir. Böylece Belediye ihaleye çıkış bedeline göre %52 oranında bir tasarruf (kazanç) sağlamış olmaktadır.

Park ve bahçelerin bakım temizlik işlerinin belediye ve özel şirket için aylık ve yıllık işçi maliyetleri Tablo 5.20’de gösterilmiştir.

Tablo 5.19. Park ve Bahçelerin Bakım Temizlik İşlerinde Yıllık İşçi Maliyetleri (TL)

Hizmet Veren	Aylık İşçi Maliyeti	Yıllık İşçi Maliyeti
Belediye personeli	374 x1.755 = 656.370	7.876.440
Özel Şirket personeli	374 x 951 = 355.674	4.268.088
Fark	300.696	3.608.352

Tabloda görüldüğü gibi ABB park ve bahçelerin bakım onarım ve temizlik hizmeti işini kendisi yapmış olsaydı, 374 personel için aylık 656.370 TL, yıllık 7.876.440 TL harcama yapacaktı. Bu hizmeti özelleştirerek aynı sayıda personel için aylık 355.674 TL, yıllık olarak 4.268.088 TL ödeyecektir. Böylece Belediye aylık 300.696 TL, yıllık 3.608.352 TL bir tasarruf (kazanç) sağlamış olmaktadır.

Toplam harcamaları şehir nüfusuna böldüğümüz zaman kişi başına yapılan harcama; hizmetin Belediye tarafından yapılması durumunda 8,62 TL, özel sektör tarafından yapılması durumunda 5.06 TL dir. Başka bir ifadeyle temizlik hizmetini ABB yapması durumunda Antalya’da yaşayan vatandaş 8,62 TL, özel şirket yapması durumunda 5.06 TL ödemiş olacaktır. Bir anlamda bu bedeller park ve bahçelerin temizlik ve bakım işlerinin yapılmasının vatandaş başına düşen yükünü (maliyetini) göstermektedir. Sonuç olarak yapılan varsayımlar çerçevesinde Antalya’da yaşayan bir kişi park ve bahçe temizlik hizmetlerinin özelleştirilmesi dolayısıyla 3,56 TL (%41) daha az bir bedel ödemiş olacaktır.

Tablo 5.20.Park ve Bahçe Bakım ve Temizlik İşlerinin Belediye ve Özel Şirket Kişi Baş Maliyetleri(TL)

Hizmet Veren	Toplam Maliyet	Şehir Nüfusu	Kişi başı maliyet
Belediye personeli	7.876.440	913.000	8,6
Özel Şirket personeli	4.618.000	913.000	5,06
Fark	3.608.352	0	3.54

ABB park ve bahçelerin bakım ve temizlik ihalesiyle ilgili veriler Kayseri Büyükşehir Belediyesi ile karşılaştırdığı zaman aşağıdaki tespitler dikkatimizi çekmektedir(Tablo 5.21):

Kayseri Büyükşehir Belediyesi park bahçe bakım ve temizlik işlerini 2008 yılında birer aylık iki ihale ile 1.029.313 TL (01.11.2008–31.12.2008) ve 1.029.348 TL (01.09.2008-31.10.2008) özel şirkete vermiştir. Belediye yapılan sözleşmede şirketlere 500 kişi çalıştırma şartı koymuştur(www.kik.gov.tr).

Antalya Büyükşehir Belediyesinin park ve bahçe bakım ve temizlik işlerinin ihale bedelinin aylık tutarı: 4.618.000 TL/12 Ay = 384.833 TL/Ay; buna karşılık Kayseri Büyükşehir Belediyesinin aylık tutarı 1.029.300 TL' dir. Bu durumda ABB' nin ihale bedelinin Kayseri Büyükşehir Belediyesi' nin bedelinden %267 düşük olduğu görülmektedir.

Antalya Büyükşehir Belediyesinin personel başı maliyeti 1.028,96 TL, Kayseri Büyükşehir Belediyesindeki 2.058,60 TL dir. Burada da ABB nin personel başı maliyeti Kayseri Büyükşehir Belediyesinden 1.029,64 TL (%50) daha düşüktür.

Eğer ABB belediyesi söz konusu hizmeti Kayseri BB si gibi 500 kişi ile yapmış olsaydı aylık maliyeti; 500 X 1.028,96 TL= 514.480 TL olacaktır.

Tablo 5.21 Belediyeler Arasında Yüklenici Şirketlerin Personel Başına Maliyetleri

Büyükşehir Belediyesi	Aylık Maliyet (TL)	Personel Sayısı	Personel Baş Maliyet (TL)
Antalya	384.833	374	1.028,96
Kayseri	1.029.300	500	2.058,60
Fark			1.029,64

Kaynak: www.kik.gov.tr

5.5.1.3. Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğünün Özelleştirme Uygulaması

Burada Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğünün haşere ile mücadele hizmetinin özelleştirilmesi incelenecektir. Müdürlük 1999'da ilaç alımı ve haşere ile mücadeleyi Büyükşehir Belediyesinin birimi olarak yerine getirmekteydi. 2000 -2003 yıllarında itibaren Birim alt

kademedeki belediyelere ilaç temin etmek ve belediyeler arasında koordinasyonu sağlama görevini üstlendi. 2004 yılında ise birim tekrar haşere ile mücadele görevini üstlenmiştir.

Aşağıda 2008 yılında vektörel* mücadele hizmet alım ihalesi incelenmiş; işçilik maliyetinin belediye ve özel şirket açısından karşılaştırılması yapılmıştır.

İhale edilen işi adı ve kapsamı: 2008 yılı Antalya Büyükşehir Belediyesi Mücavir alanı içinde vektörel mücadele hizmet alımı. Büyükşehir mücavir alanı içinde periyodik olarak karadan ve denizden vektörel mücadelenin sağlanması

İhale yöntemi: “Açık İhale Usulü” ve toplam bedel üzerinden “Götürü Bedel Sözleşmesi”

İhale çıkış bedeli: 13.346.376 TL

İhale verilmiş bedeli: 10.780.000 TL

İhale süresi: 12 ay

İhtiyaç duyulan personel ve araç-gereçler: İhtiyaç duyulan personel ve araçsayısı aylara göre değişim göstermektedir, sayılar ortalama olarak alınmıştır; 546 personel, değişik tipte 58 araç kullanılmaktadır. Antalya Büyükşehir Belediyesi vektörel mücadele işlerini özelleştirerek, ihaleye çıktığı bedelden 13.346.376 TL %19,2 oranında daha ucuz bedele (10.780.000TL) mal etmiştir; burada belediyenin sağladığı avantaj 2.566.376 TL dir.

Tablo 5.22. Vektörel Mücadelede Yıllık İşçi Maliyetleri ve Kişi Başına Maliyetler(TL)

Hizmet Veren	Aylık İşçi Maliyeti	Yıllık İşçi Maliyeti	Şehir Nüfusu	Kişi başına maliyet
Belediye personeli	546 x 1.755 = 958.230	11.498.760	913.000	12,60
Özel Şirket personeli	546 x 951 = 519.246	6.230.952	913.000	6,82
Fark	438.984	5.267.808		5.78

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Çevre Sağlığı Şube Müdürlüğü, Haziran 2008.

Tabloda görüldüğü gibi ABB vektörel mücadele işini kendisi yapmış olsaydı; 546 personel için aylık 958.230 TL, yıllık 11.498.760 TL harcama yapacaktı. Bu hizmeti özelleştirerek aynı sayıda personel için aylık 519.246 TL, yıllık olarak da 6.230.952 TL ödeyecektir. Böylece Belediye aylık 438.984TL, yıllık 5.267.808TL(%45)bir tasarruf (kazanç) sağlamış olmaktadır.

* Vektör: Herhangi bir hastalık etkenini taşıyan, bulaşmasına aracılık eden canlılara denir. Her zaman için hastalığı bir başkasına bulaştırabilecek potansiyele sahiptir

Toplam harcamaları şehir nüfusuna böldüğümüz zaman kişi başına yapılan harcama; hizmetin Belediye tarafından yapılması durumunda 12,60 TL, özel sektör tarafından yapılması durumunda 6,82 TL dir. Başka bir ifadeyle vektörel mücadele hizmetini ABB yapması durumunda Antalya’da yaşayan 1 vatandaş 12,60 TL, özel şirket yapması durumunda 6,82 TL ödemiş olacaktır. Sonuç olarak vektörel mücadele işinin özelleştirilmesinden dolayı vatandaş %45 daha az bir bedel ödemektedir.

5.5.1.4. Koruma ve Güvenlik Hizmetlerinde Özelleştirme Uygulaması

Koruma ve güvenlik hizmetlerinde ilk özelleştirme uygulaması 2005 yılın son 3 ayı için sadece Antalya Toptancı Halinde yapılmıştır. Yapılan ihaleye göre Toptancı Halinin güvenliği 30 personelle sağlanacaktır. Bu hizmet açık ihale yöntemiyle ihale edilmiştir.

2006 yılında 4 ayrı yerin (Toptancı Hal Kompleksi – Düden Şelalesi Mesire Alanı- Hayvanat Bahçesi –Büyükşehir Belediyesi hizmet binası) güvenliği için açılan ihaleye 15 firma katılmıştır. Daha sonra itiraz üzerine ihale iptal edilmiştir. Bu arada hizmetin aksamaması için davet usulüne göre iş 90 günlüğüne eski şirkete verilmiştir. Şirket 118 kişi ile bu hizmeti yerine getirecektir.

2006 yılında özel güvenlik hizmeti “açık ihale yöntemine” 2. kez ihaleye çıkarılmış, hizmet 5.5 aylık süre ile özel şirkete verilmiştir. İhaleyi alan firmanın 270 kişi çalıştırması şartı konmuştur.

2007 yılında özel güvenlik hizmeti “davet usulüne” göre 3 aylık olarak 270 kişi çalıştırmak üzere ihale edilmiştir. 2007 yılının 4. ayında aynı hizmeti açık ihale usulüne göre 9 aylığına tekrar ihale edilmiş; firmanın 270 personel çalıştırması şart koşulmuştur.

2008 yılında 4 aylık süre ile davet usulüne göre hizmet ihale edilmiş, bir özel güvenlik firması 2.002.200 TL bedelle ihaleyi kazanmıştır. Firmanın 300 kişi çalıştırma şartı konulmuştur.

2008 yılının geri kalan süresi için açılan ihaleyi (davet usulüne göre) bir özel güvenlik firması 2.015.000 TL bedelle kazanmıştır. Firmanın 300 personel çalıştırması gerekmektedir.

Son olarak 01.09.2008 -31.12.2008 tarihlerini kapsamak üzere (4 ay süreli) koruma ve özel güvenlik hizmetleri ihale edilmiştir. İhalenin kapsamında 37 adet birimin 300 kişiyle koruma ve güvenlik hizmetinin sağlanması bulunmaktadır. Burada ihaleye çıkış bedeli 2.561.811 TL, ihale verilmiş bedeli ise 2.160.000 TL’dir. Böylece Belediye 401.811 TL kazanmış olup, bu tutar ihaleye çıkış bedelinden % 15,7 daha düşüktür. İhale verilmiş bedeli içinde 300 personelin maaşı ve kullanılacak araç – gerecin tutarı bulunmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarımız koruma ve güvenlik hizmetlerinde yapılan ihalelerin iyi planlanıp düzenlenmediğini, ihale süresinin kısa olduğunu göstermektedir. Bu durum hizmetlerin aksamasına, hizmet kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Yaptığımız görüşmeler sonucunda düzenlenen ihalelere çok sayıda itiraz yapıldığı tespit edilmiştir. Bu olgu ihalelerin kısa sürede sonuçlanmasını, ihaleyi alan firmanın zamanında işe başlamasını engelleyerek hizmetin aksamasına neden olmaktadır.

5.5.1.5. Zabıta Hizmetlerinde Özelleştirme Uygulamaları

Zabıta hizmetlerinin özelleştirilmesine ait yasal dayanak 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediyeler Kanununun 14. ve 67. maddeleridir.

Antalya Büyükşehir Belediyesi zabıta yardımcılığı hizmetini 2006 yılında ihaleye çıkarmıştır. Bu ihale çerçevesinde 30 zabıta yardımcısı 01.01.2007- 30.06.2009 tarihleri arasında istihdam edilecek, 1 adet binek oto, 1 adet kamyonet, 6 adet motosiklet kullanılacak ve personel üniforma ve robocop kıyafetleri sağlanacaktır. İhaleyi özel firma 1.488.000 TL bedelle kazanmıştır. İstihdam edilen personele brüt asgari ücretin %50 fazlası, günlük 5 TL yemek, 3 TL yol parası ödenecektir. 2008 yılında bir özel güvenlik elemanının aldığı brüt ücretin 1.120 TL olduğu tespit edilmiştir. Aynı yılda Belediyenin kendi personeline ödediği ortalama brüt ücret ise 1.755 TL'dir. Belediyenin kendi personeline ödediği aylık ücret özel şirketin ödediği ücretten 635 TL daha düşüktür..

5.5.2. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu Kapsamında Yapılan İhaleler

2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu esas itibarıyla kamu kurumlarının ihale yoluyla mal ve hizmetler satın alımını düzenleyen bir kanundur. Bu kanunun bir yandan gelişen koşullar karşısında yetersiz kalması, öte yandan AB müktesebatı ile uyumunun sağlanması dolayısıyla ihale sisteminde yeniden bir düzenleme yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yeni düzenleme çerçevesinde ihale işlemleriyle ilgili olarak 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu, ihale sonrası yapılacak olan sözleşmeler için ise 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunlarla kamu satın alımlarında çağın standartlarına uygun bir sistem oluşturulması hedeflenmiştir.

2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 1.inci maddesi; kapsamına giren kuruluşların alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi ve taşıma işlerinin tamamına yönelik bir düzenleme getirmektedir. Ancak 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 2 nci maddesinde ise kapsama alınan kuruluşların mal ve hizmet alımları ile yapım işlerine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Diğer bir ifade ile 2886 sayılı Kanun ile gider gerektiren olan mal ve hizmet alımı, yapım, kiralama ve taşıma işleri yanında gelir sağlayan mal ve hizmet satımı, kiraya verme, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi işleri birlikte düzenlemiştir. 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ise sadece gider gerektiren olan mal ve hizmet alımları ile yapım işleri düzenlenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının gider gerektiren mal ve hizmet alımı, danışmanlık hizmet alımı ve yapım işleriyle ilgili ihaleler 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi olmuştur. Kamu kurum ve kuruluşlarının gelir sağlayan mal ve hizmet satımı, kiraya verme, trampa ve mülkiyetin gayri ayni hak tesisi gibi işlerine ilişkin ihaleler ise yine 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine göre yürütülmeye devam edilmektedir. Bu kanun çerçevesinde yapılan ihalelerde Belediye Encümeni ihale komisyonu olarak görev yapmaktadırlar.

Belediyelere gelir sağlayacak ihaleler 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu kapsamında yapılmaktadır. Antalya Büyükşehir Belediyesi bu kanun çerçevesinde mülkiyetinde bulunan taşınmazlar otobüs terminalin işletilmesi ve toplu taşıma hizmetlerini varlık satışı, kat karşılığı, kiralama ve yap- işlet- devret yöntemleriyle özelleştirmiştir.

Aşağıda Antalya Büyükşehir Belediyesinin 2886 sayılı Kanun çerçevesinde yaptığı özelleştirmeleri açıklayacağız.

5.5.2.1. Emlak İşleri Şube Müdürlüğün Yetki Alanı İçinde Yapılan Özelleştirmeler

Antalya Büyükşehir Belediyesi kendisine ait gayrimenkuller üzerindeki tasarruf yetkisini Emlak İşleri Şube Müdürlüğü aracılığı ile kullanmaktadır. Bu Müdürlük; Belediyeye ait

taşınmazların satış, kiralama işlemlerini yapmakta; söz konusu taşınmazlar üzerinde varlık satışı, kat karşılığı, kira, işletme hakkı devri ve yap-işlet-devret yöntemiyle özelleştirme uygulamaları yapmaktadır.

Emlak İşleri Müdürlüğünün yaptığı özelleştirme uygulamaları ve kullandığı yöntemler aşağıda açıklanmıştır.

5.5.2.1.1. Varlık Satışı Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler

Antalya Büyükşehir Belediyesi 2008 yılı içinde mülkiyeti kendisine ait olan iki taşınmazı özel kişilere satmıştır. Satışı yapılan taşınmazların yeri, alanı ve satın alan firmalarla ilgili bilgileri aşağıda belirtilmiştir:

- Mülkiyeti Belediyeye ait olan Kemerağzı köyündeki 2.366 m²'lik imar planında akaryakıt (LPG istasyonu) olarak gözüken gayrimenkul; 2886 sayılı Yasanın (35/a) hükmüne dayanarak "Kapalı Teklif Usulüyle" 4.200.000 TL bedelle, Belediye Meclisinin 19.06.2007 tarihli ve 392 sayılı ve Belediye Encümenin 17.01.2008 tarihli ve 36 sayılı kararı ile Çallıoğlu İnş. San. ve Tic.A.Ş.ine satılmıştır.
- Kemerağzı köyündeki 9.382 m²'lik ticari alan, 2886 sayılı Yasanın (35/a) hükmü uyarınca "Kapalı Teklif Usulüyle" Belediye Meclisinin 19.06.2007 tarihli 392 sayılı ve Belediye Encümenin 17.01.2008 tarihli ve 35 sayılı kararı ile Çallıoğlu İnş. San. ve Tic.A.Ş. e 3.200.000 TL satılmıştır.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde, Kemerağzı bölgesinde 1.000 m² ile 5.000 m² büyüklüğünde arsaların bedellerinin 800.000TL - 4.500.000 TL arasında değiştiği saptanmıştır. Başka bir ifadeyle bu arsaların metre kare fiyatları 800 ile 4.500 TL arasında bulunmaktadır.

Bu verilerden hareketle 2.366 m² lik akaryakıt istasyonunun metre karesinin değeri 3.000 TL kabul edilirse satış fiyatının yaklaşık 7.000.000 TL olması gerekirdi. Halbuki Belediye bu gayrimenkulü 4.200.000 TL'ye satmıştır. 9382 m² büyüklüğündeki ticari alanın metre karesinin değeri 2.000 TL varsayılırsa satış fiyatının yaklaşık 18.000.000 TL, metre kare değeri 1.000 TL kabul edilirse satış fiyatının 9.000.000 TL olması gerekirdi; oysa bu gayrimenkul 3.200.000TL'ye satılmıştır.

Belli varsayımlarla yaptığımız bu tespitler, ABB'nin bu gayrimenkulleri ne kadar ucuz fiyata sattığını ortaya koymaktadır. Ancak burda doğru değerlendirme için detaylı araştırmalar yaparak fiyatları belirlemek ve ihale sürecini yakından incelemek gerekir.

Satılan gayrimenkullerin fiyatlarının belirlenmesinde etkili olan başlıca unsurlar; arsanın imara açık olup olmaması ve kullanım biçimidir (konut, ticari alan). Buna göre ilk satılan arazinin piyasa fiyatından, ikinci gayrimenkulün ise piyasa fiyatının altında bir bedelle satıldığını sonucu çıkarılabilir.

5.5.2.1.2. Kat Karşılığı Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler

Kat karşılığı yöntemiyle yapılan özelleştirme; mülkiyeti belediyeye ait olan arsaların üzerinde yapılacak olan inşaatlardan, belediyeye arsa bedeli tutarından az olmamak kaydıyla taşınmaz (daire, iş alanı gibi) verilmesini ifade etmektedir.

- Mülkiyeti Belediyeye ait Kemerağzı Yamansaz mevkiinde bulunan 139.107 m²'lik alan; 2886 sayılı Yasanın ilgili hükümleri uyarınca Belediye Meclisinin 11.09.2006 tarihli 543 sayılı ve Belediye Encümenin 03.05.2007 tarihli 243 sayılı kararı gereğince ihalesi yapıp; kat karşılığı Alcanstruction İnş.Tah.Tic.A.Ş - Alkan grup Turz.İşl.A.Ş - Senatur Taş.ve Tic. Ltd. Şirketine verilmiştir. Bu şirket Belediyeye, arsa üzerine inşa edilecek 95 adet villa ve 1 adet iş merkezine karşılık olarak 32 adet villa ve 10.250.000 TL taahhüt etmiştir.

2008 yılında inşaatı biten villalardan mülkiyeti Belediye ait olan 6 villa, 6 Mart 2008'de açık arttırmayla muhammen 2.750.000 TL bedel üzerinden ihaleye çıkarılmış ve tamamı satılmıştır.

5.5.2.1.3. Kiralama Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler

Kiralama yönteminde; hizmetin yürütülmesi için gerekli yatırımların ve tesislerin yapılması belediye tarafından üstlenilmekte, kiralanen tesislerin işletilmesi özel işletmelere bırakılmaktadır.

ABB'nin toplam 388 adet taşınmazını kiraya vermiş bulunmaktadır. Bunlar arasında 250 dükkan, 78 lojman, 21 büfe, 7 çay bahçesi, 6 otopark, 4 benzin istasyonu, 4 stant, 3 hizmet binası, 2 lokanta, 2 kantar yeri, 2 sosyal tesis alanı, 1 ekmek fabrikası, 1 tiyatro, 3 tuvalet, 1 yağ satış merkezi, 1 su parkı yer almaktadır(Tablo 5.24).

Tablo 5.23. ABB'nin Kiraya Verdiği Taşınmazlar ve Sayıları

Cinsi	Adet
Lojman	78
Dükkan	250
Kantar Yeri	2
Akaryakıt Ve Benzin İstasyonu	4
Sosyal Tesis Alanı	2
Tuvalet	3
Otopark	6
Yağ Satış Merkezi	1
Çay Bahçesi	7
Lokanta	2
Stant	4
Hizmet Binası	3
Yeşil Alan Ve Su Parkı	1
Tiyatro	1
Depolama Arsası	2
Ekmek Fabrikası	1
Büfe	21
TOPLAM	388

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi 2008 Yılı Faaliyet Raporu

ABB nin 2006 – 2008 döneminde kiraladığı gayrimenkullerden elde ettiği gelirler aşağıda gösterilmiştir(ABB'si Gelirler Şube Müdürlüğü Verileri).

	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Kira geliri	10.067.123 TL	28.320.161 TL	12.502.160 TL

Kiralama yöntemiyle yapılan uygulamalar arasında dikkati çeken bazı örnekler aşağıda açıklanmıştır.

- 15.12.2004 tarihinde 12 Eylül Koruluğu 10 yıllığına Antepe A.Ş'ye kiraya verilmiştir. Kira bedeli başlangıç yılında 5000 TL olup sonraki yıllarda ÜFE'ne göre artış yapılacaktır.
- Yüzlerce dönüm büyüklüğünde bu korunun aylık kira bedeli 416 TL ye tekabül etmektedir.

- Yat limanında bulunan lokanta, büfe bar, otopark ve tuvaletlerin kira bedelleri büyüklüğü ve konumuna göre yıllık 5.400 TL - 45.000 TL arasında değişmektedir. Bu bedellere katma değer vergisi eklenmektedir.
- Mülkiyeti Belediyeye ait Toptancı Sebze Halinde iş yeri kiralari 15.000 TL ile 30.000 TL arasında değişmektedir. Kira bedellerinin tespitinde dükkanların büyüklüğü ve kira süresi etkili olmaktadır.

Büyükşehir Belediyesi kira bedellerini belirlerken; gayrimenkullerin piyasadaki kiralari, konumları ve büyüklükleri gibi kriterleri göz önünde bulundurmaktadır. ABB'ye ait değişik yerlerde bulunan taşınmazların kira bedelleri taşınmazın bulunduğu konuma göre değişmektedir.

Taşınmazlar genelde yıllık olarak kiraya verilmektedir, Belediye Encümeninin bu süreyi 3 yıla kadar uzatma yetkisi vardır, daha uzun süre için Belediye Meclisinden yetki alması gerekmektedir. Kira bedellerine %18 oranında KDV eklenmektedir. Söz konusu bedelleri her yıl ÜFE 'ye göre artırılmaktadır.

Genel olarak kira bedellerinin piyasa şartlarına göre belirlendiği görülmektedir. Ancak kira sürelerinin uzunluğu ve ÜFE'ye göre artış yapılması, uzun vadede kira bedellerinin piyasaya göre düşük kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kira sürelerinin kısa tutulması ve piyasa şartlarına göre kiralari belirlenmesi Belediyenin lehine olacaktır.

5.5.2.1.4. İşletme Hakkı Devri Yöntemiyle Yapılan Özelleştirme: Otobüs Terminali

ABB 1996 yılına kadar otobüs terminalini kendisi işletmekteydi eski otobüs terminali şehir içinde küçük ve bakımsız bir yerde bulunmakta olup; Antalya'nın artan nüfusuna, turizm dolayısıyla hızla büyüyen talebe veremiyordu. Artan ulaşım talebini karşılayacak büyüklükte yeni bir terminale ihtiyaç vardı.

Terminal inşaatını Belediyenin şirketi olan Antepe A.Ş tarafından yapılmıştır. 1996 yılında inşaat bitirilerek terminal hizmete açılmıştır. Terminal 284.806 m² açık, 11.750 m² kapalı alana sahiptir, terminalde 59 şehirlerarası, 12 ilçelerarası olmak üzere 71 adet bindirme ve 20 adet indirme peronu bulunmaktadır. Terminalde 260 küçük, 120 büyük araç için toplam 380 araçlık otopark mevcuttur. Terminalde değişik ebatlarda toplam 98 adet ofis bulunmaktadır.

ABB 1996'da terminalin işletilmesini ve işyerlerinin kiralanmasını toplu olarak açık artırma usulüyle ihaleye çıkarmıştır. İhaleyi 3 yıllığına İdil İnşaat Limited Şirketi kazanmıştır. Terminal daha sonra 3 ayrı ihaleyle 3 er yıllığına kiraya verilmiştir, 2006 yılında yapılan son ihalede kira süresi 5 yıldır.

Yapılan ihale kapsamında; otobüs terminalinin işletilmesi, terminal güvenliği, temizlik ve peyzaj düzenlemesi, bilet satış gişelerinin, restoran, kafeterya, dükkân, büfe, çay ocağı ve tuvaletlerin kiraya verilmesi bulunmaktadır. İhale şartnamesinde terminalin işletilmesini alan şirketin terminaldeki birimleri 3.kişilere kiraya verebileceği belirtilmiştir.

2006 yılındaki ihale şartnamesinde, kiracı şirket “kira bedeli olarak toplam cironun (KDV hariç) %20’sinin altında olmamak üzere ödemeyi taahhüt eder; bu tutar yıllık 2.100.000 TL’den aşağı olamaz” hükmü vardır.

Terminal ihalesini yıllık cironun %28’i oranında bedel ödemeyi teklif eden İdil –İdil İşletmecilik Ltd. Şti 5 yıllık süreyle kazanmıştır. Şirket 2006 yılında 2.461.957 TL, 2007’de 2.785.228 TL, 2008’de 2.951.287 TL ödeme yapmıştır. Adı geçen şirket toplam 188 personel ile faaliyetlerini yürütmektedir.

5.5.2.1.5. Yap-İşlet-Devret Yöntemiyle Yapılan Özelleştirmeler

Yap- işlet –devret yöntemi; genellikle büyük sermaye ve ileri teknoloji gerektiren belediye yatırımlarında ya da uzun dönemde belediyelere kaynak sağlayacak projelerde tercih edilmektedir. Bu yöntem yerel yönetimlere, bir mali ve teknik yük getirmeden projelerini hayata geçirmelerini sağlamaktadır(Doğan,1995, s.53).

Bir tür imtiyaz niteliği taşıyan bu sistem; belediyeye ait gayrimenkuller üzerinde özel sektör tarafından bir hizmet birimi oluşturulması, belirli bir süre işletilmesi ve bu süre bittikten sonra işletmenin her türlü varlığıyla kamuya devredilmesini öngörmektedir(Eken,1995, s.40).

Türkiye’de YİD yöntemiyle ilgili temel yasa 3996 sayılı 8.6.1994 tarihli “Bazı Yatırım ve Hizmetlerin YİD Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun” dur. Bunun dışında enerji, elektrik, karayolları ve özelleştirme ile ilgili olarak çıkarılan yasalarda YİD yöntemiyle ilişkin çeşitli hükümler bulunmaktadır.

Yap-İşlet-Devret yönteminin başlıca yararları şunlardır(Zengin,1999, s.69):

-Belediyeler yapacakları yatırımlar için kendi bütçesinden kaynak ayırmak zorunda kalmayacaktır.

-Yabancı sermayenin ülkeye çekmesine katkıda bulunur

-Belediyeler, yatırım için kaynak ayırmadığı gibi dışarıdan borç almak durumunda kalmadıkları için faiz ödemekten de kurtulmuş olacaktır.

-Yatırımla beraber ileri teknoloji gelecektir.

-Yüklenici firma işletme faaliyetlerini yükleneceği için inşaatta kullanacağı malzemeler daha kaliteli olacaktır.

Yap-İşlet- Devret yöntemin başlıca sakıncaları:

-Belediyenin yaptığı yatırımlar arasında bir çarpıklık ortaya çıkacaktır; Belediyenin yatırımları kar amaçlı değilken iken, YİD firmasının yatırımı kar amaçlı olacaktır.

-Yapılacak yatırımlarda kullanılacak olan iç kaynakların zamanla dövize endekli dış borçlara dönüşmesine neden olabilecektir.

-Bu tür yatırımlar genellikle belediye ile özel sektör tarafından ortak yönetilen şirketlerce yapılmakta, daha sonra finans konusunda çıkmaza girildiğinde özel sektör aradan çekilmekte ve tüm yük belediyenin üzerinde kalmaktadır, özellikle borçların ödenmemesi durumunda tüm borçlar belediyelere kalmaktadır (Bozlağan,1997, s.81-82).

Yap-işlet devret yöntemi, belediyeler için büyük kaynak ve teknolojik yatırım gerektiren projeler için kullanılmaktadır. Bu yöntemin başarıyla uygulanması için bazı faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekir. Bunlar dikkate alınmazsa yapılan yatırımlar süre sonunda Belediyeye ömrünü tüketmiş varlıklar olarak geri dönecektir.

Bu yöntemde göz önünde bulundurulacak temel faktörler şunlardır:

- Projenin süresi: Proje geri dönüş süresi ne kadar uzun olursa yatırım o kadar yıpranmış ve ekonomik ömrünü tamamlamış olacaktır.

-Projenin getirisi: Proje uygulamaya geçtiği zaman ne kadar bir ekonomik getirisi olacağı ve yatırım Belediyeye devredilince sağlayacağı ekonomik getiri gerçek ve doğru olarak hesaplanmalı.

-Projeden beklenen kira gelirinin tespiti: Yıllık kira bedelinin isabetli olarak hesaplanması gerekmektedir.

Yukarıdaki faktörler dikkate alınarak yürütülen bir yap- işlet- devret modeli uygulaması Belediyeler için daha avantajlı olacaktır(Doğan,1995, s.53).

Antalya Büyükşehir Belediyesi yap- işlet- devret yöntemiyle yapılan özelleştirmeleri, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 35. maddesinde belirtilen usuller çerçevesinde yapmaktadır. Büyükşehir Belediyesi; şehrin değişik bölgelerinde yapmayı planladığı park, yeşil alan ve ticaret alanlarındaki yatırımlar için bu modeli tercih etmektedir. Bu modelin uygulanmasında izlenen yol ana çizgileriyle şöyledir:

-Belediye Meclisi yapılacak olan ihale için Belediye Encümenine yetki verir.

-Belediye Encümeni bir yazı ile Belediye Başkanlığından şartname komisyonu kurulmasını talep eder.

-Şartname komisyonu projenin teknik ve idari şartnamesini hazırlayıp Belediye Başkanlığına sunar.

-Şartname kabul edildikten sonra ihale aşamasına gelinir.

Şartname Komisyonu teknik şartnameyi hazırlarken proje maliyetini Bayındırlık ve İskân Bakanlığının inşaat birim fiyatlarına ve piyasa koşullarına göre hesaplamaktadır. Yap – işlet - devret şartnameleri hazırlanırken, komisyon tarafından; projenin yapım süresi, getirisi, ekonomik değeri, yüklenici firmanın tasarrufunda kalacak ve işletilecek taşınmazların tahmini kira bedellerini belirlenmektedir.

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin yap – işlet –devret yöntemi çerçevesinde; 1998 yılında Konyaaltı Beach Park, 2003 yılında Lara Beach Park, 2004 yılında Minicity Müzesi, 2005 yılında Atatürk Parkı, 2007 yılında Yüksekalan Benzin İstasyonu ve 2008 yılında Kentsel Dönüşüm projesi kapsamında Doğu Garajı ve Okullar Bölgesi projelerini ihaleye çıkarmıştır.

Söz konusu projelerle ilgili açıklamalar aşağıda yapılmıştır.*

-Atatürk Parkı Projesi:

Bu park alanında Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun onayından geçmiş peyzaj ve yenilenme projesi uygulanmıştır. Proje kapsamında temalı lokantalar ve kır kahvesi olan yerler parçacıl olarak (tek tek) 10 yıllığına YİD yöntemiyle Antalya Büyükşehir Meclisinin 20.05.2003 tarihinde aldığı kararla ihaleye çıkarılmıştır. İhale, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 35/a maddesi gereğince kapalı zarf usulüne göre 21.07.2005 tarihinde 2.449.678,59 TL keşif bedelle yapılmıştır. İhaleye ANTEPE A.Ş. ve ALKE İNŞ. SAN. A.Ş. katılmıştır. ANTEPE şirketi başlangıç yılı için kira bedeli olarak 60.000 TL + KDV teklif ederek ihaleyi kazanmıştır.

İhale şartnamesine göre; projede yer alan kent konsey binası, kültürfizik alanları, bisiklet ve gezi yolları, park yönetim binası ve deposu, çocuk oyun alanları, kaykay sahası, spor alanları, servis binası, yapay gölet ve seyir teraslarının yapımları ve bu yerlerin yapım süresi sonunda bedelsiz olarak belediyeye teslimi ve 7 adet kafe bistro, 4 adet hediyeelik eşya standı, 2 tuvalet, 6 adet lokanta, deniz müzesi ve kafesi ve 3 adet yapımı ve kiraya verilmesi şartı konulmuştur. Ayrıca 4 otopark, 3 büfe, 2 kır bahçesi ve 1 çay bahçesinin yapılıp 10 yıllığına Belediye şirketi olan ANTEPE A.Ş'ne verilecektir. Şartname çerçevesinde yüklenici firma ihale süreci sonunda oluşacak kira bedeli +KDV'yi ve yıllık cironun %2'si kadar bir bedeli Belediyeye ödemelidir. Her yıl ÜFE 'e göre kiralarda artış yapılacaktır

Bu aşamadan sonra ANTEPE Şirketi parktaki inşaatların yapımını 12.11.2005 tarihinde tekrar ihaleye çıkarmıştır. 4 firma dosyası almasına rağmen ihaleye sadece Ply Turizm İşletmeleri İnşaat Ambalaj Sanayi Ticaret Limited Şirketi, Acar Taşımacılık Turizm Ticaret Anonim Şirketi ile Kamül Turizm Anonim Şirketi'nin oluşturduğu (Ply- Acar- Kamül) ortak

* Genellikle bu projeler hakkında yeterli bilgiye ulaşamadığımız için incelemelerimiz sınırlı kalmıştır.

girişimi katılmıştır. Başka bir firma katılmayınca ihaleyi yıllık 315 bin TL kira bedeli ve toplam cironun % 5'ini ANTEPE'ye vermeyi teklif eden (Ply- Acar- Kamül) Ortak Girişimi kazanmıştır. Yapılan sözleşmeye göre adı geçen ortak girişim sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren en geç 9 ay içinde bitirecek ve park içinde yapılan üniteleri 10 yıl işlettikten sonra 20.8.2015 tarihinde ANTEPE şirketine devredecektir (http://www.antalya.bel.tr/tr/bel_guncel/haber_detay.cfm?sayfa=1905).

İnşaatın geçici kabulü 27.11.2006 tarihinde Belediye tarafından yapılmıştır. 2008 yılında kira bedelinde ÜFE göre artış yapılmış ve 71.046 + %18 KDV tahsil edilmiştir.

İlgililerle yaptığımız görüşmelerde; ANTEPE A.Ş'nin Belediyeye yıllık ciro üzerinden %2 oranında pay vermesi ve ödediği kirada yıllık ÜFE kadar artış yapılması konularında sözleşme şartlarına uymadığı belirtilmiştir. Bu tür sorunlara karşı yapılan sözleşmelere hüküm konulması ve uymayanlar hakkında ciddi yaptırımların uygulanması gerekir.

Atatürk parkının özelleştirmesinde Belediye ihaleyi önce yıllık 60.000 TL kira bedeli ve %2 cirodan pay teklif eden kendi şirketi ANTEPE A.Ş'ye vermiştir. Bu şirket ihaleyi aldıktan hemen birkaç ay sonra aynı projenin inşaatını üç katı kira bedeli(yıllık 315.000 TL)ve %5 cirodan pay teklif eden Ply- Acar- Kamül Ortak Girişimine devretmiştir.

- Doğu garaj Kentsel Dönüşüm Projesi:

Keşif bedeli 35.070.754,0 TL olan Doğu garajı alanı avan projesi A-B-C-D-E Bloklarını kapsayan 5 bölümden oluşmaktadır. Avan projede toplam 53.657 m2 kapalı inşaat ve 500 araç kapasiteli 17.979 m2'lik otopark alanı bulunmaktadır. Ticari alanlarda değişik büyüklüklerde mağaza, kafe, sinema, restoran, atölye ve ofisler yer almaktadır. İhaleyi alan şirket, projede B blokta bulunan 20 adet açık ve 184 adet kapalı pazar yeri ile bunlara ait yönetim binası ve 2 adet depoyu inşaat bitiminde Belediyeye bedelsiz olarak verecektir. Projede yer alan diğer birimlerin işletme hakkı 29 yıllığına ihaleyi kazanan şirkete ait olacaktır. İhaleyi kazanan şirket Belediyeye her yıl belirli bir kira bedelini ödeyecektir. Süre bitiminde projede yer alan tüm birimlerin bedelsiz olarak Belediyeye teslimi şartı konulmuştur.

İhaleye, Kaya İnş Ltd.Şrk, Öntaş Tic.İnş.Ltd.Şkr. ve Kadıahmetoğulları İnş.San.Tic.A.Ş. olmak üzere 3 firma katılmıştır. İhale süreci kapalı zarf açık artırma ile başlamış sonra açık artırmayla devam etmiş ve daha sonra tekrar kapalı zarf yöntemiyle. İhaleyi 1.000.000 TL kira bedelli teklif veren Kadıahmetoğulları İnş.San.Tic.A.Ş. kazanmıştır. İhale sürecinde şirketlerin teklifleri aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.24. Doğu Garajı İhalesinde Şirketlerin Teklifleri

Şirket Adı	Kapalı Teklifler (TL)	Açık Artırma Teklifi(TL)	Kapalı Zarf Teklifleri(TL)
Kadıahmetoğulları A.Ş	550.000	760.000	1.000.000
Kaya İnş Ltd.Şrk.	410.000	758.000	900.000
Öntaş İnşLtd.Şrk.	390.000	565.000	Çekildi

Kaynak: ABB Emlak İşleri Şb. Müdürlüğü

İhale süreci tamamlandıktan sonra inşaat faaliyetleri başlamış ancak proje alanı içerisinde tarihi eserler çıkması nedeniyle çalışmalar geçici olarak durdurulmuştur. Bu durum yap- işlet-devret yönteminde karşılaşılabilecek muhtemel olan “**yapım ve tamamlanma riski**” ile bu proje de karşı karşıya kalındığı ortaya koymaktadır.

-Okullar Bölgesi Projesi:

Keşif bedeli 14.865.489,64 TL olan Okullar Bölgesi alanında park, çay bahçesi, büfe ve otopark düzenlemesini öngören bu projenin ihalesini 29 yıllığına Kadıahmetoğulları A.Ş’ kazanmıştır. Firma kira bedeli olarak Belediyeye yıllık 160.000 TL kira bedeli ödeyecektir.

-Konyaaltı Beach Park Projesi:

Konyaaltı sahilinde “Beach Park” olarak tanınan bölgede uygulanmıştır. Proje ABB’nin yap- işlet- devret modelini uyguladığı ilk projedir, ihalesi 1998 yılında yapılmıştır. İhaleye bir firma (Alke Turizm Ticaret Anonim Şirketi) katılmış ve firma ihaleyi kazanmıştır. 2004 yılında yapılan ikinci ihalede 10 yıllık işletme hakkını başlangıç yılında 561.217 TL kira bedelini ödemeyi teklif eden Alke Tur. Tic. A.Ş yine kazanmıştır. Ulaşılan bilgilere göre bu şirket 3 yıldır kira bedelini düzenli bir şekilde ödememektedir. Buna neden olarak Beach Parkın bulunduğu alanın mülkiyet konusunda Belediye ile özel kişiler arasında ihtilaf çıkmasıdır. Bu durum yap-işlet-devret yönteminde ortaya çıkması muhtemel olan mülkiyet sorunu riski” ile karşı karşıya kalındığını göstermektedir.

-Lara Sahil Projesi:

Keşif bedeli 1.250.000 TL olan Lara plajının bulunduğu bölgede yapılması öngörülen sahil projesidir. Proje kapsamında Lara Plajının çevre düzenlemesi, yeşil alan, otopark ve büfe inşaatları yapılacaktır. İhaleye 2 firma katılmıştır(Zeybek İnşaat Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Akbaba İnşaat Taahhüt Turizm Yatırım Sanayi Ticaret Limited Şirketi - Önder Konfeksiyon Turizm Ticaret Limited Şirketi Ortak Girişimi), Ortak Girişim Şirketinin dosyası şartnameye uygun olmadığı için ihaleye kabul edilmemiştir. İhaleyi Zeybek İnş.San.Tic Ltd.Şrk. kazanmış olup şartnameye göre tesislerin yapımını üstlenmiş 10 yıllık işletme

hakkını elde etmiştir. Yüklenici firma başlangıç yılı için 445.000 TL kira ödemeyi teklif etmiştir. 2008 yılı ödediği kira bedeli 658.478 TL'dir. Yüklenici firma daha sonra isim değişikliğine giderek Lati Tur.Tic. Ltd.Şti. adını almıştır.

-Yüksekalan Benzin İstasyonu Projesi:

Şehir merkezinde mülkiyeti belediyeye ait olan bu benzin istasyonu, ihale yöntemiyle, yıllık 120.000 TL kira bedeli karşılığında 15 yıllığına Opet A.Ş.'e verilmiştir. Firma Belediyeye bir defalık 6.051.000 TL **irtifak bedeli** *ödeyecektir. Yüklenici firma kira bedeline ek olarak bu bedellerinin üzerinden %18 oranında KDV ödeyecektir. Sözleşme gereği kira bedelleri her yıl ÜFE'ne göre artışa tabi tutulacaktır. Belediye Encümeni kiralardan piyasa değerlerin altında kalması durumunda ÜFE'ye bağlı kalmadan artış yapabilecektir.

-Minyatür Kent Parkı (Minicity) Projesi

1996 yılında ABB Meclisi; Konyaaltı ve Fuar Alanı 2. kısım proje geliştirme, inşaat ve işletilmesiyle ilgili olarak 85.000 metrekare büyüklüğünde bir alanı 25 yıllığına YİD yöntemiyle bir belediye şirketi olan Antepe A.Ş.'ye kiraya vermiştir. 200 yılında Antepe bu alanın bir bölümünde minyatür park adında bir proje geliştirip inşaat ve düzenleme işlerini YİD yöntemiyle ihaleye çıkarmıştır. Bu ihaleye üç firma katılmıştır.

Yapılan ihaleyi yapılacak tesisin işletilmesinden sağlanacak gelirin %12 sini kira bedeli olarak vermeyi teklif eden Detay Ltd. Şrk.'ti kazanmıştır. Antepe A.Ş ile yüklenici firma arasında yapılması öngörülen sözleşme ile firma yapılacak tesisleri 31.12.2002–12.07.2021 tarihleri arasında 19 yıllık süre ile işletecektir. Firma bu proje için 6.000.000 \$ harcayarak Minyatür Müzesini inşa etmiş ve 18.07.2004 tarihinde işletmeye açmıştır.

Yüklenici firma müzenin işletilmesinden beklediği karı sağlayamayınca 2006 yılında Müzeyi Antepe A.Ş.'ye 7.500.000 TL karşılığında iade etmiştir. Bu paranın 4.000.000. TL si Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinden, 3.500.000TL si ABB bütçesinden karşılanmıştır. Dolayısıyla ABB'nin YİD yöntemiyle özel sektöre yaptırdığı bu tesisi geri almasıyla kamu 7.500.000 TL zarara uğramış olmaktadır.

Öte yandan ABB, yüklenici firmanın sözleşmedeki şartları yerine getirmediğini ileri sürerek hiçbir bedel ödemedi müzeyi geri alabilirdi. Bu olanak varken 7.500.000 TL

* **İrtifak hakkı:** Bir eşya üzerinde hak sahibine o eşyadan yararlanma yetkisi sağlayan, herkese karşı ileri sürülebilen bir haktır. Başka bir ifadeyle; taşınmaz sahibinin taşınmazını bir başkasının kullanmasına müsaade etmesidir.

İrtifak hakkı bedeli: Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazların ön izin ve kullanma izni ihaleleri 2886 sayılı Kanununun 51 inci maddesinin (g) bendine göre pazarlık usulü ile yapılır.

ödenerek müzenin geri alınması, kamu yararının göz önünde bulundurulmadığını ortaya koymaktadır.

Minyatür Kent Parkı örneğinde Belediye özelleştirme çerçevesinde YİD yöntemiyle yaptırdığı bir tesisi geri alarak aslında kamulaştırma yapmış olmaktadır. Bu uygulama YİD yöntemiyle iş yapan yüklenici firmanın risk hesaplarını detaylı bir biçimde yaparak ihaleye girmediğini göstermektedir.

Yukarıda incelediğimiz ABB'nin YİD yöntemiyle gerçekleştirdiği özelleştirme uygulamaları gözden geçirildiği zaman aşağıdaki tespit ve değerlendirmeler yapılabilir:

-ABB; bütçesine yük getirecek ve kendi öz kaynaklarıyla gerçekleştirmekte zorluk çekeceği yatırımlar için bu yöntemi kullanmaktadır. Böylece Belediye; kendi gelirleriyle gerçekleştirmekte güçlük çekeceği yatırımların özel sektör tarafından yapılmasını sağlayarak yöre halkına hizmet sunulmasını gerçekleştirmiş olmaktadır.

-YİD yönteminde ihaleye katılan şirketlere bakıldığı zaman; ihalelerin büyük bölümüne az sayıda şirketin katıldığı bunların genellikle aynı şirketler olduğu, tespit edilmektedir. Bu durum ihalelerin çoğunda rekabetçi bir ortamın sağlanamadığını göstermektedir. Bunun sonucunda ihalelerden beklenen yararlar hem Belediye hem de yöre halkı yönünden yeterli ölçüde ortaya çıkmamaktadır.

-Yapılan ihalelerde yüklenici firmaların teklif ettiği bedellerin düşük olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni ihalelere az sayıda firmanın katılması, bu firmalar arasında da gizli anlaşma yapılmasıdır. Öte yandan YİD çerçevesinde yapılan ihalelerin çoğunluğu aynı firmalar üzerinde kalmakta, söz konusu firmaların da Belediye Şirketleri olması dikkat çekmektedir.

-ABB'nin YİD uygulamalarında yaşanan bir başka sorun; kira süreleri ve bedellerinin uzmanlar tarafından yeterli bir çalışma yapılmadan belirlenmesidir. Kira süre ve bedelleri genellikle Belediye üst yönetimin tercih ve eğilimlerine göre belirlenmektedir. Bedellerin tespitinin uzman ekipler tarafından yapılması ve ihalelerde kamu yararı doğrultusunda gerçek bir rekabetin sağlanması gerekir.

-Son olarak YİD modeliyle yapılacak özelleştirmelerde; ihaleye çıkmadan önce yapılacak yatırıma ilişkin hukuki sorunların özellikle mülkiyet sorunlarının çözümlenmesi gerekir.

Bunun dışında proje hazırlık aşamasında çevresel etki değerlendirmesinin kapsamlı bir şekilde yapılarak gerçekleştirilecek yatırımın ve tesisin işletilmesinin çevreye vereceği zararlar önlenmelidir.

Belediyenin YİD yöntemiyle yaptığı özelleştirme uygulamaları Tablo 5.23 te gösterilmiştir.

Tablo 5.25. ABB'nin Yap-İşlet- Devret Yöntemi Çerçevesinde Yaptığı İhaleler

İşin Adı	Yüklenici Firma	Sözleşme Süresi	Proje Keşif Bedeli TL	Sözleşme Bedeli TL + KDV (Yıllık)
Lara Kent Parkı –Kumul Parkı (Lara Beach)	Lati Tur Ltd. Şti	09.05.2003 -09.05.2013 (10Yıl)	1.250.000	658.478
Yeni Halk Pazarı (Doğu Garajı Alanı)	Kadı Ahmetoğulları AŞ	03.01.2008–03.0.2037 (29Yıl)	35.070.754	1.000.000
Kentsel Dönüşüm Projesi (Okullar Bölgesi)	Kadı Ahmetoğulları AŞ	05.03.2008- 05.03.2037 (29Yıl)	14.865.489,64	160.000
Konyaaltı Sahil Şeridi (Beach Park)	Alke Tur AŞ	28.10.2004 -28.10.2014 (10Yıl)	-----	561.217
Atatürk Parkı Projesi	Antepe AŞ	23.08.2005–23.08.2015 (10Yıl)	2.449.678,59	60.000
Yüksek Alan Benzin İstasyonu	Opet AŞ	26.06.2007- 26.06.2022 (15 Yıl)	---	120.000 (6.051.000 TL) (İrtifak hakkı bedeli alınmıştır).

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Emlak İşleri Şube Müdürlüğü Haziran 2008

5.5.2.2. Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü Yetki Alanın İçinde Yapılan Özelleştirmeler

Ulaşım Hizmetleri Daire Başkanlığına bağlı Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü, Belediye sınırları dahilinde toplu taşımacılığı sağlamak amacıyla kurulmuş ve bu amaç doğrultusunda hizmetlerini sürdürmektedir.

1986 yılına kadar Belediye 36 hatta 61 otobüsle taşıma hizmetini yürütmekteydi. ABB toplu taşıma işini 1987 yılında bütünüyle özel sektöre devretmiştir. 2008 yılında şehrin tamamına yönelik olarak toplu taşıma hizmeti 74 hatta 161 adet Özel Halk Otobüsü ile yerine getirilmektedir.

Antalya şehiriçi ulaşımını sağlamak için kurulan 21 No'lu Özel Halk Otobüsleri Kooperatifi, ulaşım hakkını almak için 1986 yılında Belediyeye müracaat etmiştir. Bu müracaat sonunda Belediye Meclisinin almış olduğu kararla şehir içinde toplu taşıma hizmetini sağlamak için 24 kişilik 50 adet otobüsün kullanımıyla ilgili bir ihale açmaya karar

vermiştir. Kooperatifin bu ihaleyi hangi bedel ve şartlarla aldığı hakkında bilgiye ulaşamamıştır.

1987 yılında açılan ihaleyi 21 Nolu Özel Halk Otobüsleri Kooperatifi kazanmıştır. 1992 yılında alınan Encümen kararıyla küçük olan araçlar yerine büyük otobüsler kullanılmaya başlanmıştır. 2003 yılında alınan bir kararla otobüslerin daha modern ve klimalı hale getirilmesi istenilmiştir.

ABB'nin toplu taşıma hizmetlerini özelleştirmesi dolayısıyla 2008 yılında elde ettiği gelirler aşağıda açıklanmıştır:

- Aidat gelirleri

Araç başına yıllık aidat: 720 TL Toplam araç sayısı: 161

Yıllık toplam aidat: 161 x 720 TL = 115.920 TL

- Ruhsat tasdik ücretleri

Araç başına ruhsat tasdik ücreti: 360 TL Toplam araç sayısı: 161

Yıllık toplam ruhsat tasdik ücreti: 161 x 360 TL= 57.960 TL

- Araç devirlerinden Belediyenin aldığı ücret

2008 yılında Belediyenin toplu taşıma dolayısıyla sağladığı toplam gelir* :

- Yıllık toplam aidat ücreti 115.920 TL

- Yıllık toplam ruhsat ücreti 57.960 TL

Yıllık toplam gelir 173.880 TL

Yukarıdaki hesaplamalardan görüldüğü gibi ABB özelleştirme uygulamalarından sonra yılda toplam 173.880 TL bir gelir elde etmektedir. Bu durumda Belediyenin toplu taşımadan(161 halk otobüsünden) aylık olarak elde ettiği gelir 14.490 TL, bir otobüsten sağladığı gelir ise 90 TL'dir. Sonuç olarak ABB'nin toplu taşıma hizmetinin özelleştirmesi dolayısıyla sağladığı gelir çok düşük kalmaktadır.

2007 yılında ABB, toplu taşıma sistemini geliştirmek, verimliliğini artırmak, açık etkili bir biletleme sistemi kurmak için akıllı kart teknolojisine dayalı otomatik biletleme sisteminin kurulması işini ihaleye açmıştır. "Toplu taşıma ücretlendirme otomasyonu ve araç takip sistemi kurulması" başlıklı ihaleye 6 firma katılmıştır (ANTKART Teknoloji Hizmetleri A.Ş., ÖLÇSAN Teknolojileri ve SENSORMATİC Ticaret A.Ş., AYSU Ticaret ve Yapı Sanayi A.Ş., KDE Avrasya Elektronik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ile GÜNEŞ Albayrak Turizm Seyahat A.Ş., EAS Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.' ve Kent Kart A.Ş.).

İhaleye katılan firmaların yıllık işletme bedeli karşılığı olarak verdikleri ilk telifler şöyledir; ANTKART firması 1 milyon 640 bin TL, ÖLÇSAN firması 125 bin TL, AYSU firması 239

* Bu gelirlere Belediyenin araç devirlerinden aldığı ücretler dahil edilmemiştir.

bin 40 TL, KDE-GÜNEŞ firması 1 milyon 300 bin TL, EAS firması 750 bin TL. ihalenin ikinci aşamasında en yüksek teklifi veren üç firmadan sözlü olarak teklif isteniyor, son turda ise firmalardan kapalı zarf yöntemiyle teklifler alınmıştır. Bu tekliflerde; EAS firmasının 2 milyon 475 bin TL, KDE-GÜNEŞ ALBAYRAK firmasının 2 milyon 221 bin TL, ANTKART ise 2 milyon 540 bin TL. Bu sonuçlara göre ihaleyi yıllık 2.540.000 TL vermeyi teklif eden ANTKART firması 10 yıl işletmek üzere kazanmıştır. Şirket yıllık sabit işletim bedeline artı gelir üzerinde %2 komisyon ödemeyi kabul etmiştir.

Sözleşme gereği ANTKART Şirketi otobüs ve dolmuşların sağladığı toplam hasılat üzerinden %11 oranında bir pay alacaktır. Firma bu pay üzerinden %18 oranında KDV hesaplayıp kalan tutarı (%87,02) araç sahiplerinin banka hesaplarına aktaracaktır. Daha sonra firma kendi hissesine düşen %11 pay üzerinden hesapladığı %2 oranında tutarı ve bu tutar üzerinden hesapladığı %18 oranında KDV'yi Belediyeye ödeyecektir.

2008 yılında Antkart şirketinin, otobüs ve dolmuş sahiplerinin ve ABB nin hissesine düşen gelirler aşağıda hesaplanmıştır* :

- Günlük ortalama yolcu sayısı: 183.800 kişi
- Yıllık toplam yolcu sayısı 183.800 x 365 gün = 67.087.000 kişi
- Yolcuların %59'u dolmuşu, %41 otobüsü tercih etmektedir.
- Yolcu ücretleri normal 1.30 TL, öğrenci için 0.70 TL dir.
- Ortalama yolcu ücreti= 1.30 TL + 0.70 TL / 2= 1 TL
- Toplam yıllık gelir = 67.087.000 Kişi x 1 TL= 67.087.000 TL.

Firmanın payına düşen gelir : 7.205.413.TL

$$\begin{aligned}
 67.087.000 \text{ TL} \times \%11 &= 7.379.570 \text{ TL} \\
 7.379.570 \text{ TL} \times \%2 &= \underline{- 147.591 \text{ TL}} \\
 147.591 \times \%18 &= \underline{- 26.566 \text{ TL}} \\
 &7.205.413 \text{ TL}
 \end{aligned}$$

Araç sahiplerinin payına düşen gelir = 59.881.587TL

$$67.087.000 \text{ TL} - 7.205.413 \text{ TL} = 59.881.587\text{TL}$$

Belediyeye payına düşen gelir = 147.591 TL

$$7.379.570 \text{ TL} \times \%2 = 147.591 \text{ TL}$$

* Yapılan hesaplamalara akıllı kart satışları dahil değildir, İndirim uygulanan kartların fiyatı 10 TL, indirimsiz kartların fiyatı ise 5 TL'dir.

Ödenecek KDV tutarları

7.379.570,00 TL x %18 KDV = 1.328.323 TL

147.591TL x %18 KDV = 26.566 TL

Yapılan hesaplamalara göre ABB toplu taşımadan tahminen yıllık 147.591 TL gelir elde edecektir.

ABB nin toplu taşıma hizmetinin özelleştirilmesinden yeterli bir gelir sağlayamadığı görülmektedir. Ancak Belediye bu hizmeti özel sektöre yaptırmakla birçok maliyet yükünden (yeni otobüs alımı, bakım, onarım, akaryakıt, şoför, vergi ve muhafaza alanı vb.) kurtulma olanağı elde etmektedir.

2008 yılında firmanın zorunlu kart satışı ve kartsız binişlerde %50 zamlı nakit para alınması halk tarafından büyük tepkiyle karşılanmış. Firma seçim öncesi bu uygulamayı durdurmuş ve paralı binişlerde normal tarife uygulanmaya başlamıştır

Antkart uygulaması bazı vatandaşların ve kurumların mahkemeye başvurusu sonucu Antalya İdare mahkemesi tarafından 19 Haziran 2008 tarihinde iptal edilmiştir. Bunun üzerine ABB akıllı kart sisteminin işletilmesini 24 Eylül 2009 tarihinde yeniden ihaleye çıkarma kararı almıştır.

5.6. Özelleştirme Çerçevesinde Belediye Şirketlerinin ve İştiraklerinin Konumu

ABB şirketleri ve iştirakleri 2001 yılında kurulan İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. Başkanlığın görevleri; belediye şirketlerinin verimli çalışmasını, yönetimini sağlamak kaliteli hizmet sunmalarını temin etmek, sözleşmelerin hazırlanması ve uygulanmasını gerçekleştirmek, finansman sorunlarının çözülmesine katkıda bulunmak ve işletmelerin koordinasyonu sağlamaktır. Belediye şirketlerinin ilki 1984 yılında kurulan ve gıda sektöründe faaliyet gösteren Ekdağ A.Ş dir, daha sonra 1989 yılında Anet A.Ş kurulmuştur, 1991 yılında inşaat sektöründe Antepe A.Ş ve akaryakıt sektöründe Anpet Ltd. şirketleri kurulmuştur. Bu şirketler genel olarak Belediye İktisadi Kuruluşları(BİT) olarak bilinmektedir. ABB'nin iştirakleri olarak 4 şirket bulunmaktadır; Asbaş, Anfaş, Aldaş ve Olimpos A.Ş dir.

Belediyeler; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 26. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 70. maddesine göre özel hukuk hükümlerine tabi ticaret şirketleri kurabilmektedir. Şirket kurabilmek için; Türk Ticaret Kanunundaki şartlara ilave olarak 5393 sayılı Kanununun 18. maddesi gereğince Belediye Meclisi kararı ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun'un 26. maddesine göre Bakanlar Kurulu Kararı gereklidir.

Ticari şirketler kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konu için kurulabilirken belediye şirketlerinin sınırları bu kadar geniş değildir. Bu şirketlerin faaliyet alanları kanunen belediyelerin görevleri ve hizmet alanlarıyla sınırlı olmaktadır.

Belediyelerin kurduğu ya da katıldığı şirketler özel hukuk hükümlerine tabi olduğu için, belediyeler üzerinde vesayet denetimi yapma yetkisine sahip olan merkezi yönetim, belediye şirketleri üzerinde bir denetim yapmamaktadır. Bu durum da denetim boşluğu yaratmaktadır. Başbakanlık Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Yasanın 20. maddesine göre Başbakanlık Müfettişleri yerel yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketlerin denetiminde yetkili kılınmıştır. Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Teftiş Kurulunun görevlerini düzenleyen 20. maddesi ile Maliye Müfettişleri de yerel yönetim şirketlerinin hesap ve işlemleri üzerinde denetim yetkisine sahiptir. Bunun dışında Türk Ticaret Kanununu hükümlerine göre kurulduğu için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müfettişleri de Belediye şirketlerini denetleyebilmektedir.

Özelleştirme konusu çerçevesinde önce belediye şirketlerini daha sonra belediye iştiraklerini inceleyeceğiz.

5.6.1. Antalya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

Büyükşehir Belediyeleri, 1984 yılında yürürlüğe giren 3030 Sayılı Kanunla şirket kurma olanağına kavuştular. Belediyeler, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 26. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 70. maddesine göre özel hukuk hükümlerine tabi ticaret şirketleri kurabilmektedirler. Şirketlerin faaliyet alanları belediye hizmetleri ile sınırlıdır. Belediye Genel Sekreter ile belediye ve bağlı kuruluşlarda yöneticilik sıfatını haiz olan personel, bu şirketlerin yönetim ve denetim kurullarında görev almaktadırlar.

5216 sayılı Yasa ile belediye şirketlerine bazı ek kolaylıklar sağlanmış bulunmaktadır. Buna göre, Büyükşehir Belediyeleri kendilerine ait büfe, otopark ve çay bahçelerini ya bizzat işletebilirler ya da bu yerlerin işletilmesini; Belediye veya bağlı kuruluşlarının % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketlere veya bu şirketlerin % 50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketlere devredebilirler. Bu devir işlemlerinde Belediyeler 2886 sayılı Devlet İhale Kanuna tabi değildir; Belediye Meclisinin kararıyla belirlenecek süre ve bedelle bu işletmeler yürütülür.

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin gıda, inşaat ve akaryakıt sektörlerinde faaliyette bulunan 4 şirketi bulunmaktadır. Bu şirketlerle ilgili bazı temel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Gıda Sektörü:

EKDAĞ A.Ş. :

1984'te kurulan şirket 09.10.1989 tarihinde fiilen üretime başlamıştır, kurulmasının amacı ekmek üretiminde piyasada istikrar ve dengeyi sağlamaktır. Şirketin sermayesi 1.400.000 TL dir. Şirket sermayesinin % 99.46'sı ABB'sine, kalan pay Antepe A.Ş., Anpet Ltd.Şti, Anet A.Ş ve Bademağacı Belediyesine aittir.

Şirketin sahip olduğu fabrikada altı adet dönerli fırında saatte 5000 adet ekmek üretilmektedir. Üretim mekanik ve elektronik makinelerle el değmeden gerçekleştirilmektedir. Şehrin muhtelif yerlerinde şirkete ait 35 adet büfe halka hizmet vermektedir.

Şirket; 2005 yılından itibaren 20 yıl süre ile Büyükşehir Belediyesinden kiraladığı ekmek fabrikasının işletme hakkını 2007 yılında 10 yıl süre ile Aktif Grup isimli özel şirkete vermiştir.

ANET A.Ş.:

Antalya Entegre Et Sanayi ve Ticaret A.Ş. Antalya Belediyesi öncülüğünde 26.10.1989 tarihinde kurulmuştur. Şirketin sermayesi 3.600.000 TL olup, ortakları Büyükşehir Belediyesi Ekdağ A.Ş, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Antalya Ticaret Borsası, Yavuz Bozada ve Arıkan Gülcü'dür. ABB'nin şirket sermayesinde payı %97,56'dır.

Şirketin faaliyet konusu kapsamında kırmızı et, mezbaha hizmetleri, beyaz et (hindi/tavuk) kesim ve işlemesi, karkas et üretimi ve satışı, et preparatlarını üretimi ve satışı, şarküteri ürünleri üretimi ve satışı, et ve et ürünleri muhafaza depolama hizmetleri, kemik ve kan unu (yem sanayi girdisi) ve rendering yağı (sabun ve kozmetik sanayi girdisi) üretimi ve satışı bulunmaktadır.

Anet A.Ş. kırmızı et bölümünü 1997 yılında bir özel firmaya kiraya vermiş, bu firma 2000 yılında işi bırakmıştır. Bundan sonra Anet bu bölümü kendisi işletmeye başlamıştır.

Akaryakıt Sektörü:

ANPET LTD.ŞTİ:

Antalya Petrol İnşaat ve Ticaret Limited Şirketinin çalışma konusu, belediye arsaları üzerine akaryakıt istasyonları kurmak; petrol ve petrol ürünlerinin satışını gerçekleştirmektir.

31/01/1991 tarihinde 400.-TL sermaye ile kurulan Anpet'in sermayesi, 10/01/1994 tarihinde 1.000.-TL'ye, 28/08/1998 tarihinde de 15.000.-TL'ye arttırılmıştır. Şirket sermayesinin % 84'ü Büyükşehir'e % 16'sı Anet A.Ş. ye ait olup şirketin üç benzin istasyonu bulunmaktadır. Şirketin amacı; Belediye arsaları üzerine kurulacak olan akaryakıt

istasyonlarında, petrol ve petrol ürünlerinin satışını yapmak gelir elde etmek ve bu gelirin Belediyeye kaynak sağlayarak Antalya'ya hizmet olarak geri dönüşünü sağlamaktır.

Aspendos Bulvarı üzerinde akaryakıt istasyonu 01/02/2004 tarihinde 3 yıllığına Ant-Las Ltd. Şkr.'ne; Gazi Bulvarı Düden Kavşağındaki akaryakıt istasyonu da, 31.01.2004 tarihinden itibaren 3 yıllığına Antalya Şoförler Petrol Ür. Tur. Oto. Tic. A.Ş.'ye kiraya verilmiştir. Şirketin asıl gelirini istasyonlardan sağlanan kiralardan oluşturmaktadır. 2007 yılında şirket elinde bulunan akaryakıt istasyonlarını özel kişilere satmıştır. Şirket aktif olarak istasyon işletmeciliği yapmamaktadır. Şirket yeni bir sözleşme ile faaliyet konusunu değiştirmiştir, günümüzde araç kiralama ve kurslara eğitim temin etme işleriyle uğraşmaktadır.

İnşaat Sektörü:

ANTEPE A.Ş.:

Sermayesi 8.805.000 TL olan bu şirketin yüzde 96'sı Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne diğer paylar ATSO, EKDAĞ A.Ş, ANET A.Ş. ve ANPET LTD şirketlerine aittir. Faaliyet konusu; inşaat ve ticaret alanında, yurt içi ve dışında faaliyetlerde bulunmaktadır. Antepe A.Ş. Antalya'da, inşaat alanında çeşitli hizmetler vermiştir(Havaalanı karşısında Anfaş binası, Cam Piramit, Cumhuriyet Alanının düzenlenmesi, Dönerciler Çarşısı, Fuar Alanı, Otogar, Yeni Hal, Katlı Otopark, Belediye İş Merkezi gibi binaların yapımı).

Belediye şirketlerinin sermaye yapısı:

Belediye Şirketlerinde Antalya Büyükşehir Belediyesi hakim ortak konumunda olup, küçük hisseler genellikle Belediyenin diğer şirketlerine, ATSO ve Ticaret Borsası gibi kuruluşlara aittir.

Belediye şirketlerin sermayeleri ve ortaklık yapıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.26. ABB Şirketlerinin Sermayeleri ve ortaklıkları

Şirketler	Kuruluş Yılı	Ortak Sayısı	Sermayesi TL	ABB Hisse Oranı %	Diğer Ortaklar %
Ekdağ A.Ş.	1984	5	1.400.000	99,46	0,54
Anet A.Ş.	1989	6	3.600.000	97,5661	2,44
Antepe A.Ş.	1991	5	8.805.000	96,00	4,00
Anpet Ltd.	1991	2	15.000	84,00	16,00

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi İşletmeler Şube Müdürlüğü Haziran 2008

5.6.2. Antalya Büyükşehir Belediyesinin İştirakleri

Antalya Büyükşehir Belediyesinin değişik oranlarda iştirak ettiği 4 adet şirket vardır, Belediye'nin Adlaşta %1.0, Anfaş'ta %5.6, Asbaş'ta 16.0 ve Olimpos A.ř'de %(.82) hissesi vardır(Tablo 5.27).

Tablo 5.27. Antalya Büyükşehir Belediyesinin İştirakleri

İştirak adı	Faaliyet konusu	Belediye Hissesi(%)	Durumu
ALDAş	Alt Yapı Yönetimi Ve Danışmanlık	1.0	Aktif
ANFAş	Fuarçılık	5.6	Aktif
ASBAş	Serbest Bölge İşletmeciliği	16.0	Aktif
OLİMPOS A.ř.	Doğal Gaz Dağıtımı	8.82	Aktif

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi İştirakler şube Müdürlüğü Haziran 2008

6. ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÖZELLEŞTİRMELERDE REGÜLASYON UYGULAMALARI

Bu bölümde genel olarak regülasyon kavramı ve Antalya Büyükşehir Belediyesinin özelleştirme uygulamalarıyla ilgili olarak uyguladığı regülasyonlardan bahsedilecektir.

6.1. Regülasyonun Tanımı ve Türleri

Regülasyon, kısa ve öz olarak yaptırım gücüne sahip bir otorite tarafından oluşturulan ve uygulanan kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Regülasyonlar kamu, özel ya da kar amacı gütmeyen herhangi bir organizasyon tarafından oluşturulabilir ve uygulanabilir (Aktan, 2005, s.92–93).

Kamusal regülasyon kavramı ise kamunun sosyal düzenin işleyişine yönelik yaptığı her türlü hukuki düzenleme ve müdahaleyi ifade etmektedir. En geniş anlamda bir ülkede anayasa başta olmak üzere tüm hukuk kuralları kamusal regülasyonlar anlamına gelir. Bu tanım çerçevesinde devletin sosyal düzenin işleyişini düzenlemeye yönelik oluşturduğu her türlü kurallar (yasalar, yönetmelikler vs.) kamusal regülasyonlardır. Devletin siyasal ve ekonomik düzene yaptığı her türlü müdahale ve düzenlemeler de bu tanım kapsamındadır.

Devletin uyguladığı regülasyonlarla ilgili faaliyetlerin hangi tür regülasyon olduğunu tam ve kesin olarak belirlemek mümkün olmasa da; bilimsel bir sistematığe tabi tutma açısından kamusal regülasyonlar "*sosyal regülasyonlar*", "*ekonomik regülasyonlar*" ve "*idari regülasyonlar*" (*süreç regülasyonları*) olmak üzere üç gruba ayrılabilir (Aktan, 2005, s.92–93).

-Sosyal Regülasyonlar: Geniş anlamıyla toplumsal hakları korumaya ve refahı arttırmaya yönelik regülasyon faaliyetleridir. Piyasanın gelir dağılımında adaleti tesis edememesi ve kaynak dağılımında etkinliği sağlayamaması nedenleri ile ortaya çıkan sorunlar, sosyal amaçlı kamu regülasyonlar ile giderilmeye çalışılmaktadır (Tepe ve Ardıyok, 2004, s.107).

-Ekonomik Regülasyonlar: Piyasada mevcut aktörler arasında yeterli düzeyde rekabet sağlanmasına yönelik bir ortam yaratarak veya aktör sayısı az ise bunların davranışlarını rekabet halinde olsalardı göstermeleri muhtemel davranışlara benzer hale getirecek kurallar koyarak piyasaların etkinliğini sağlamayı amaçlar (Tepe ve Ardıyok, 2004, s.108–109).

Ekonomik regülasyonlar "*yapısal regülasyonlar*" ve "*davranış regülasyonları*" olarak iki ana gruba ayrılabilir (Aktan, 2005, s.93).

-Yapısal Regülasyonlar: Piyasaların etkin işleyişine yönelik devlet tarafından yapılan düzenleme ve müdahalelerdir. Piyasada fonksiyonel rekabeti tesis amacını taşıyan müdahaleler bu anlamda düşünülebilir. Başka bir ifadeyle eksik rekabet ve haksız rekabeti ortadan kaldırmaya ve rekabete fonksiyonel işlerlik kazandırmayı amaçlayan her türlü düzenlemeler yapısal regülasyonları ifade eder. Bu çerçevede piyasaya giriş-çıkış izinleri, devlet için stratejik önemi haiz sektörlerde lisanslama uygulamalarına gidilmesi ve saire uygulamalar yapısal regülasyonlara örnekler teşkil eder.

-Davranış Regülasyonlar: Piyasaların etkin işleyişini sağlamaya yönelik olarak piyasa aktörlerinin davranışlarını düzenleyen kamusal regülasyonları ifade eder. Fiyatlara ilişkin kontroller, tüketicilerin korunmasına yönelik düzenlemeler, ürün satışlarının tabi olduğu usul ve esasları içeren kurallar davranış regülasyonlarına örnek teşkil etmektedir.

- İdari Regülasyonlar: Sosyal ve ekonomik regülasyonlar dışında "*idari regülasyonlar*" ya da "*süreç regülasyonları*" kamusal regülasyonların kapsamını girer. İdari regülasyonlar, kamusal regülasyon sürecinde ortaya çıkan idari ve bürokratik işlemleri ifade eder. Halk dilinde genellikle "bürokrasi ve kırtasiyecilik" olarak adlandırılan işlemlerin pek çoğu idari regülasyonlar anlamına gelir.

6.2. Regülasyonların Sağladığı Fayda ve Maliyetler

Piyasa ekonomisi kendi doğal işleyişine bırakıldığında her zaman en uygun sonuçlar elde etmek mümkün olmamaktadır. Piyasa başarısızlıklarının bir kısmı mutlaka kamusal müdahale ya da düzenlemelere ihtiyaç göstermektedir. Tamamen bölünemeyen, pazarlanamayan ve kolektif tüketime konu olan savunma, adalet ve diplomasi gibi tam kamusal malların üretiminin özel kesim tarafından gerçekleştirilmesi oldukça güç hatta imkansızdır. Bu nedenle bu tür hizmetlerin sunulması için devletin ekonomiye müdahalesi gerekli olmaktadır.

Bununla birlikte tam kamusal mallar dışında diğer kamusal malların (yarı kamusal mallar, değerli mallar vs.) üretiminin kamu tarafından üstlenilmesi zorunlu değildir. Bu tür mal ve hizmetler özel ve üçüncü sektör (kar amacı gütmeyen özel sektör) tarafından da sunulabilir.

Söz konusu bu mal ve hizmetlerde kamusal müdahale ya da regülasyonun hem faydaları hem de maliyetlerinin dikkate alınması ve ancak faydaların maliyeti aştığı durumlarda kamusal regülasyonlara başvurulması gerektiğini söyleyebiliriz.

Piyasanın etkin işlemesi için gerekli bir şart olan rekabet de her zaman piyasada kendiliğinden fonksiyonel işlerliğe sahip değildir ve olamaz. Rekabete fonksiyonel işlerlik kazandırmak, bir diğer ifadeyle haksız ve yıkıcı rekabeti ortadan kaldırmak, aksak rekabet piyasalarına gerektiğinde müdahalelerde bulunmak kaçınılmazdır.

Yapısal regülasyon olarak adlandırılan bu tür kamusal regülasyonların faydalı ve dolayısıyla gerekli olduğunu söyleyebiliriz.

Piyasa aksaklıklarında her zaman kamusal regülasyonlara başvurulması yeterli ve ikna edici olmayabilir. Uzun yıllar eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi yarı kamusal mallar; enerji, posta ve telekomünikasyon, demiryolları ve denizyolları gibi hizmet alanları "kamusal mallar" kategorisinde düşünülmüş ve bu mal ve hizmetlerin kamu tarafından sunulması savunulmuştur. Oysa günümüzde bu tür mal ve hizmetlerin çeşitli nedenlerle özel kesim tarafından sunulması yönünde bir eğilimin tüm dünyada yaygınlaştığını gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, geleneksel piyasa başarısızlığı teorisine bakarak kamusal regülasyonlara meşruiyet yolu aramak günümüz açısından ikna edici bir yaklaşım değildir. Kamusal regülasyonlara başvurulmadan önce söz konusu regülasyonların ortaya çıkaracağı muhtemel maliyetlerin bilinmesinde yarar vardır. Bu maliyetler kısaca şunlardır(http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/kamu-ekonomisi/regulasyon-ekon.pdf)27.07.2009.

- *İdari maliyetler:* Kamunun; regülasyonların oluşturulması, uygulanması ve sürdürülmesi için harcamalar yapması gerekmektedir. Bu harcamaların bir kısmı fiziki altyapı harcamaları, diğer bir kısmı ise personel harcamaları niteliğindedir.
- *İşlem maliyetleri ve bilgi edinme maliyetleri:* Her kamusal regülasyon özel sektör için uyum maliyetleri yapılması gerektirir. Bireyler ve firmalar, kamusal regülasyonların gerekli kıldığı şartları yerine getirmek için fiziki ve personel harcamalar yapmak zorundadırlar.
- *Fırsat maliyeti:* Bireylerin ve firmaların zamanlarının önemli bir kısmını kamusal regülasyonların gereğini yerine getirmek için harcamaları sonuçta başka maliyetleri de ortaya çıkarır, buna fırsat maliyeti denilir.
- *Rant kollama maliyetleri:* Regülasyonların sebep olduğu maliyetlerin belki de en yıkıcı ve en tahripkar olanıdır. Çünkü rant kollama faaliyetlerinin etkisi, içinde bulunulan dönemle sınırlı kalmamakta gelecek dönemlere de yansımaktadır. Ağırlıklı olarak monopollere ilişkin imtiyaz kapma yarışı şeklinde görülebilen rant kollama faaliyetleri, devlet tarafından harcamada bulunulan tüm sektörler ve hizmetler için görülebilir. Rant kollama, kıt

kaynakların yapay olarak yaratılan transferlere yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Rant kollama çabaları günlük yaşamda monopol kollama, tarife kollama, lisans kollama, teşvik ve sübvansiyon kollama şekillerinde görülebilir. Rant kollamanın milli gelir üzerinde katkı sağlayıcı bir etkisi yoktur. Aksine rant kollayan kesimin bu faaliyetleri için ayırdıkları zamanı üretken faaliyetlere ayırmaları halinde elde edecekleri kazançlar milli gelirin üzerinde kayıpları oluşturur. Yasal dahi olsa rant kollama yararsız bir faaliyettir. Rant kollamayı yaratan sürecin rüşvet, kayırmacılık ve yozlaşma gibi sebeplerle yasal bir düzlemde oluşmaması, devletten servet transferi elde etme çabalarını daha da güçlendirmektedir.

- ***Refah kayıpları:*** Demiryolları, posta ve telekomünikasyon, elektrik, doğal gaz ve su temini hizmetlerini bünyesinde barındıran doğal tekel uygulamaları, bir çok ülkede kamu imtiyazları tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet tarafından kendisine verilen tekel yetkisini kullanan tekel işletmeleri, mülkiyeti ister kamuda ister özel sektörde olsun toplumun refahında kayıplara sebep olmaktadır. Çünkü tekel konumunda daha yüksek fiyatlardan satış yapılabilmesi amacıyla üretimin kısılması anlayışı hakimdir.

Bu durum piyasada yapay bir kıtlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak ülke kaynakları, tekel endüstrisini besleyen bir kısır döngünün devamı için savurganca harcanmaktadır.

Monopol karlarının mevcudiyeti nedeniyle kaynakların monopol elde etmeye yöneltilmesi ile birlikte ortaya çıkan fırsat maliyeti ülkenin uğradığı başka bir refah kaybını oluşturulmaktadır.

6.3. Antalya Büyükşehir Belediyesinde Özelleştirme ile ilgili Regülasyonlar ve Denetimler

Antalya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan Daire Başkanlıkları, bu başkanlıklara bağlı Şube Müdürlükleri, Teftiş Kurulu ve Denetim Organları; özelleştirmenin hazırlık ve yapılması özelleştirme yapıldıktan sonra özel şirketlerin uygulamaları aşamasında idari ve ekonomik regülasyon ve denetimleri yapmaktadır. Regülasyon uygulamaları ve denetimleri özelleştirmenin başarılı olması ve kamu yararına sonuç vermesi için hayati önem taşırlar. Bu bakımdan regülasyonlar özelleştirmenin vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmelidir.

Özelleştirmeyle ilgili hazırlıkların yapıldığı ve bizzat özelleştirme işlemlerinin gerçekleştiği aşamada (genellikle ihalelerin yapıldığı); ilgili Daire Başkanlıkları ve bunlara bağlı Müdürlükler ihale sözleşmesine koydukları hükümlerle, ihaleden sonra yüklenici firma ile yaptıkları sözleşme ve protokollerle belirli idari ve ekonomik regülasyonları yapmaktadırlar.

Bu genel çerçeve içinde; Fen İşleri Daire Başkanlığı'na bağlı Alt Yapı Koordinasyon Merkezi alt yapı ile ilgili özelleştirme uygulamasının regülasyonunu; Fen İşleri Şube Müdürlüğü yollar, kavşak, refüj, kaldırım ve drenaj hatlarıyla ilgili yapılan işlerin regülasyonunu yapmaktadırlar.

Özellikle adı geçen Daireye bağlı Yatırımlar Şube Müdürlüğü; inşaatlarla ilgili özelleştirme uygulamalarında ön proje ve ihale teknik şartnamesini hazırlayarak, işlerin proje ve sözleşmeye uygun olmasını denetleyerek, inşaatların geçici ve kesin kabullerini yaparak ve hak edişleri düzenleyerek regülasyon uygulamalarını yerine getirmektedir.

Ulaşım Daire Başkanlığı'na bağlı Ulaşım Koordinasyon Merkezi, Trafik ve Toplu Taşıma Şube Müdürlükleri; ulaşım, trafik ve toplu taşımayla ilgili özelleştirme uygulamalarının regülasyonlarını gerçekleştirmektedirler.

Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi ve bu daireye bağlı Çevre Sağlığı, Temizlik İşleri, Park ve Bahçeler ve Laboratuvar Şube Müdürlükleri kendi görev ve yetki alanlarında bulunan özelleştirmelerle ilgili regülasyonları yapmaktadırlar.

Yukarıda açıklanan uygulamalarda; Belediye Teftiş Kurulu; Müfettişler, Belediyenin denetim elemanları ve zabıtalı özelleştirilen hizmetlerin ve işlerin yürütülmesi aşamasında yaptıkları denetim ve teftişlerle regülasyon işlevini yerine getirmektedirler.

Belediyenin yaptığı denetimlerde ilgili olarak Teftiş Kurulunun ve Kontrol Teşkilatının (kontrollük) görev ve yetkilerini açıklamak gerekir. Belediye Teftiş Kurulları aşağıda belirtilen görev ve yetki çerçevesinde özelleştirme ile ilgili:

- Belediyeye bağlı birimlerin ve işletmelerin her türlü faaliyet ve işlemlerini denetlemek
- Belediye Başkanı adına daire başkanlıkları ve işletmelerin idari, mali ve hukuki konularla ilgili teftiş ve tetkiklerinin yapılması, gerektiğinde ilgili kişiler hakkında soruşturma açılması.
- 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 53. maddesine dayanılarak çıkartılan Hizmet İşleri Genel Şartnamesinin 4. maddesi göre belediyelerde kontrol teşkilatı kurulmaktadır. Bu maddeye göre idare (Belediye), işlerin denetimi için idare içinden biri kişi veya komisyonu ve/veya idare dışından gerçek veya tüzel kişiler görevlendirilebilmektedir.

Söz konusu şartnamesinin 11. ve 26. maddelerine göre:

- Sözleşmeye bağlanan her türlü iş, idare tarafından görevlendirilen kontrol teşkilatının denetimi altında gerçekleştirilir.
- Kontrol teşkilatı ödeme miktarının tespiti, işlerin düzeltilmesini talep etmeye ve sözleşmenin gereklerini yerine getirilmesi konusunda talimat vermeye yetkilidir.
- Teşkilatın; fesih, tasfiye, iş artışı ve eksilmesi, kabul, yüklenici nam ve hesabına iş yaptırma konularında yetkileri vardır.

Yukarıdaki birimlerin yaptığı denetimler dışında Antalya Büyükşehir Belediyesi özel şirketlere yaptırdığı her türlü işin denetimini, kontrol mühendisleri ve saha kontrol elemanları vasıtasıyla yapmaktadır.

Genel olarak bakıldığı zaman ABB'nin regülasyon uygulamalarını ve denetimleri özelleştirme işlemlerinin yapılması aşamasında yeterli düzeyde gerçekleştiremediği görülmektedir. Bu aşamada ilk önce optimal düzeyde regülasyon yapmak için özelleştirilecek kuruluş ve hizmet alanıyla ilgili oluşturulması istenilen yapının çok iyi belirlenmesi gerekir, ikinci olarak özelleştirme yönteminin belirlenen amaçlara ve yapıya göre seçilmesi lazımdır. Daha sonra hem özelleştirme yapılması(ihale) hem de özel şirketin faaliyetleri aşamalarında; kamu yararı doğrultusunda rekabetin sağlanması, uygun fiyat ve kalitede hizmet sunulması için koşulların, kriterlerin ve tedbirlerin ayrıntılı biçimde şartname ve sözleşmelere konulması gerekir. Son olarak bu kriter ve şartlara uyulup uyulmadığını denetlemek için etkin bir denetim mekanizmasının oluşturulup, yeterli elemanlarla denetimlerin yapılması ve yaptırımların uygulanması büyük önem taşır.

SONUÇ

Sanayileşmeyle birlikte kentlerin nüfusu artmış, dolayısıyla coğrafi olarak boyutları genişlemiştir. Kentlerde bulunan Belediyeler daha büyük bir nüfusa geniş bir coğrafi alanda yerel kamu hizmetlerini sunmak zorunda kalmışlardır. Buna karşılık Belediyelerin mevcut yönetim yapısı, hizmet üretmek ve sunma biçimleri, özellikle sınırlı gelir kaynakları kent halkının artan yerel kamu hizmet ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Bu sorun; Belediyeleri yeni arayışlar, yöntemler ve gelir kaynakları aramaya zorlamış ve yönlendirmiştir.

Söz konusu sorun yerel yönetimlerin özelleştirme uygulamalarına geçmelerinin altında yatan temel nedeni oluşturmaktadır. Özelleştirme uygulamaları da bu soruna çözüm bulma arayışlarından ortaya çıkmıştır.

1980'lerin başından itibaren Batı ülkelerinde yürürlüğe konan özelleştirme politikaları bütün Dünyayı etkilemiş benzer politikalar az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de de uygulanmaya konulmuştur.

Belediyelerde yapılacak özelleştirme uygulamalarında yöntem seçimi çok büyük önem taşımaktadır. Yöntem seçimi özelleştirmenin başarısını etkileyen en önemli unsurlardan birisini oluşturur. Yöntem belirlenirken yapılacak özelleştirmenin amaçları, belediyenin sunduğu hizmetin niteliği, hizmet sunulan alanda rekabet durumu, özelleştirilecek birimin kentle ve hizmet sunduğu alanda konumu önem derecesi v.s.

Genelde diğer Belediyelerde olduğu gibi Antalya Büyükşehir Belediyesinde(ABB) de yapılan özelleştirme uygulamalarında mülkiyet devrini gerektirmeyen hizmet alımı, yap-işlet-devret, işletme hakkı devri ve ihale gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ancak ihale yöntemi hem tek başına hem de diğer yöntemlerin uygulanmasında en çok kullanılan yöntemdir.

Türkiye'de Belediyelerde yapılan özelleştirme uygulamaları 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun ilgili hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Belediyeler özelleştirme uygulamalarında yaygın biçimde kullandıkları ihale yöntemi ise; 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4374 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanununa dayanarak kullanılmaktadırlar.

ABB'nin hizmet verdiği kent nüfusu (merkez ilçe) 1970'de 95.616 iken 1980'de 173.501'e, 2000 yılında 603.190'a, 2008'de 775.157'ye ulaşmıştır. Belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun doğum ve göçle hızla büyümesi ve hizmet verilen alanın çok genişlemesine rağmen; Belediyenin hizmet sunma kapasitesi bu gelişmeye paralel olarak arttırılamamıştır. Belediyenin gelir kaynaklarının hizmetleri yürütmek için yapılan giderleri karşılayamaması; Belediyeleri bir yandan gelirlerini arttıracak öte yandan giderlerini azaltacak yeni arayışlara

yönlendirmiştir. Bu şartlar karşısında ABB' de Dünya'da ve Türkiye'deki eğilimler doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına girişmiştir.

Tezde ABB 'de özelleştirme uygulamaları iki başlık altında incelenmiştir. Birinci başlık 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında gerçekleştirilen ve Belediye bütçesinden harcamaya yol açan ihalelerle ilgili özelleştirmelerdir. İkincisi ise, 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu kapsamında yapılan Belediyeye gelir sağlayan ihalelerle ilgili özelleştirmelerdir.

Kamu İhale Kanunu kapsamında temizlik işlerinin, park ve bahçelerin temizliği, güvenlik ve zabıta hizmetlerinin özelleştirilmesi yapılmıştır.

Sınırlı olarak verilerine ulaştığımız temizlik işleri, park ve bahçe bakım ve güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesindeki başarının değerlendirilmesi ile ilgili olarak ulaştığımız sonuç şöyledir:

Söz konusu hizmetlerin özelleştirilmesi dolayısıyla Belediyeye olan maliyeti(Belediyenin özel şirkete ödediği bedel veya özel şirketin maliyeti)bu hizmetlerin Belediye tarafından bizzat gerçekleştirilmesi durumunda ortaya çıkacak maliyetten daha düşüktür. Özel şirketin maliyetindeki düşüklük, verimliliğin yüksek oluşundan değil personel ücretlerinin düşüklüğünden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle yöre halkı özelleştirme dolayısıyla bu hizmetler için daha düşük bir bedel ödemiş olmaktadır. Ancak yukarıdaki değerlendirmeyi sınırlı verilerle ve bazı varsayımlar altında yaptığımız gözden uzak tutulmamalıdır. Söz konusu hizmetlerin büyük bir bölümünde belediye ve özel şirket arasındaki maliyet farkı; bunların personel başına ücret tutarları arasındaki farktan ileri gelmektedir. Örneğin temizlik personeli ortalama ücreti belediyede 1.755 TL olduğu halde özel şirkette 951 TL dir.

Özel şirket ABB den daha düşük ücretle personel istihdam edebilmektedir. Belediyedeki işçilerinin daha kıdemli ve sendikalı olması ücretlerinin yüksekliğine yol açmaktadır buna karşılık özel şirket daha düşük ücretle işçi çalıştırmakta, genellikle asgari ücret ödemekte, kıdemi artan personeli işten çıkarmaktadır. Özel şirketlerde çalışan işçiler genellikle sendikalı olmayıp toplu sözleşmeler hakkından yararlanamamaktadır.

ABB' si 2886 sayılı Devlet İhale kanunu çerçevesinde sahip olduğu gayrimenkulleri otoparkı ve toplu taşıma hizmetlerini varlık satışı, kat karşılığı, kiralama ve yap işlet devret yöntemlerini kullanarak özelleştirmiştir.

Varlık satışı yöntemiyle 2 taşınmazı, kat karşılıklı yöntemiyle 1 taşınmazın özelleştirilmesi yapılmıştır. Kiralama yöntemiyle 388 taşınmazın özelleştirildiği saptanmıştır. Genel olarak kira bedellerinin piyasa koşullarına göre belirlendiği saptanmıştır. Ancak kira sürelerinin uzun olması ve ÜFE'ne göre artış yapılması nedeniyle, kira bedelleri piyasaya göre düşük kalmaktadır. Bu itibarla kira sürelerinin kısa tutulması ve piyasaya göre belirlenmesi Belediyenin yararına olacaktır.

ABB 1998 yılında Konyaaltı Beach Park, 2003'te Lara Beach Park, 2004'te Minicity Müzesi, 2005'te Atatürk Parkı, 2007'de Yüksekalan Benzin İstasyonu ve 2008 yılında Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında Doğu Garajı ve Okullar Bölgesi projelerini Yap-İşlet-Devret yöntemiyle yapılmasını yürürlüğü koymuştur. Bu yöntemle gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili yapılan tespit ve değerlendirmeler şunlardır:

- ABB YİD yöntemini kullanarak kendi öz gelirleriyle gerçekleştirmekte güçlük çekeceği projelerin özel sektör tarafından finanse edilerek gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.
- YİD yöntemi çerçevesinde yapılan ihalelerin genellikle aynı şirketler üzerinde kaldığı görülmektedir. Bu şirketler arasında bazı ABB' ye ait Belediye İktisadi İşletmelerinin olması dikkat çekmektedir. Bu durum yapılan ihalelerde rekabetin yeterli ölçüde sağlanmadığını göstermektedir. Dolayısıyla hem Belediye hem yöre halkı açısından YİD yöntemiyle yapılan özelleştirmelerden beklenen yararlar ortaya çıkmamaktadır. İhalelerde kamu yararı doğrultusunda rekabetçi bu ortamın sağlanması gerekir.
- YİD uygulamalarında kira bedelleri ve süreleri uzmanlar tarafından yeterli bir çalışma yapmadan belirlenmektedir. Bu bedel ve süreler Belediye üst yönetiminin eğilimi ve tercihlerine göre tespit edilmektedir; bunların uzman ekipler tarafından gerçekçi biçimde saptanması gerekir.
- YİD yöntemiyle gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarında hukuki sorunların isabetli bir biçimde çözümlenmesi gerekir. Bunun yanında proje hazırlık aşamasında çevresel etki değerlendirmesinin ayrıntılı olarak yapılarak yatırımın ve tesisin işletilmesinin çevreye vereceği zararlar asgariye indirilmelidir.

Özelleştirme uygulamaları çerçevesinde Büyükşehir Belediyesi şirketlerinin durumu ve bu şirketlerin Belediye ile ilişkileri özellikle üzerinde durulması gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı Belediye şirketlerinin bilhassa YİD yöntemiyle ilgili ihalelere girdiği kazandığı görülmektedir. Bu şirketler bir kısım ihaleleri düşük bir bedelle aldıktan sonra işi çok yüksek bedellerle özel şirketlere devretmektedirler.

Türkiye'de diğer Büyükşehirlerde olduğu gibi Antalya'da olan belediye şirketlerinin çoğunluğu; yönetimlerin iktisadi, mali ve ticari konularda idari ve hukuk kurallarından özellikle ihale kanunlarının bağlayıcılığından kurtulup daha esnek ve rahat davranmak istemelerinden doğmuştur. Bazı Büyükşehir Belediyelerinde söz konusu şirketler, Belediye

bütçelerine yakın bir tutarı harcamaktadırlar. Öte yandan belediye şirketleri Ticaret Kanununa tabi özel şirket statüsünde olduklarından Sayıştayın denetimine tabi değildirler. Böylece belediye yönetimleri bu denetimlerden kurtulmuş olmaktadır.

Belediye şirketlerinin (BİT) hukuki statülerinin, Belediye ile ilişkilerinin, ihale ve satın alımlarda konularının denetimlerinin ciddi bir şekilde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi gerekir.

ABB' ne bağlı Daire Başkanlıkları, Teftiş ve Denetim birimlerin; özelleştirmenin hazırlık ve uygulaması daha sonra özel şirketlerin faaliyetleri aşamalarında regülasyonlar ve denetimleri yerine getirmektedirler. Regülasyonlar ve denetimler, özelleştirmenin kamu yararına sonuç vermesi son derece önem taşımaktadır. Bu itibarla regülasyonlar özelleştirmenin temel bir unsuru olarak ele alınıp ona göre hazırlanmalı ve yürütülmelidir.

ABB'de gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarına bakıldığı zaman; regülasyonların gerektiği gibi düzenlenip hazırlık, uygulama ve özel şirketlerin faaliyetleri aşamalarında yürütülmediği görülmektedir. Bunun için önce hazırlık aşamasında optimal regülasyon çerçevesi belirlenirken özelleştirilecek hizmetlerin ve kuruluşların isabetli bir biçimde seçilmesi gerekir. Bundan sonra hem özelleştirmenin yapılması(ihale) hem de özel şirketin faaliyeti aşamalarında şirket seçiminin, yeterli miktarda hizmetin uygun fiyat ve kalitede sunumunun sağlanması, gerekli yatırımların yapılması için gerekli koşulların, kriterlerin, tedbirlerin ve yaptırımların ayrıntılı biçimde şartname ve sözleşmelerde konulması gerekir.

En son olarak etkin bir denetim mekanizmasının kurularak belirtilen şartlara, kriterlere uyulup uyulmadığı denetlenmeli ve gereken yaptırımlar uygulanmalıdır.

Özelleştirme uygulamaları yapılırken her şeyden önce bir özelleştirme stratejisinin belirlenmesidir. Bu belirlenirken sırasıyla özelleştirmenin amaç ve hedefleri, özelleştirilecek kuruluş ve hizmetlerin seçimi, bunların hangi öncelikte hangi yöntemlerle özelleştirileceği detaylı olarak saptanmalıdır.

Özelleştirmenin temel amaç ve hedefleri doğru saptanmalı; bu amaç ve hedeflere ulaşmak için uyulması gereken temel ilkeler kurulacak yapı ve kullanılacak yöntemler ve araçlar doğru olarak saptanmalıdır.

Özelleştirmenin temel amacı kamu yararını arttırmaktır; bunun için özelleştirme sonucunda kamuya yeterli miktarda ve kalitede düşük fiyattan hizmet sunmaktır.

Stratejiyi belirlendikten sonra bir özelleştirme master planı hazırlanmalıdır. Bu planın hazırlanmasına tüm toplum kesimlerinin etkin katılımı sağlanmalıdır. Daha sonra master planı topluma sunularak referandum yapılmalıdır. Bu yapılamazsa plan Belediye Meclisinin onayı olmalıdır. Böylece özelleştirme uygulamalarının istikrar içinde yürütmek için demokratik

katılımın ve toplumsal uzlaşma sağlanmış olur. Bu şekilde hareket edilmezse bir yönetimin yaptığını diğer yönetim değiştirir.

Master planından sonra özelleştirme programları ve bu programlar çerçevesinde özelleştirilecek her kuruluş ve hizmete ait özelleştirme projeleri hazırlanmalıdır. Bu projeler ekonomik, finansal ve teknik açıdan konularında uzman ekipler tarafından bir bütünlük içinde ayrıntılı olarak hazırlanmalıdır. Daha sonra bu projeler baz alınarak ihale şartnameleri ve sözleşmeler hukuki açıdan sağlam bir biçimde oluşturulmalıdır.

Özelleştirme uygulamaları, demokratik bir çerçevede yürütülmezse kamu yararına etkin ve kalıcı bir sonuca ulaşamaz. Halkın görüşünün alınmadığı, aktif katılımın ve etkin denetimin sağlanmadığı bir özelleştirme uygulamasından başarılı sonuçlar alınmaz.

Halkın aktif katılımın ve etkin denetiminin sağlanması için; özelleştirmenin bütün aşamalarının (hazırlık, ihale, özel şirketlerin çalışması) açık ve şeffaf biçimde yürütülmesi gerekir. Bunun yanında yönetimler uygulamalarının sonuçlarından halkı düzenli biçimde bilgilendirmeleri lazımdır. Yöneticiler tarafından özelleştirme uygulamaları hakkında hesap vermeleri demokrasinin gereğidir. Son olarak özel şirketlerin faaliyetleri sırasında sunulan hizmetin miktarı, kalitesi ve fiyatı hakkında vatandaşların görüş ve şikayetler yönetimler tarafından dikkate alınmalı, sorunların çözümü için etkin bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Özelleştirme uygulamalarının başarılı olması için sağlam bir ekonomik, mali, sosyal, idari ve hukuksal altyapının oluşturulması gerekir.

Ekonomik altyapının oluşturulmasında en önemli husus hem ihale aşamasında hem de özel şirketlerin çalışması aşamasında rekabetin sağlanması ve regülasyonların oluşturulmasıdır.

Mali açıdan Belediyeler özelleştirmeye cari giderlerini karşılayan, bütçe açıklarını kapatmaya yardımcı olan bir araç olarak bakmamalıdır. Bu açıdan özelleştirmeden sağlanan gelirlerin nerelerde kullanılacağı konusu çok önemlidir. Bu gelirler cari harcamaları karşılamaktan daha çok yöre halkının çok ihtiyaç duyduğu alanlara, hizmetlere ve yatırımlara tahsis edilmelidir.

Özelleştirmenin sosyal altyapısı; bir yandan özelleştirilen kuruluş ve hizmetlerde çalışan personelle; öte yandan özelleştirilen kamu hizmetlerinden yararlanan vatandaşlarla yakından ilgilidir. Özelleştirme nedeniyle işsiz kalan personele yeni iş olanakları, bilgi ve beceri kazandıracak eğitim hizmetleri sağlanmalı, işsiz kaldıklarında tazminat verilmelidir.

Özelleştirme sonrasında eskiden Belediyenin sunduğu hizmetlerin yeterli miktarda ve kalitede ve uygun fiyatta yöre halkına ulaştırılması sağlanmalıdır.

Özelleştirme programlarının gerekli yeterlilikte hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi için Belediyelerin yeni bir örgütlenmeye gitmeli, yeni birimler oluşturmalı ve birimlerde yeterli sayıda ve nitelikte personel istihdam etmelidir.

Özelleştirme uygulamalarının bütün aşamalarında; ekonomik, mali, sosyal ve idari altyapının kurulmasında ve yürütülmesinde, şartnamelerin hazırlanmasında, sözleşmelerin yapılmasında, denetim ve yaptırımların uygulanmasında yasa, tüzük, yönetmelik ve yönergelerle oluşturulmuş bir hukuksal altyapıya ihtiyaç vardır. Bu altyapı oluşturulmadan özelleştirme ile ilgili hiçbir uygulama başarılı olamaz.

KAYNAKLAR

- Acar, Ö., “**Kamu Yönetimi**”, İ.Ü. İktisat Fak.,1988
- Akalın,G., “**Kit’ler ve Özelleştirilmesi**” Akçağ Yayınları, Ankara, 1998
- Aktan, C., “**Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**”, TÜSİAD yayınları, İstanbul,1992
- Aktan, C., “**Posta ve Telekomünikasyon Hizmetlerinde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Uygulamaları (ABD ve İngiltere Örnekleri)**”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Yıl:8, Sayı:16 Kasım- Aralık/1993
- Aktan, Coşkun Can., “*(İm) Possibility of Rational Regulation*”, in: C.Can Aktan, Perspectives on Economics, Politics and Ethics: Selected Essays, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005
- Alper, Y., “**İktisadi Amaçları ve Sosyal Sonuçlarıyla Özelleştirme**”, Sağlık-İs Yayınları, Ankara, 1994
- Alper, Y., “**Özelleştirme**”, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Yayını, Ankara, Kasım 1993
- Antalya Büyükşehir Belediyesi Yıllık Faaliyet Raporları (2005–2006–2007–2008)
- Arıkan, Y., “**Bütünleşen AB’de Yerel Yönetimler**”, TÜSİAD Görüş, Sayı 58, 2004
- Arın, T., “**Devlet Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Ve Türkiye’de Yasal Çerçeve**”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1988
- Berberoğlu, İ., “**Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve İngiltere Uygulaması**”, Maliye Yazıları Dergisi, Sayı:6, Nisan-Mayıs/1987

- Berne, M.B. and Pogorel, G., “**Privatization Experiences in France**”, Cesinfo Working Paper, November 2003
- Bishop, M., Kay, J., “ **Privatization and Economic Performance**” Oxford University Pres, Great Britain, 1994
- Bozlağan, R., “**Yerel Hizmetlerin Özelleştirilmesinin ve Bağcılar Belediyesi Özelleştirilme Uygulaması**” Marmara Üniversitesi S.B.E., Y.Lisans tezi, 1997
- Brücker, H., “**Privatization in Eastern Germany A Neo Institutional Analysis**” Cass, London, 1997
- Çankaya, F., Öz, M., “**Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi**” Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, İstanbul, 2001
- Derdiyok, T., “**Yap- İşlet -Devret Model Yaklaşımı**” Yaklaşım Dergisi Yıl:1 Sayı:9, Ankara, 1993
- Duran, M., “**Özelleştirmenin Toplumsal ve Ekonomik Boyutları**”, Maden İşçileri Sendikası Yayınları, Ankara, 1994
- Duran, M., “**İngiltere’den Kit’ler ve Özelleştirme Uygulamaları**”, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:22, Sayı:3, Mart–1985
- Duran, M., “**Kitlerin Özelleştirme Sorunu**”, Yeni İş Dünyası Dergisi S.66, Nisan 1985
- Doğan, M., “**Büyük Türkçe Sözlük**”, İz Yayıncılık, İstanbul, Ekim- 1996
- Doğan, Y., “**Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme**”, İzmir, Fakülteler Kitapevi, 1993

- Doğan, Z., "**Belediyelerde Özelleştirme ve Örnek Bir Uygulama**", Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 4, Sayı:3, TODAİ - Yerel Yönetimler Araştırma Eğitim Merkezi, Ankara, Mayıs–1995
- Eken, M., "**Yerel Yönetimlerde Hizmetlerin Özelleştirilmesi**", İzmir Ticaret Odası Yayınları, 1995
- Eken, M., Eryılmaz, B., "**Yerel İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları**", Türk İdare Dergisi, Sayı:387, Haziran 1990
- Ersöz, H.Y., "**Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları ve Yaygınlık Derecesi**", Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 10, Sayı: 2, TODAİ - Yerel Yönetimler Araştırma Eğitim Merkezi, Ankara, Nisan-2001
- Eryılmaz, B., "**Belediye hizmetlerinin yürütülmesinde Alternatif Yöntemler**,"Türk İdare Dergisi, Sayı:382, Mart 1989
- Eryılmaz, B., "**Kamu Yönetimi**" Üniversite Kitabevi, İzmir, 1994
- Etçioğlu, E., "**Bütçe Dışı Finansman Tekniği**" Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996
- Falay, N., "**Özelleştirme Yöntemleri ve Sorunlar**", Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 14-16 Kasım 1990
- Giersch, H., "**Privatization at the End of the Century**" Springer, Heidelberg, Germany, 1997
- Güner, N., "**Özelleştirme: Doğu Avrupa’da Özelleştirme**", Görüş Dergisi, Sayı:11, Eylül 1993
- Günday, M., "**İdare Hukuku**", Alkım kitapçılık, Ankara,1992

- Ingo, M., “**Kamu Alanında Başarılı Özelleştirme**”, Özelleştirme ve Mali Gücün Güçlendirilmesi–21. Yüzyılda Yerel Yönetimler, Konrad Adenaur Vakfı Alman Teknik İşbirliği Ortak Yayını, Ankara, 2000
- Jenkinson, T., “**Going Public, Theory and Evidence on How Companies Raise Equity Finance**” Clerandon Pres, Oxford, 1996
- Karluk, R., “**Türkiye Ekonomisi**” Beta Yayınları, İstanbul, 2004
- Kartal, F., “**Yerel Yönetimlerin Yapılanması Çerçevesinde Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi: Ankara'dan Örnekler**”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 9, Sayı.1, TODAİ- Yerel Yönetimler Araştırma Eğitim Merkezi, Ankara, Ocak–1998
- Karabayır, A., “**Kamu Alımları Sunumu**,” Maliye Bakanlığı, Ankara, 2008
- Keleş, R., “**Yerinden Yönetim ve Siyaset**”, Cem Yayınları, İstanbul, 2000
- Kepenek, Y., “**100 Soruda Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**”, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1990
- Kepenek, Y., “**Özelleştirme Olayı**”, TES-İŞ, Ankara, 1992
- Kodrzycki, Y., “**Fiscal Pressures and the Privatization of Local Service**”, New England Economic Review, (January-February), 1998
- Kök, R., “**Ekonomi Popülizm Özelleştirme Ve KİT’ler**”, Dergah Yayınları, İstanbul, 1995
- Köksal, T., “**Türkiye’de Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Üzerine**”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 2, Sayı 5, TODAİ- Yerel Yönetimler Araştırma Eğitim Merkezi, Ankara, Eylül–1993
- Kutlu, M., “**Doğu Avrupa Ülkelerinde Özelleştirme Konferansına Ait Kısa Notlar**”, Türk İdare Dergisi, Yıl:63 Sayı:392, Eylül 1991

- Mc Beth, B., “**Privatization, A Stratejic Report, Euromoney Boks**” Clifford Pres, London, 1996
- Nadaroğlu, H., “**Mahalli İdareler Teorisi Ekonomisi Uygulaması**”, Beta yayınları, İstanbul, 2000
- Nitaş, K., “**21.Yüzyılda Yönetim**”, EGM basımevi, Ankara 2003
- Oktar, S., “**Doğu Avrupa’nın Yeni Sloganı: Karl Marks Öldü Yaşasın Adam Smith**”, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:28 Sayı:6, Haziran 1991
- Öncel, S.Y., “**Mahalli idareler Maliyesi**”, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998
- Özmen, S., “**Özelleştirme Alanında Dünya’dan Görüntüler**”, Maliye Yazıları Dergisi, Sayı:25, Temmuz/Aralık 1990
- Pehlivan, O., “**Kamu Maliyesi**”, Derya Kitabevi, Trabzon, 2008
- Prie, M., “**Privatization Theory, Practice and Choice**” Wildwood House Limited, Reprinted, 1991
- Sayer, G., “**Kamu İşletmelerinin Özelleştirmesi - Britanya Örneği**”, Yıl:8, Sayı:88, Haziran–1986
- Seyitoğlu, H., “**Uluslararası Finans**” Güzem Yayınları, İstanbul, 1994
- Stanyer, J., “**Understending Local Governmen**”t, Second Edition, Billingand Sans Limited, Oxford 1980
- Tepe, B., Ardiyok, Ş., “**Devlete Yeni Rol: Regülasyon**”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 37, Sayı:1, Mart 2004

- Toprak, Z., “**Kamu Hizmetlerinde Verimliliğin Sağlanmasında Alternatif Kurum Olarak Vakıf**” Türk İdare Dergisi, Sayı:403,Haziran 1994
- Türker, M., “**21.Yüzyılda Yönetim**”, EGM basımevi, Ankara, 2003
- Ulusoy A.ve Akdemir, T., “**Mahalli İdareler Teori Uygulama Maliye**”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006
- Uyanık, S., “**İngiltere’de Özelleştirme: Metotlar, Hedefler ve Sonuçları**”,Türk İdare Dergisi, Yıl:65, Sayı:399, Haziran 1993
- Uzun, Ş., “**21.Yüzyılda Yönetim**”, EGM basımevi, Ankara, 2003
- Viravan, A., “**Özelleştirme: Mali Seçenekler ve Fırsatlar**”, Maliye Dergisi, Sayı:104. Eylül-Ekim/1991
- Vuylsteke, S., “**Kentsel Hizmetlerin Temini: Özel Sektörle Yapılan Sözleşmeler**”, Kentsel Hizmetler İçin Alternatif İşletme Yöntemleri, Çeşme Seminer Bildirileri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-İller Bankası Ortak Yayını, Ankara, 1988
- Yaşar, S., “**Türkiye’de Kullanılan Özelleştirme Yöntemlerinin Analizi**” Beta Yayınları, İstanbul, 2007
- Yıldırım, S., “**Yerel Yönetimler ve Demokrasi Kavramlar Yaklaşımlar**”,Toplu Konut İdaresi Yayınları, İstanbul, 1993
- Zengin, E. “**Yerel Hizmetlerin Üretilmesinde Yeni Yaklaşımlar Özelleştirme Yöntemleri**”, yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., 1996
- Zaim, O., Çakmak, E., “**Kamu Sektörü, Özelleştirme ve Etkinlik**”, Özelleştirme Tartışmaları, İstanbul, 1994
- <http://ekutup.dpt.gov.tr/kit/yazicik/ozelles3.doc>(10.07.2008)

- <http://www.econturk.org/Tukiyeekonomisi/yerelhizmet.doc> (29.03.2009)
- <http://www.antalya.gov.tr>.(10.05.2009)
- http://www.antalya_bel.tr.(15.06.2009)
- http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/1985-2003_gerceklesenler.htm(22.05.2009)
- <http://www.sonbaski.com/reform3.htm> (27.01.2009)
- <http://www.tobb.org.tr/abm/haberler/AKIN%20GOZEL-21%20SUBAT.doc>(02.03.2009)
- <http://www.tuik.gov.tr>.(02.06.2008)
- <http://www.tumbelsen.org.tr/pages/yerelyonetim/Ingilterebelediye.doc> (02.03.2009)
- http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/ozellestirme.htm#1(05.08.2008)
- http://www.Yerel-Idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/2006_yili_mah_ida_gen_faal_raporu.do s.23 (18.09.2008)
- http://www.Yerel-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durumu.doc(21.06.2008)
- <http://www.ist-def.gov.tr/sss/mile/irtifak.htm>(17.08.2008)
- <http://www.baker.comhk/publicat/global/projex/projex-3b.html>(12.01.2008)
- http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/kamu-ekonomisi/regulasyon-ekon.pdf ,(27.07.2009)

- 1580 Sayılı E.Belediye Kanunu
- 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu
- 3030 Sayılı E.Büyükşehir Belediyesi Kanunu
- 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu
- 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanun
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu
- 5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : İbrahim Uğur ACAR

Doğum Tarihi ve Yeri : 01.12.1976 - Kaş

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Antalya Merkez Ticaret Meslek Lisesi

Lisans Diploması : Muğla Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

Yükseklisans Diploması: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Maliye ABD.

Tez Konusu : “Yerel Yönetimlerde Özelleştirme ve Antalya Büyükşehir Belediyesi Uygulaması”

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

İş Denevimi

Stajlar :

Projeler : Seracılık Sektörü üretici işletmelerinde pazarlama sorunları üzerine bir araştırma (Fethiye 6. Seracılık Sempozyumu 2001)

Çalıştığı Kurumlar :

2000 - Devam Akdeniz Üniversitesi Kumluca MYO

1998-1999 Myra Flowes A.Ş.

1996-1998 Turizm Ön muhasebe

1991-1995 Mali Müşavirlik Bürosu

Adres : Akdeniz üniversitesi Kumluca MYO Kumluca / Antalya

Tel. No : 0 242 887 85 65 iş – 0 532 700 20 80